KİTAP

❑ "İstanbul 1900" İstanbul'un son yüzyılından kesitler sunuyor..... *3. sayfada*

❑ Üstün Alsaç, Üç mühendisin anılarından oluşan kitaplarını değerlendirdi..... *8.sayfada*

❑ Azra Erhat'ı ölümünün on beşinci yılında, Arslan Kaynardağ'ın kaleminden bir kez daha anıyoruz ..... *10. sayfada*

❑ H. Yurtsever, Coşkun Adalı'nın "Günümüz Kapitalizmi"ni değerlendirdi ..... *12. sayfada*

Zamanımızın bir şairi

Enver Ercan

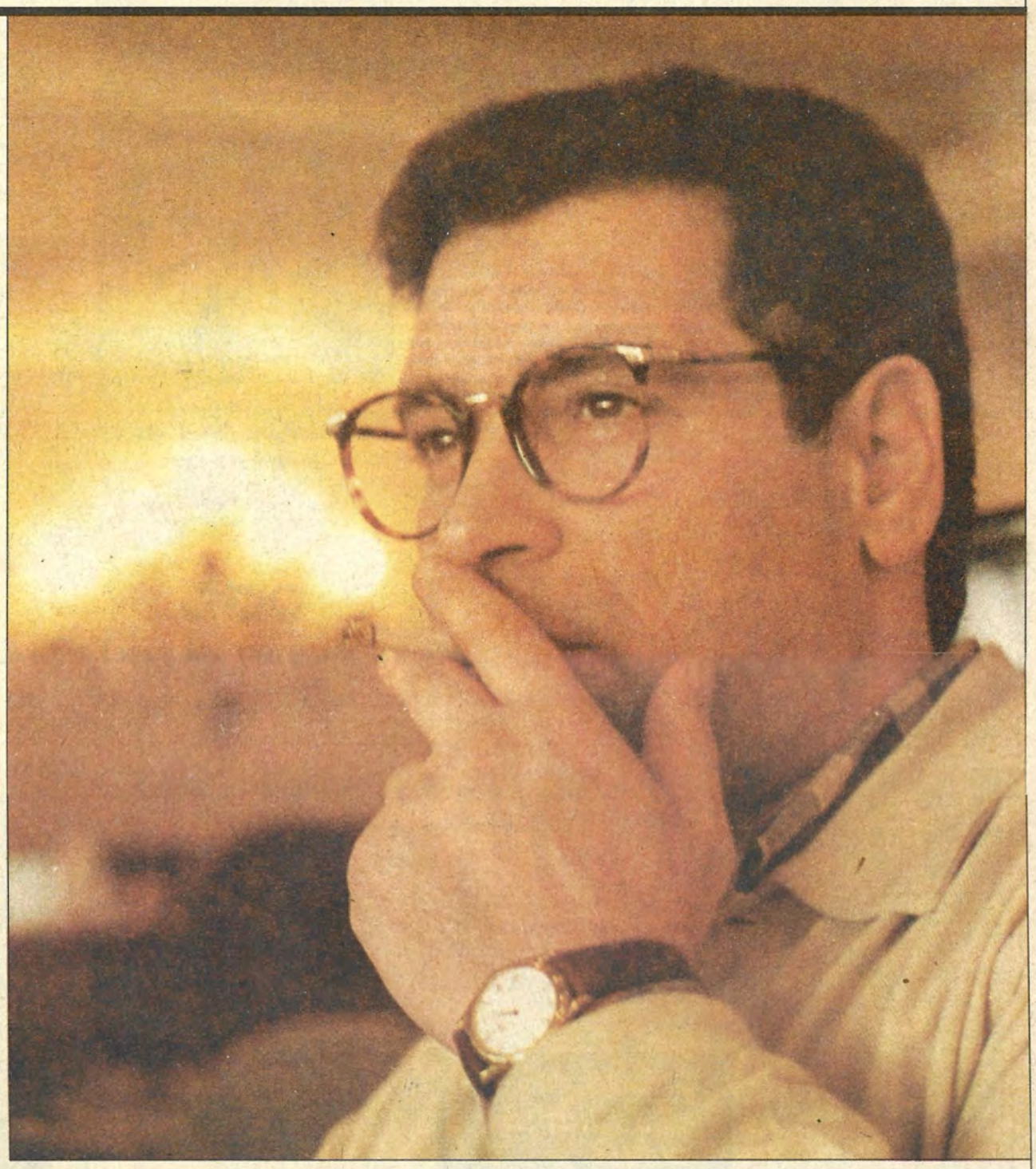

Enver Ercan 1958 yılında İstanbul'da doğdu. İlk şiir kitabı "Eksik Yaşam"ı 1977 yılında yayımladı. O tarihten bu yana yazdığı kitapların ve hazırladığı antolojilerin sayısı on ikiye ulaştı. 1996 Abdi İpekçi Ödülü'nü mektup dalında kazanan şairin son kitabı "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman", içinde bulunduğumuz yılın Cemal Süreya ve Yunus Nadi Ödüllerini kazandı. 1990 yılından bu yana "Varlık" dergisinin Yayın Yönetmenliğini yürüten Enver Ercan'ı tüm yönleriyle tanıtmaya çalıştık sizlere.

HAYDAR ERGÜLEN

Şiirin 'haklı' olması ya da gün günden 'haklı' çıkması âdetten midir, bilmiyorum diyemem, usta şair Gülten Akın'ın neredeyse bir özlü söz niteliğini kazanan dizeleri her gün biraz daha 'haklı' çıkıyor: "Ah kimselerin vakti yok / Durup, ince şeyleri anlamaya." Hem iki kere 'haklı', hem iki kere 'doğru.' İlkinde vakti olmayan kimselerin bolluğu sebebiyle, ikincisinde anlamaya anlamaya 'inceldiği yerden kopsun'a getirdiğimiz ne varsa, onların adına.

Şiirin 'haklı' çıkması kuşkusuz istenir bir şey değildir ve işlerin yolunda olmadığını gösterir. Gösterir de 'söz gümüşse şiir altındır' diye bir benzetmeyle, sessiz kalmanın hem haksızlık, hem de haksızlığa katılmak olacağını da doğrusu söylemek gerekir.

- Şairler de haksızlık ederler mi?
- Ederler...
- Kime?
- Önce kendilerine, yazdıkları şiirlere...
- Peki sonra?
- Başka şairlere ve onların şiirlerine...
- Sen de haksızlık ettin mi?
- Etmez olur muyum?
- Ne yaptın da haksızlık ettin?
- Fark etmedim, gözden kaçırdım...
- Peki o şairin de payı yok mu bunda?
- Olmaz olur mu, hem de çok!
- Ne yaptı o şair?
- Hiçbir şey! Neredeyse şiir yazdığını bile unutturuyordu!
- Sonra?
- Sonra bu yazının yazılmasına vesile oldu.
- Demek ki iyi şairler / iyi şiirler, ne yapsalar kendilerini kolay unutturmuyorlar!
- İyi de biraz daha çok hatırlatsalar kötü mü olur?

...

Konuşma belli ki bu minval üzre sürüp gidecek, fakat sözün özü değişmeyecek; biz şairlere haksızlık etmeyelim, peki; fakat şairler de kendilerine hiç haksızlık etmesinler. Öyle değil mi Enver Ercan?

Zaman Zaman İçinde

Kendisine haksızlık ettiği için bizim de haksızlık etmekte bir beis görmediğimiz şairlerden biri de Enver Ercan. İlk kitabı "Eksik Yaşam"ı (1977) galiba bilen, gören yok, 19 yaşında yazmış ve adına uygun bir biçimde (hatta bence 'Seyrek Zaman' filan olsa adı daha da uygun olurmuş ya!) 'fazla' görünmemiş ortalarda. Bu bir 'seçim' mi yoksa 'kader' mi bilinmiyor, ama galiba Enver'in de 'Seyrek Bir Adam' olmasının başlangıcı olmuş. Ben 'var'dan çok 'yok'lar hakkında konuşmayı, yazmayı seven bir adamım, lakin bu 'yok'luk karşısında ne söylesem 'fazla' olacağı için burada kesiyorum, 'eksik' olanı bir zaman bu yazıya eklemek üzere şair Enver Ercan'ın 'Zamanlı' şiirlerine geçiyorum. Aynı şeyi iki farklı biçimde söylemek üzere, bir, sözün zamanı değil, şimdi şiirin zamanı, iki söz bitti, şimdi şiir!

"(*) Ne hatırlıyorum
ne de unutabiliyorum bu şiiri'

Bu, Enver Ercan'ın iki dizelik "Şiir"i. Tıpkı "ne hatırlıyorum / ne de unutabiliyorum bu zamanı" dercesine belirtmiş şiirdeki zamanı, zamandaki şiiri. 1988'de yayımladığı "Sürçüyor Zaman" (Puhu Kitaplar) adlı kitabından aldığım "Şiir"le tanışıyorum ilk kez Enver Ercan'ın şiirdeki samimiyetiyle. Enver Ercan şiirinin samimiyetiyle. Enver'in şair samimiyetiyle. Fazla samimiyetten değil hayır, gecikmiş bir samimiyetten ötürü bütün bu sözler.

Başka ve haklı samimiyet sebepleri de var elbette, olmaz mı?

1) Bir 'ilk kitap' samimiyeti: Kendisinden yaptığı bir alıntıyla başlıyor kitaba Enver: "Nuh, gemisine şair de almış mıydı?" Sonra bunun yanıtını pek umursamıyor mu nedir, şair ya "Güngenci" adlı ilk uzun şiiriyle, samimi bir biçimde anlatmaya başlıyor bir gününü.

2) İfade samimiyeti: "ama bugün az ötende kasketli biri / sesini göğe vura vura öldürüyor / dilinde gurbet türküleri", "tebessümünü akşamdan ütülemiş / sekreter bir kızla laflıyorsun ayaküstü."

3) Şair Samimiyeti: Kitabın "Gün Düşleri" adlı ikinci bölümü "Saklangaç" şiiriyle başlıyor: "Herkes palavrasına saklanıyor bu kentte / Ama seslerinden yakalar yakalamaz / Tokadı yapıştırıyorum: Sobe sobe sobe! /... / (Peki tamam bu şiir de sayılmaz)" Sayılır. Önce şiire sayılır, sonra da şair samimiyetine.

4) İklim Samimiyeti: Elbette çok sevdiğimiz (Enver'in adına da söylüyorum bunu) Cemal Süreya'nın

Devamı 4. sayfada.

Kısa sürmüş bir yaşam savaşının ardından, beş yılın güncesi...

Mavi Saçlı Kız
Burçak Çerezcioğlu

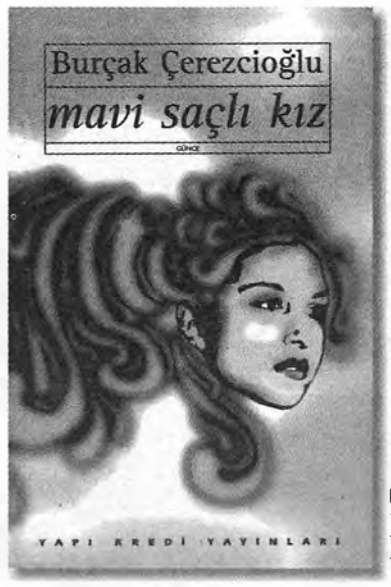

2. Baskı bir günde tükendi.
3. Baskı kitapçılarda.

"... İnanamadım! Bunun benim başıma geldiğine inanamadım. Hep başkaları için duyuyordum, 'hastaymış vah vah' diye... Sonra kendim hasta olunca, bu çok başka bir şey. Öğrendiğimde de şok oldum, sersem gibi oldum ama bu kısa sürdü, çabuk toparladım kendimi. Sonra bana hastalık hakkında çok şey anlattılar, 'kurtulursun ama senin çaban çok önemli' dediler... Çok düşündüm, bu hastalığı yenmek zorundaydım, ben de çaba göstermeliydim, sonra benim yardımımın iyileşmeme çok büyük katkısı olurmuş... Sonra başladım mücadeleye, kendimi hiç salıvermedim... Gerçekten, ilk başta inanamamıştım. Çok güç bir şey bu..."

Burçak Çerezcioğlu:
1979'da İzmir'de doğdu. Şişli Lisesi'nde öğrenim gördü. 1993 baharında hastalığına Lösemi teşhisi konulan Burçak, 11.05.1995'te yaşamını yitirdi.

Mavi Saçlı Kız
Burçak Çerezcioğlu
Edebiyat/Günce, 284 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-708-X

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Şiir Erkök Yılmaz'ın, kendine özgü anlatımıyla insanlardan, sokaklardan, aşktan, yaşamdan öyküleştirdikleri...

Yedi yaşındaki bir çocuğun yaşama, aşka, büyümeye bakışı...

Abdullah'ın Ablası

"... Sözün kısası şu. Abdullah'ın yaşantısına aldıran yoktu. Abdullah çok iyi biliyordu artık bunu. Kararını vermişti: O da kimsenin yaşantısına aldırmayacaktı. Bu kararın etkisi de hemen görüldü: Abdullah artık sık sık, 'Hain evlat', 'Analar taş doğursun' 'Köpekler ana olsun', 'Bu çocuk adam olmaz' sözleriyle onurlandırılır oldu. Hain evlat, fedakar analara, babalara inat, sabahtan akşama dek 'hırt gibi top peşinde koşuyordu...'

Şiir Erkök Yılmaz:
1948'de Ankara'da doğdu. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitiren Yılmaz, halen GÜ İİBF İktisat Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmaktadır.
Yapıtları:
Hop Eden Şey, Uyuyamamak.

Abdullah'ın Ablası
Şiir Erkök Yılmaz
Edebiyat/Roman, 108 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-595-8

Ne olursa olsun küsmeden gülümseyen ve umutsuzluğa düşmeyenlere...

Enayi Bir Aşk

"... Ömrümde ilk kez çabucak, ilk kez kendi başıma çok önemli bir karar veriyorum: Mutlu olacağım. Mutluluğu kendi uğraşımla kazanacağım.
Mutluyum: Beni seçeni beğenmeyi, beni seçene değer vermeyi, beni beğeneni sevmeyi öğrendim artık. Kendimi beğenmesini biliyorum çünkü..."

Enayi Bir Aşk
Şiir Erkök Yılmaz
Edebiyat/Öykü, 106 sayfa, 2. hamur
ISBN 975-363-640-0

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

İstanbul: 212-293 08 24, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94

ATR

Yapı Kredi Yayınları Galatasaray Kitabevi Eylül ayına kadar Pazar günleri kapalıdır.

OKURLARA

Enver Ercan'ın ilk şiir kitabı "Eksik Yaşam" 1977 yılında yayımlandı. On bir yıllık bir aradan sonra 1988'de yayımladığı "Sürçüyor Zaman"ını da yeni şiirler izlemedi. Şairlerle söyleşiler: Şair Çünkü Onlar (1990), Şiir Uçar Söz Olur (1994), Derlemeler: Varlık Şiirleri Antolojisi (1993), Varlık 60. Yıl Seçkisi (1993), Şiirlerde İstanbul (994), Tanzimattan Bugüne Türk Öykü Antolojisi (1994), 20. Yüzyıldan Çocuklara Şiirler (1994), Gülümseyen Anlar (1994), Türk ve Dünya Masalları (1981, 996) imzasının tek başına ya da bir başka yazarla birlikte yer aldığı kitaplar oldu. Dergilerde de söyleşiler, değerledirmeler yaptı. Bir iki şiir yayımladıysa bile gözden kaçtı sayılabilir. 1997 yılı ise Enver Ercan için bir patlama yılı oldu. Cemal Süreya ve Yunus Nadi Ödüllerini kazandı. 1990 yılından bu yana "Varlık" dergisinin Yayın Yönetmenliğini sürdüren Enver Ercan'ı tanıtmaya çalıştık sizlere.

Azra Erhat'ı yitireli on beş yıl oldu. Kültürümüzün bu önemli adını kitaplarından hareketle bir kez daha gündeme getiriyor Arslan Kaynardağ ağabeyimiz.

Geçen haftaki sayımızda Nursel Duruel'in Mehmet Zaman Saçlıoğlu ile yaptığı söyleşide iki önemli dizgi yanlışı olmuş: Birinci soruda "bilimadamları" nitelemesi bilimsel adamlar; ikinci soruda da "kitaptaki öyküler" sözü kitaplar öyküler olarak çıkmış. Düzeltir, özür dileriz.

Bol kitaplı günler!...

TURHAN GÜNAY

Cumhuriyet
KİTAP

İmtiyaz Sahibi: Berin Nadi ◇ Basan ve Yayan: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ◇ Genel Yayın Yönetmeni: Orhan Erinç ◇ Genel Yayın Koordinatörü: Hikmet Çetinkaya ◇ Yazıişleri Müdürleri: İbrahim Yıldız (Sorumlu) , Dinç Tayanç ◇ Yayın Yönetmeni: Turhan Günay ◇ Grafik Yönetmen: Dilek İlkorur ◇ Reklam: Medya C

Yapı Endüstri Merkezi'nden "İstanbul 1900"

Bir yüzyıl dönümü resmi

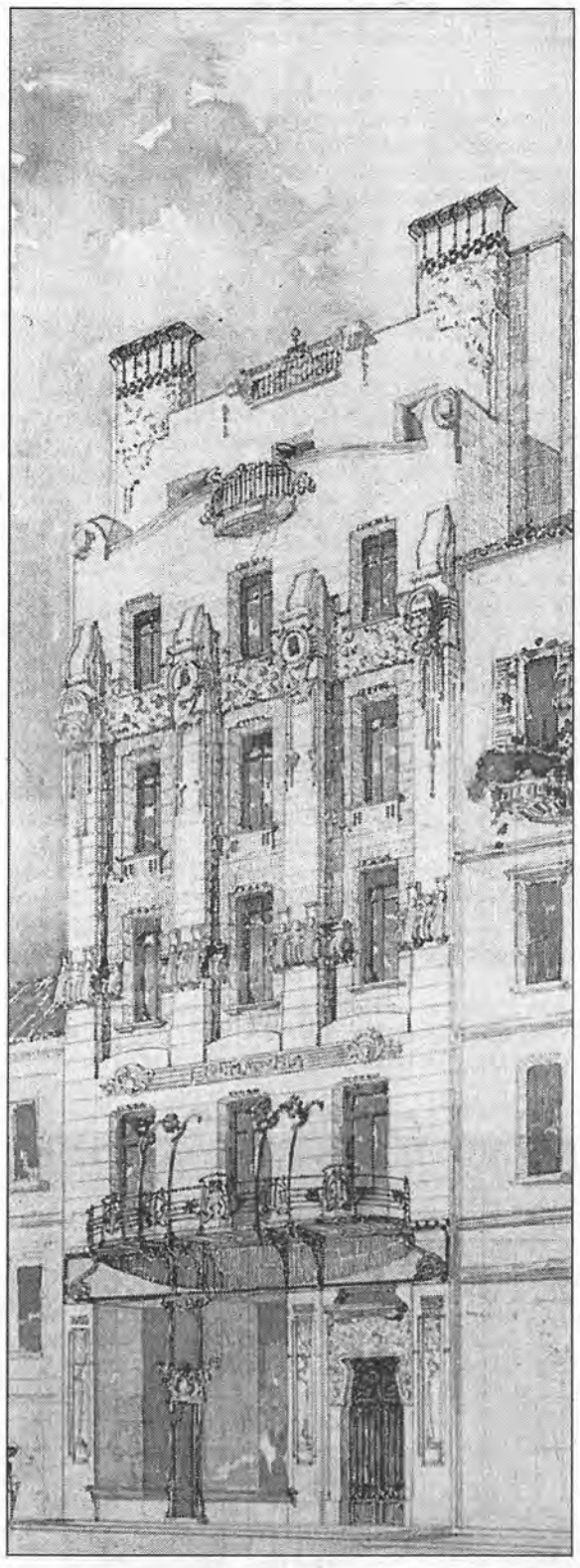

Raimondo D'Aronco, Botter Apartmanı projesi, cephe. İstiklal Caddesi no 475-77, Pera, 1900-1901 (solda) veCemil Bey Evi, perspektif ve plan. Kireçburnu, 1903 (üstte). Art Nouevau Ahşap ev. Kuruçeşme Caddesi no 11, Arnavutköy, (1996 yılına ait bir fotoğraf, altta).

Yapı Endüstri Merkezi nefis bir İstanbul kitabı yayımladı. Diana Barillari ve Ezio Godoli'nin hazırladıkları "İstanbul 1900- Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanlar" adını taşıyan eser İstanbul'un son yüzyılına tutulmuş bir kamera sanki. Kitaba Afife Batur Hoca'mızın yazdığı girişi sunuyoruz aşağıda.

PROF. DR. AFİFE BATUR

2000 yılına iki yıl kala, bir önceki yüzyıl dönümü üzerine yazılmış bir kitap, çarpıcı bir rastlantıyla Zaman'a ve 'o Zaman'a ilişkin soruları akla getiriyor. Amaçlamasa bile, felsefi ve etik değinmelere kapı açıyor. Yalnızca bu zamanlama bile, İstanbul 1900'ü benzer serilerden, "Paris 1900', "Vienna Architecture 1900" veya "Arta 1900 in Romania" örneği çalışmalardan ayrıcalıklı kılıyor; adeta bir durup düşünme, bir hesaplaşma çağrısı yapıyor. Kitabın kendisi doğrudan bir hesaplaşma önermese bile, Türkiye kamuoyuna, mimarlara, mimarlık tarihçilerine ve kentbilimcilere ve tabii yayıncılara bir iç sorgulamanın veri tabanını sunuyor. Aşılmış ve unutulmuş bir tarihin yakın plan fotoğrafını verirken, yükümlülüklerimizi anımsatıyor.

İstanbul 1900'ün yazarlarını, uzun yıllardan beri tanıyorum. E. Godoli, Türkiye Milli Komisyonu delegesi olarak katıldığım UNESCO Art Nouveau / Jugendstil Mimari Mirasını Koruma ve Değerlendirme Uluslararası Projesi'nin (1989-1994) yıllık toplantılarının dikkatli bir izleyicisi ve ülkesinin, katılımı her zaman etkin ve düzeyli temsilcisiydi. Özellikle İstanbul Art Nouveau mimarlığı üzerine hazırladığım bildiri ve sunuşlara ilgisi hep canlıydı. 1993 yılı İstanbul Toplantısı sırasında neredeyse sokak sokak gezdirerek tanıtmaya çalıştığım bu mimari mirasın uyandırdığı -kuşkusuz diğer temsilcilerin de paylaştığı- ilgiyi izlemek benim için doğrusu heyecan vericiydi. Dr. D. Barillari'yi ise R. D'Aronco üzerine en önemli araştırmacılardan biri olarak tanıyorum.

Fakültemize misafir öğretim üyesi olarak gelen tanınmış sanat tarihçisi ve kuramcısı Prof. Dr. Gebhardt'ın uyarısı üzerine, İstanbul'un yüzyıl sonu ve özellikle Art Nouveau dönemi mimarlığını araştırmaya başladığım 60'ların sonunu anımsıyorum. İstanbul'un zengin mimari mirasının bu hiç bilinmeyen döneminin uluslararası platformda hakettiği ilgiyi derleyebilmesi için yoğun bir çaba gerekiyordu. Yıllar süren araştırmaların, yenilenen, genişleyen bilgi birikiminin aktarılması uzun yıllar aldı. Sonunda UNESCO Projesi ve Milli Komisyonumuzun bana verdiği görev, bilimsel kongre ve sempozyumlar için hazırladığım bildirilerin ve makalelerin uluslararası bir uzmanlık alanına aktarımını sağladı. Toplantıların yoğun bilgi alış verişi ortamında İstanbul'un yüzyıl dönümüne açılan mimari ortamının içeriğini, düzeyini ve önemini işaret etmeye çalıştım. Bu nedenle "İstanbul 1900" yalnızca yazarlarına kişisel ve bilimsel yakınlığım dolayısıyla değil, asıl çok sevdiğim bu eşsiz kent adına bana mutluluk ve onur veriyor. ■

İstanbul 2000- Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekânları / *Diana Barillari, Ezio Godoli / Yapı Endüstri Merkezi Yayın ları/* 228 s.

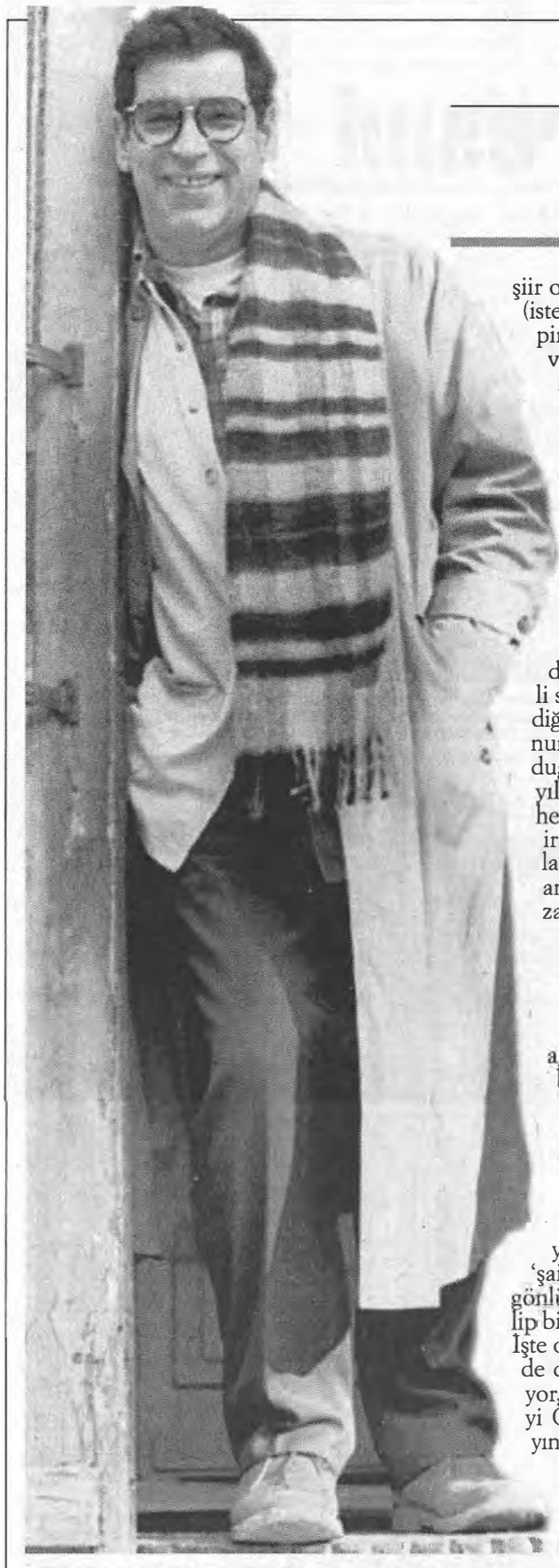

Zamanımızın Bir Şairi

Enver Ercan

şiir olan sayıların da gönlünü alır (isterseniz bir de sayıların ve şiirin piri olan İlhan Berk'e soralım) ve çocuk bu ya, "6" sayısını annesine benzetir: "Altı / annemi / -Freud duysa ne derdi-".

Birazdan başka bir samimiyete geçmek üzere, ben de bir 'yazar samimiyeti' göstererek, "Sürçüyor Zaman"la ilgili toparlayıcı bir cümle yazmak isterim: Bu kitap, ilk açılımlarını sergilemesi ve gideceği yolları işaret etmesi bakımından, bir şairin okurlarıyla hayli samimi biçimde gerçekleştirdiği bir hasbıhal sayılabilir. Bunun çok faydalı bir hasbıhal olduğunu ise aradan neredeyse 10 yıl geçtikten sonra, hem şair, hem okur, hem de benim gibi şiirseverler gayet iyi anlayacaklardır. Evet, "Sürçüyor Zaman" ama, şiir her şeyin üstünden, zamanın bile, geçiyor.

"Gözdür âlemi gezer
Gönül birinen olur"

Galiba Keskinli Hacı Taşan ağamın söylediği bir türküydü bu. Dün akşam televizyonu açınca, yorumu söyleyişi Hacı Taşan'ı andıran bir 'âşık'la karşılaştım. Unutmuşum bazı sözlerini, yukarıya aldığım sözleri duyunca bir kez daha hatırladım. İyi ki dinlemişim yeniden. Bir halk 'âşığı' ile bir 'şair' aynı gözü, aynı âlemi, aynı gönlü başka başka gezdirip de gelip bir yerde konaklamıyorlar mı? İşte o gönül konaklarından birinde de şimdi Enver Ercan duruyor, yeni kitabı "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman" (Varlık Yayınları, 1997) ile. Ve zaten daha kitabı açar açmaz Puşkin'in ikiliğiyle bizi hangi odalarda gezdireceğini baştan söylüyor: "Öyle candan, öyle içtendi ki sevgimiz / Dilerim bir başkasınca da böyle sevilirsiniz." Şairin iyisi de böyle der, küfredip lanet okuyacak değil ya, iyi bir şair de alır bu 'aşk'ı, bilene bilmeyene hem bir kez daha hatırlatır, hem de daha baştan bizi şiire ve acıya ısıtır.

Adam gibi şair

Enver'in "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman"ını 1 ay kadar önce ilk okuduğumda galiba şöyle bir şey söylemiştim: 'Su gibi okudum.' Bir kere daha tekrarlasam yeridir. 1995-96 arası yazılmış 25 bölümlük uzun bir şiir, "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman." Ardından da 5 şiir daha geliyor.

Bu kitabındaki 'ustalık', bundan önceki kitabının 'çıraklık' ya da 'kalfalık' olarak adlandırılmasını gerektirmiyor. Bu kitabındaki 'olgunluk', önceki kitabın 'samimiyet'ini ortadan kaldırmıyor. Fakat bu kitaptaki 'adam', belli ki önceki kitabından tanıdığımız ve sevdiğimiz 'çocuk'. Bir şairi 'adam' eden bir şeyler vardır, duyarım, hissederim, anlarım. Fakat bilemem aşk mıdır, acı mıdır, hayat mıdır, yoksa şiir midir? (Hilmi Hoca bu yazıyı okuyorsa bizi Necatigil'e gönderir hemen ve belki de şöyle der: 'Zamandır a evladım." O da doğru ya.) Yoksa zaman mıdır? Elbette bu bahiste sorulur: Ya kadınlar? Kadınlar şair eder ki, bunu ben bile biliyorum! Adam gibi şair. Adamakıllı şair. Hem adam hem şair. Demek ki ihtiyacımız var böyle tanımlamalara ve demek ki bazı şiirler bazı şairleri, bazı aşklar / acılar da bazı adamları bekliyor. Enver'i bu ikisi de beklemiş olmalı ki, şimdi yukarıdaki tanımların her birine veya hepsine uyan bir 'yakın akraba' var karşımızda. Şiiri'nin kan grubuyla da uyuşuyor gruplarımız: Acı Rh Negatif; Şiir Rh Pozitif. Aşktan zarar, acıdan kâr, şiirden efkâr. Bu yaştan sonra oturup sabahlara kadar içecek halimiz yok ya, hem acıyı küçümsemek, aşkı hafife almak olur bu, galiba kendimizi ve şiirimizi iyileştirmenin tek yolu şiir yazmak. Bu benim fikrim. Galiba Enver de başkalarıyla paylaşmak, dertleşmek yerine, böyle yapmış, çok da iyi yapmış ve şiirle paylaşmış geçen zamanı. O yüzden de öncelikle teşekkür etmek gerekiyor Enver'e, zamanını böyle 'değer'lendirdiği için, bizi düşünerek 'değer'lendirdiği için.

Bu fikre varmak benim için zor olmadı, sizin için de zor olmayacak: "serin odalarda harfleri / aşk ederdik birlikte" der demez daha şair, hep birlikte anlayacağız ki 'sıcak' bir şiirle karşı karşıyayız. Şair mi çağırıyor yoksa biz davetsiz misafir miyiz bilmiyorum ya, bu şiir bir 'ev' ve içinde her şeyden önce bir 'insan sıcaklığı' taşıyor, sözcüklerse daha kapıda yüzümüzü buluyor, dumanı üstünde, iyimserliği üstünde ve elbette iyi bir şiir de bunun altında kalmaz, kalınıyor: "cennete gitmeden de / şansa inandım / iyi kalpli bir sözcük gibi / yazılınca adıma."

Şiirin evinde

Artık 'ev'in içindeyiz, 'dil'in de 'sözcük'lerin de, nasıl halvet olduğumuzu hatırlamıyoruz bile. Kim kimin gurbetinde onu da bilmiyoruz, böyle bir maceraya gönüllü ortak olduğumuzdan beri, şairin 'kim'i olduğumuzu bilmiyoruz ya, bilmemek en iyisi diyoruz bir yandan da. Onun "bu yalnızlığa zaten zor sığarmışız" deyişini biz de içtenlikle onaylıyoruz. Fakat bir yandan da bencilliğimize söz geçiremiyoruz: Evin bütün odalarını, mümkünü yok, dolaşacağız! Şiirin evinde, üstelik bunca sıcak bir dil bulmuşken, böyle bir şiir bulmuşken, dizeler arasında gezmemek için 'şiirsevmez' olmak lazım! "aslolan sözcüklerdir / tabii / gerisi elbette gevezelik / hadi okuluna yazdır beni / bugün harfleri sen dağıt / dilin gurbetindeyiz nasıl olsa / söze tutsak / hangi tümceye başlasak / -cıt!.." ediyor. (Soğuyunca kırılmaz, ne dil ne kalp, sıcakken kırılır!)

Kalp evi terk eder, kalp evi sözcüklere terk eder, şairse kalp ile kelime arasında artık o hiç bitmeyecek olan gel-gite başlamıştır bile. Evde göçebe, kelimelerde yerleşik ve kimsesiz kalan sözcüklerin hem sahibi, hem hiçbir şeyi olan şair, artık geçen zamanı şiire bırakmak üzeredir: "susardım duysun diye sesimi / o sözcüklerini bende bilerdi / hem de seve seve / seve seve katlanırdım ben de: /sözcüklere kadar yolum var, demek / peki."

Ne tuhaf, yalnızca şiir okumuyoruz da şiirde geçen bütün sözcükleri, vedaları, sessizlikleri sanki bizde de denenmiş gibi bir bir hatırlıyoruz. Şiirin gücü dedikleri şey biraz da bu olsa gerek: "bir yüzük verdi bana / hoşçakal sözcüğünden / yakarken ardındaki bütün harfleri / ... / anlatmak uzun / ... / kimbilir kaç yıl sürer daha / bende o gün." Enver'in şiirini okurken anladığım ilk şey bu: Aşk ☛

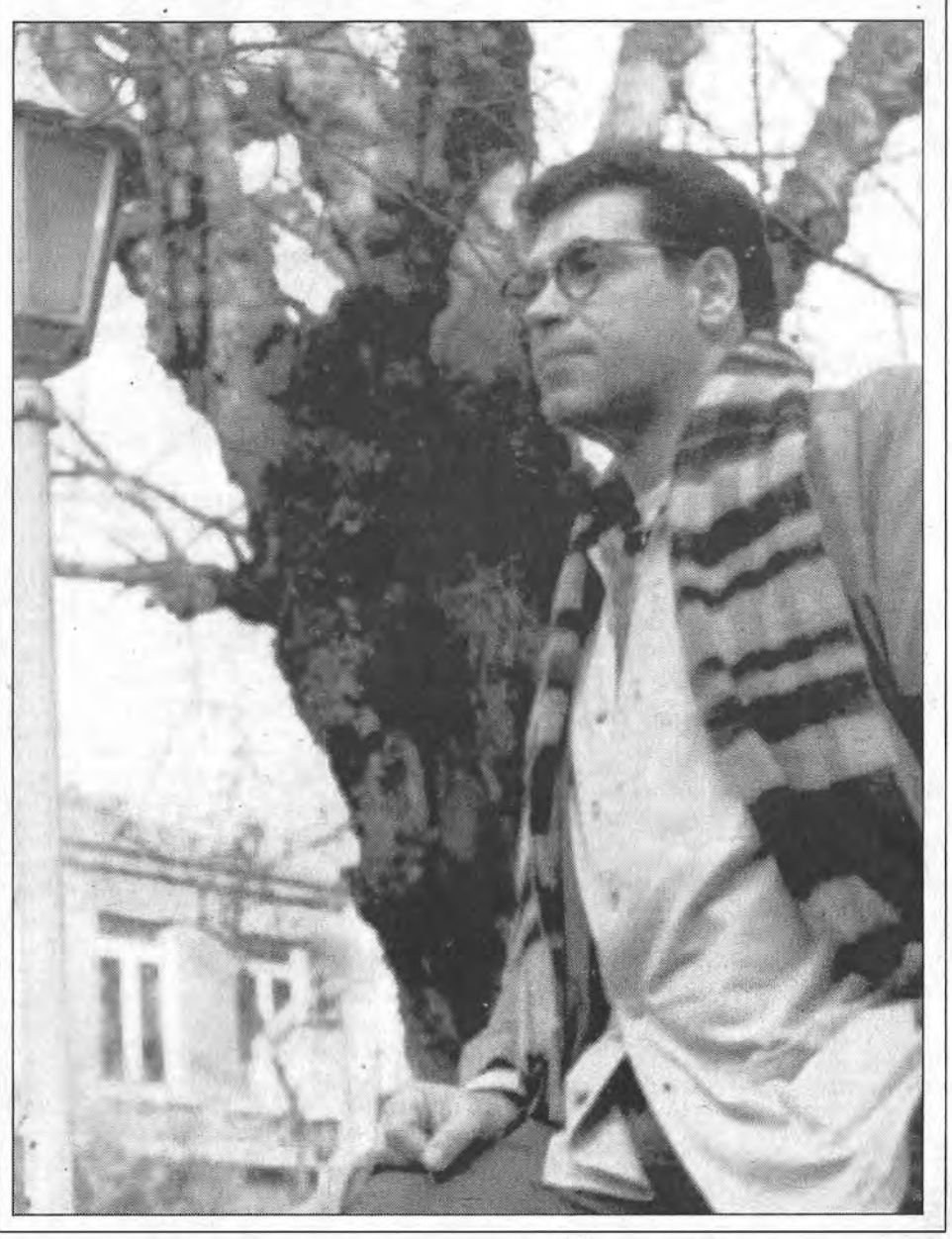

Kapak konusunun devamı...

☛ "Bir Kentin Dışardan Görünüşü" okunmuştur, onun "Bu kent bütün bir gün. Hadi gidelim" dizesinin rehberliğinde şehri aşağıdan 'şairbakışı' görmeye çıkmıştır: "İpiyle kuşağıyla bizim / gerisi allah kerim" denilmiştir, "gökyüzünden / kırık düşmüş / bir çift zar" gibi şiir hayli zaman elde tutulmuş ve kentte yeni bir şiir daha açılmıştır.

5) Çocukluğun Samimiyeti: Ve "Sormacalar" şiirinden başlayarak, demek ki o zamanlar Enver 30 yaşında bir çocuktur, yakında çocukluğunun 40. yılını kutlayacak olduğuna göre hakiki sorulara hakiki cevaplar bulmaya başlamıştır: "Hangi sınıf tatile çıkmaz? / (Bunu ben de bilmiyorum)". Ben de bilmiyorum. Bilmemek çoğu zaman cevapların en 'hakiki'si değil midir? Hatta bu sorunun cevabını bile bilmemek. Ve "Hangi şair unutulmaz? / Bir kez hatırlanan" dediği zaman Enver Ercan, bence hem ölü şairlerin toprağını sulamıştır, hem de yaşayan şairlerin yüreğine su serpmiştir. Tanrı ondan razı olsun. "Sayıların Renkdüşümü" şiirinde ise yalnızca şiirin gönlünü almakla kalmaz, aslında her biri bir

adamı önce karıştırır, sonra durultur. Geçtiği her şeyi yakınlaştırır aşk: İnsanı da, şiiri de, sözleri de, duyguları da: "koltuğunun yerini değiştirdim dün / yüzün beliriyordu camda / dudaklarından geçen güvercin / tozunu alıyordu sözcüklerin / sen ağzını açmıyordun ama! ... / hadi çevir telefonu / bari dostluğunla oyala." (Oktay Rifat ustamıza bin selam: "Bir çift paçalı güvercin olsun / avunulmazı getir bana." Ah sevgili şairim Enver, görüyorsun ne avunmak var bu bahiste ne oyalanmak: İyi ki ve yalnızca şiir var!)

Tabii bir de beyhude ve ancak şairlere mahsus o yanılgı var, geçen zamanı tutmaya çalışmak: "hem içindeyim o anın / hem de dışında / sen yalnızca şaşırtmıştın / tutan bendim zamanı."

Aşk geçer, zaman geçer, elde var şiir. Öyleyse iyidir. Bir acının yerini bir başka acı almaz, her aşk gibi her acı da kendi şiirinde güzeldir, aşk şiirini değiştirir, yenileşir, iyileşir. Aşık olan şairler herkesten önce bizi sevindirir, bu iyi şiirler geliyor demektir. (Bakınız: Enver Ercan, "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman") "hiçbir sözcük harflerini / tutamıyor bir arada" dizeleri ise ilk kez bu kitapta söyleniyor olsa da, son kez söyleniyor değildir.

Aynı kan grubundan olduğumuzu söylemiştim Enver'le, şiirlerini yeniden okurken aynı mevsimlerden yaralı olduğumuzu da gördüm, kendi "Eylül"ümü hatırladım: "Şiirdir söylenir, yazdır biter, kadındır gider." Enver de diyor ki "yaz bitti / ona özenen sonbahar da / senin alnında biriksin güneş / kış bana yeter / belki bir gün / yalnızlık / geldiğin yoldan gider / diyordum ki / sözcükler de dağıldı / bak / dikkatim gibi / aşk sonsuza dek biter."

"ama artık öylesine unutsan ki / diyorum / ben bile bir daha / hatırlayamasam seni." "Bu aşk burada biter'se de bu şiir burada bitmez, bu kitap kapanmaz gibi. Evet bir kez daha 'su gibi okudum', bu acıyı, bu aşkı, Enver Ercan'ın elinden bizim gönlümüze düşen bu şiiri. Ve aşka inandığım için şiire bir kez daha inandım. Galiba şiire daha çok inanmak için de aşka inanmak gerekiyor. Zamanımızın iyi bir şairi olan Enver Ercan, aşkolsun ona, şiire ve aşka bir kez daha inandırdı beni.

Manzara Gülüşlü Kız

Kitabın ikinci bölümünde yer alan şiirlerse aşk gazetesinin pazar eki gibi sevimli, şenlikli ve ışıl ışıl, "Manzara Gülüşlü Kız"ı hatırladım, ilk okuduğumda da içim ısınmıştı: "Şimdi evde olsak / ne güzel / ne güzel / yatıp uyumazdık derdi / ev türkçesi ışırdı sesinde / dilime dolaştıkça sözcükleri." Ve şairi 'adam' eden bir haylazlığın dizeleri: "akşam kendini karartırken geliyorsun / komşular kimbilir ne diyor / günü soyunup beni giyiniyorsun / parmakların ışıkları dinlendiriyor / ... / tanrı bu geceyi korusun."

Geçtiği her şeyi şiire dönüştürüyor zaman. Enver'in yeni kitabını okurken bu cümle hep aklımdaydı. Öyleyse zamana da inanmak gerekiyor ve zaman böyle geçiyorsa iyidir, hep böyle geçsin demek gerekiyor. Şimdi bu kitabı okurken,, 'Zamanın nasıl geçtiğini anlayamadım' demek de var, ama bu şairin zamanına ve şiirine saygısızlık olur diye korkuyorum, fakat bir yandan da öyle. Bir yandan da keşke bütün geçen zamanlar şiirimize Enver Ercan gibi iyi şairler getirse dileğinde bulunuyorum. Şiir Türkçesi ışıyor Enver Ercan'ın sesinde. Adam gibi acı. Adam gibi aşk. Adam gibi Türkçe ve adam gibi şiir. Sevgili şairim Enver Ercan'ın "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman" kitabında gördüğüm ne varsa, 'adam gibi.'

Zamanımızın iyi bir şairini ve şiirimizin seyrek adamlarından birini, Enver Ercan'ı mutlaka okuyun, zamanın bir şiiri nasıl büyüttüğünü göreceksiniz. ■

ENGİN TURGUT

Enver Ercan'la şiiri üzerine

"Ödüllerimi aşk dalında aldım"

-Sevgili Enver Ercan, şükür kavuşturana!.. Uzun zamandır bu anı bekliyordum. İyi ki "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman"... Bu kitabın, tastamam aşkı kucaklayan ve kurcalayan bir kitap. Aşka sitemkâr bir yanı olduğunu da düşünüyorum. Ne diyorsun?..

- Kardeşim Engin, sorularınla pek çok arkadaşımın ayaklarını yerden kestiğini bildiğim için önlem almak zorundaydım, bağışla. Yine de hafif bir sallantı var. Sorularından mı, yoksa yanımızdan geçen araba vapurundan mı, kestiremiyorum doğrusu. Ama vapurun adı içimi rahatlattı: "Güzelce..." Dilerim söyleşimiz de öyle olur. Bizim vapurun da adını yazmak isterdim fakat can yeleklerindeki yazılar silik ne yazık ki!.. Ama bir dakika... Az ilerde bir plaket var: "Hamdi Karahasan, Haliç Tersanesi. 1980." Hamdi Karahasan'ı ikimiz de tanımıyoruz, ama gel bu söyleşinin birinci elden tanığı olsun. Ne de olsa o da 1980 kuşağı!..

Sorularına baktım da hep aşktan söz etmişsin. Gerçi sen de geceleri yüreği açık yatanlardansın; sözcüklerine kar yağacak değildi ya... Hatırlarsan bir keresinde bir şair "yangın kavmindeniz, ne giysek alev" demişti de, uzun uzun "kırmızı"nın o yoğun serüvenini düşünmüştük birlikte. Oysa "yeşil" bir ışık arayıp duruyorduk hayatlarımıza. Sonra bir gün ben de buldum: Önce tenim, ardından da dilim yandı! Şimdi artık bir gelincik bile görsem başım dönüyor zaten...

Sitemkâr mıyım?. Evet... Gücüme giden bir şey var ayrılıklarda. Yine de aşk olsun da, hataları hatıra kılsın hep isterse diyenlerdenim.

- Kitabının Cemal Süreya ve Yunus Nadi Şiir Ödüllerine değer bulunması boşuna değil. Sorum şu: Zamanla oynayan, zamanı tartaklayan, zamanı öpüp koklayan, her şeyini zamana göre ayarlamayan, 'işte zamanı geldi' dediğimiz türden zamansız çıkıp gelen şiirler bunlar. Sence zamanla bu kadar başır neşir olmak tehlikeli değil mi? Burada Borges'in tam yeridir: "Zaman beni sürükleyen nehir / ama zaman benim / evren ne yazık ki gerçek / ben ne yazık ki Borges'im."

- O, Borges; çok önceden farkına varmış 'her şey'in. Ama ben 'ne yazık ki' Enver Ercan'ım. Yine de Borges'e rağmen ve kesinlikle geçtiği her şeyi öpüyor zaman. Dudaklarım neden böyle kanayıp duruyor sanıyorsun?

Ayrıca Hilmi Yavuz'un da tam yeridir: "Ne zaman geçtik yakınından / yoğ'un ve var'ın? / günleri aşklarla kardık / ve kaybolduk harcında / zaman denilen duvarın."

Ben 'vakt ile bazar' eylemekten yanayım. Zaman ile şiirin pek de barışık olmadıklarını bile bile üstelik. Bilirsin: "Vakit nakittir." Oysa şiir, eğer "zamane" olmayı kollamıyorsa, ne derse desin "kâr" etmiyor!..

- Sevgili Enver, galiba yeşilden başka gurbet, pars ve anneden başka zerafet kalmadı. İstanbul'un yarısı muska, öbür yarısı aşka bitişik. Ne güzel şey yaslanmak şiirin sonsuz tarihine. Ağacını devirmediğine inanıyorum kimsesizliğin, parmağını bile incitmediğine rüzgârın. Omurgası siyah bir tekneyle yanına aşktan başka kimseyi almadan yola çıkanlardan mısın?

- Yola çıkmaya her zaman hazırım da aşk gönülsüz davranıyor. "Dayalı döşeli" ve "deniz manzaralı" olmak yetiyor ona. Oysa ben hep "leb-i derya" bilirdim aşkı. Farkındasındır: "Sonu yok"a getiriyor sözü sürekli. Şaşmamak "içten" değil. Ben "daha iyi ya" deyince de bu kez o şaşırıyor. Ve elbette: "çıt!" nedense "beyaz" kızlar uzağına düşüyorlar aşkın. Şairlerse tuzağına!...

- Uzun aralıklarla şiir yayımlıyor, az kitap çıkarıyorsun. Sık mı âşık oluyorsun? "İyi niyetli günahlar" özlemekten bıkmıyor musun? "Gökyüzünde tuhaf bir baş dönmesi" baştan mı çıkarıyor seni? Üstelik Abdi İpekçi Ödülü'nü aşk dalında alan da sensin!

- Doğru, aşk dalında aldım Abdi İpekçi Ödülü'nü. Aslında Cemal Süreya ve Yunus Nadi Ödüllerini de aşk dalında aldım. Zaten aşk, dalında güzel Engin...

Sık sık değil, ama olunca 'sıkı' âşık oluyorum demek ki. Aşk, yalnızlığın somut hali galiba. Sürekli 'özlem' burcundayım çünkü. Yalnızken aşkı, aşkla birlikteyken de kendimi özleyip duruyorum. "Anlatmak uzun."

Az yayımlamam konusunda haklısın. 'Uzun bir aralık' da yazmadım. Çeşitli nedenler sıralayabilirim elbette. Galiba önemli olan sokağa şair olarak çıkabilmek. Yoksa şiir küsüyor. Küstürmezsen dergicilik, yayıncılık gibi "ek iş"ler yapmana bile ses çıkarmıyor. Hatta atlarını bile rahatça koşturabiliyorsun. Ama şiiri her zaman tek yazmak koşuluyla!

- Şiiri baştacı ediniz!.. Burnundan soluyan aşklar, hayatın dengesini bozmasınlar. Şairlerle yaptığın söyleşiler "tutan bendim zamanı" tadında gidiyor. Söyleşiler sürecek mi? Sahiden 'hep bi dostluk' mu kalıyor geriye? Anılardan kurtulamamak nasıl bir şey?

- Sürecek elbette. O söyleşilerle kardeşlik duygumu geliştirmeye çalışıyorum ben. Hep 1000 tane kardeşim olsun isterdim. Bense en küçükleri. Belki de en çok bu yüzden kurtulmak istemiyorum anılardan. Eskirlerse yaşlanırım diye korkuyorum galiba... ■

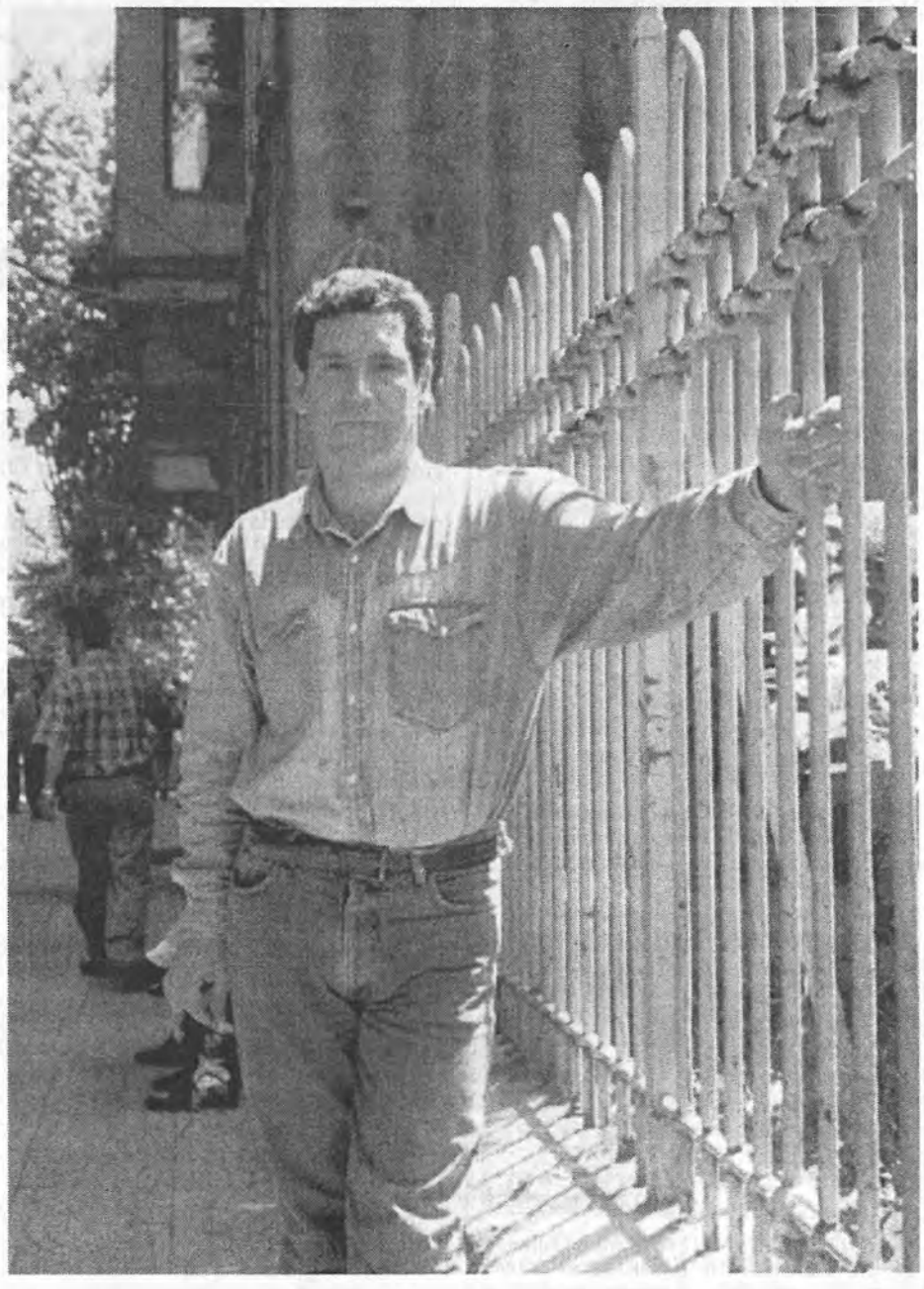

"Sık sık değil, ama olunca 'sıkı' âşık oluyorum demek ki. Aşk, yalnızlığın somut hali galiba. Sürekli 'özlem' burcundayım çünkü" diyor Enver Ercan.

Enver Ercan

Zamanla sorunu olan bir şair

Enver Ercan, geçtiği her şeyi öpen, kanatan, inciten bir zamanı anlatıyor bu kez. Bir yanın "zamanı tuttuğu", öte yanın "yalnızca şaşırttığı" bir ilişkiyi.

SENNUR SEZER

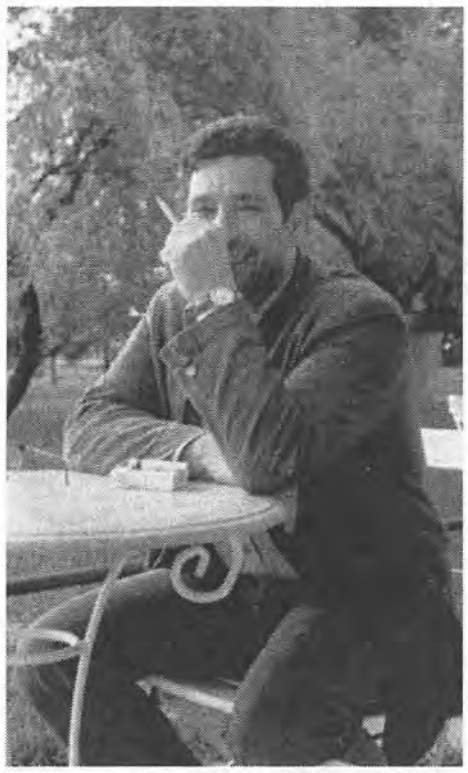

20. Yüzyıldan Çocuklara Şiirler / *Enver Ercan/ Varlık Yayınları / 128 s.*

Mevlana'dan Masallar / *Enver Ercan/ Varlık Yayınları / 72 s.*

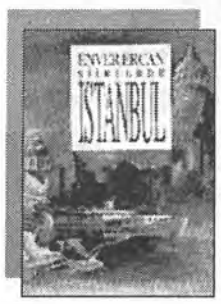

Şiirlerde İstanbul / *Enver Ercan/ Altın Kitaplar Yayınevi / 208 s.*

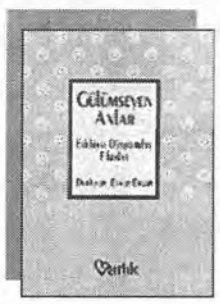

Gülümseyen Anlar-Edebiyat Dünyasından Fıkralar/ / *Enver Ercan/ Varlık Yayınları / 103 s.*

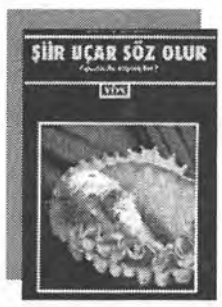

Şiir Uçar Söz Olur / *Enver Ercan/ Yön Yayıncılık / 185 s.*

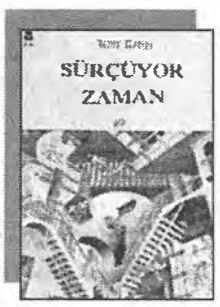

Sürçüyor Zaman / *Enver Ercan/ Puhu Kitaplar / 47 s.*

Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman / *Enver Ercan/ Varlık Yayınları/ 47 s.*

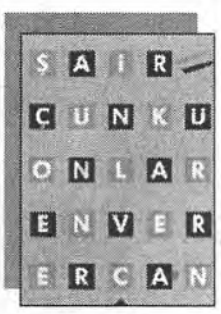

Şair Çünkü Onlar / *Enver Ercan/ Kavram Yayınları/ 237 s.*

Enver Ercan'ın ilk kitabı Eksik Yaşam'ın farkına bile varmamışım. 1977'de yayımlanmış. Kendi olanaklarıyla basılmış, edebiyat dergilerine ulaştırılamamış ilk kitaplardan olmalı. Onu on bir yıl sonraki kitabıyla tanıdık: Sürçüyor Zaman.

12 Eylül koşulları, topluma sinen baskı değişik bir söz dizimiyle dile geliyordu. İstanbul'un Tophane, Çeşmemeydanı, Kasımpaşa, Karagümrük semtlerinin argosunun duyarlılığı bastırmaya çalışan sevimli alaycılığıyla:

kapını çalıyorsun
kızın sıçrıyor kucağına
üç bir yanın hüzün
televizyonda bir başka tele-tanrı
güler yüzlü buyruklar yağdıran
seninse ağzında akşamdan kalma son küfür:
"beni siz yaşıyosunuz ulan!"
(Güngenci / Sürçüyor Zaman)

Düşbozgunu insanlar, ağzında akşamdan kalma küfürle sokağa çıkanlar, gurbet türküsünü söylerken sesini göğe vura vura öldürenler, tebessümünü akşamdan ütülemiş sekreter kızlar, sırtları yüzleri gibi künyesizler, şiirden kesilmiş şairler, kırkyalan rüzgârlar kuşatır Enver Ercan'ın şiirini bu kitapta. Kendini, "suskun soruların hepsine birden parmak kaldıran", doğru saptamalar yapanları "tutup alnından öpen", sesi rüzgârlı biri olarak çizer. Ne varki, "günü denerken acemi"dir. Eli ayağına dolaşır. Kendini zorla uydurduğu her rol için öfkelenir. Üstelik "bir yaprak düşse dalından altında kalır." Yine de her şeyi boşlayıp, "yeni bir hayatın önsözü gibi pırıl pırıl günü yakasına takacağı" bir sabahı düşlemektedir. "Hâlâ güzel masallara inanmaktadır."

Enver Ercan'ın 1988'de yayımlanan Sürçüyor Zaman'ını yeni şiirler izlemedi. Şairlerle söyleşiler: Şair Çünkü Onlar (1990), Şiir Uçar Söz Olur (1994), Derlemeler: Varlık Şiirleri Antolojisi (1993), Varlık 60. Yıl Seçkisi (1993), Şiirlerde İstanbul (1994), Tanzimattan Bugüne Türk Öykü Antolojisi (1994), 20. Yüzyıldan Çocuklara Şiirler (1994), Gülümseyen Anlar (1994), Türk ve Dünya Masalları (1996) imzasının tek başına ya da bir başka yazarla birlikte yer aldığı kitaplar oldu. Dergilerde de söyleşiler, değerlendirmeler. Bir iki şiir yayımladıysa bile gözden kaçtı.

"Şiirden kesilmiş şairler" nitelemesinin gocundurdukları, bıyık altından gülümsemeye başlamışlardı bile.. On yıla yaklaşmıştı suskunluğu. Bu kadar uzun süre susar mıydı bir ozan? Dergicilik, yayıncılık zaman bırakmıyor muydu? Şiire soluğunun yetmeyeceğini mi anlamıştı? Kimileri gibi küsmüş müydü? Nedeni ne olursa olsun "zaman" Enver Ercan'ın aleyhine işliyordu..

Ve Ercan, önce Cemal Süreya ödülünü aldı, yayımlanmamış şiirleriyle. Sonra Yunus Nadi Ödülü'nü, o dosyanın kitaplaşmış biçimiyle: Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman.

Kitap, adıyla ilk kitabını anımsatıyordu. Acemilikten, eli ayağına dolaşmaktan kurtulmuş bir "zaman"ı satar gibi bir ad. Her şeyi öpmeye hazır bir süreç... Bir coşku mu bu, diye sordum kendime? Yoksa zaman, her şeyi incitiyor, tüketiyor, değiştiriyor mu demek istiyor ozan?

Geçtiği her dizeyi öpüyor Enver Ercan

Bir aşk sonrası dinginliği

DERYA ÇOLPAN

Çocukken yazlık sinemalarda izlediğimiz, çok ağladığımız ve kötü sonlarından korktuğumuz filmler vardı. Hüznü aşktan önce öğrendiğimiz için öpüşmeye anlam veremez, ama ayrılığa da dayanamazdık. Duymuştuk: Aşk güzel şeydi. Bizim olmayan aşkların hüznünü ve yalnızlığını yaşadık gıcırdayan sandalyelerde. Bizim olmadığı için de kimi zaman ilk arada içeceğimiz gazozun hayali her şeyi bastırırdı. Zaten aşkı da bir masaldan öteye götüremezdik ve bu yüzden zamanla ona da yabancılaştık. İletişimsizliği söze, nefreti aşka ve düşü gerçeğe yeğler olduk.

Enver Ercan, yaşamın bir parçası durumuna gelen bütün bu gerçekliği tartıyor son kitabı "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman"da. Soluğumuzu tutarak izlediğimiz bu film, yatağını oksayarak akan bir nehir gibi. Bu çok çalışılmış melodi, Enver Ercan'ın dil ve söz ustalığını uzatıyor ellerinde. Bize düşen ise dokunmak ve duyumsamak bu yumuşaklığı dizelerde dolaşırken:

"adımlarımıza uyardı bütün sokaklar
evler kenara çekilirdi
birden yağmur...
düşerdi peşimize
serin odalarda harfleri
aşk ederdik birlikte" (s. 9)

Aşkın büyüsüne kapılmış bıçkın bir delikanlının masumiyeti var filmin başında:

"yıldızları havuza bakan
bir bahçenin
çözülmüştüm büyüsüyle" (s. 10)

"Ne zaman kapıdan girse
kamaşırdı sözcükler
canımı tazelerdi sesi" (s. 11)

Kurulmuş düşler, akıp giden zaman ve dolu dolu yaşanan ve söze sığmayan sevinç:

"cennete gitmeden de
şansa inandım" (s. 14)

Oysa aşk varsa hüzün de var, yalnızlık da. Artık kırgınlığını çabuk toparlamış ve bilge bir eski aşık Enver Ercan. Şimdi hüznü ve yalnızlığı dokuyor dizelerin arasına:

"bir yüzük verdi bana
hoşçakal sözcüğünden
yakarken ardındaki bütün harfleri" (s. 20)

Nefreti de öğreniyor zamanla, ama içine atıyor. Çünkü söz bitince aşk da bitiyor. Böyle bir durumda söze başlamak zor:

"kabzası parıldayan şu yalnızlığa
iki kurşun sıksam
iyi gelecek sanki" (s. 21)

Söze başlamak ne kadar zorsa, sözü sevgiliden beklemek de o kadar zor:

"hadi çevir telefonu
bari dostluğunla oyala" (s. ??)
"hadi artık hadi
bir de benim sesimi dene" (s. 24)

Çok duyulan, ama az yaşanan bir aşkın özlemi büyük Enver Ercan'ın dizelerinde. Yeniden başlamak? Unutmak daha kolay, hatta daha zevkli belki de:

"bu sabah resmini kaldırdım raftan
günlerdir kaçırıyordu benden gözlerini" (s. 29)
"ama artık öylesine unutsan ki
diyorum
ben bile bir daha
hatırlayamasam seni" (s. 32)

Son yıllarda şiirde aranır duruma gelen yalınlık, zamanın incitmeden akmasını sağlıyor Enver Ercan'ın şiirinde. Söz ve sözcük kitabın önemli bir izleği olarak göze çarpıyor. Konuşmanın ya da konuşabilmenin sevinci söz geçiremediğimiz sözün hüznüne karışıyor:

"birbirimizi suçladık bir gün
affetmek için kendimizi
gece gelip sildi usulca
ağzımızdan sızan sözcükleri" (s. 17)

Enver Ercan sözcükleriyle heyecan duyuyor ve yine onlarla nefreti öğreniyor. Sözü çabuk tüketmekten korkuyor ve bilgeliğini sınıyor sözcüklerinde. Yeri geldiğinde susmayı da biliyor sevgiyi büyütebilmek için:

"bu gece sözcüklere ilişmem artık" (s. 19)

Umut bağlanmış bir aşkın kırgınlığı sözlerin kırgınlığına dönüşmesin diye telaşlı Enver Ercan. Her sesi bir anlamda buluşturup zamanda gezdiriyor ve zamanı öptürüyor ses gibi büyüyen dizelerinde:

"sesleniyorum ardından okşar gibi zamanı" (s. 41)

SON sözcüğüdür film bittiğinde yalnızlığı sandalyeler arasında gezdiren. Sinemadan eve gidinceye kadar kimsenin yalnızlığı diğerininkine karışmaz. Hüznün ve nefretin kurallarını öğrenmiş izleyici bir aşkı büyütmeye hazırdır artık. Çünkü aşk ve yalnızlık herkes için vardır:

"ucuz bir adamdan da başlanabilir sevmeye
tepeden tırnağa yağma durur da
hep 'bi dostluk' kalır geriye" (s. 43) ■

Bu soruların yanıtı, kuşkusuz kitaptaydı.

Sevmek zamanı

Enver Ercan'ın Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman'ındaki sürçe, bu kez, "sevmek zamanı" diye tarihlenebilir. Bütün sokakların adımlarına uyduğu, sözcüklerin sessizliğe çekildiği çocuksu ikindiler, düzenli bir güz vaktidir. Güzün hüzünle hiçbir yakınlığı da yoktur. Zaman bütün sevinçleri kucaklıyordur. Belki de sevgililer, gülüşü manzara bir kızla, aklında asansörlerin boşlukta kalması gibi korkulu bir yalnızlık taşıyan delikanlı, öpüştükçe, zamana karıştıklarını sanmaktadırlar. Ne ki, "mutlu aşk yoktur." Yıldızlara basmadan gökyüzünde dolaşmaları, çapaksız sabahları, "ellerimi avuçlarında, yıllarca tutmaya hazırla" vaatlerini, adların, imzaların yanyana yazılışını, birbirlerini yaralayan bıçak gibi sözcükler, kırgınlıklar izleyecektir. Sonrası "kabzası parlayan şu yanlızlık."

Enver Ercan, birbirini bütünleyen 25 şiirle anlatıyor bu kırgın aşk öyküsünü. Bu öykünün yükünü taşıyan, akışını sağlayan imgelerse "sözcük, ses, harf, hecelemek" gibi dille ilgili kelimelere bağlı. İnsan ilişkilerindeki değişim, konuşmalardaki ses tonunun değişmesiyle, sözcüklerin sertleşmesiyle veriliyor. "Ten" ilişkilerinden farklı olan bir ilişkidir bu. Enver Ercan, fısıltılarla başlayıp, kavga tonuna yükselmiş ve acıtıcı sususlarla noktalanmış bir sevdayı yansıtıyor: "gümüş astarlı bir sözcük vardı dilinde / hiç kullanılmamış / tadı hâlâ dudaklarımda", "serin odalarda harfleri / aşk ederdik birlikte", "sözcüklerin sessizliğe çekildiği / o çocuksu ikindide / zaman / geçtiği her şeyi öpüyordu", "ne zaman kapıdan girse / kamaşırdı sözcükler / canımı tazelerdi sesi", "bir güvercindi / kanadı / sözcükler yırtılırken / en sessiz harflerinde", "üç harfli bir sözcük gibiydi yüzü / ... bir harf daha takınsa / hecelerdi adımı", "zambaklar gibiydi yüzünde uyku / ama hâlâ bayramını koruyordu sesi", "acıyan bir şey vardı aramızda / bütün sözcükler ağır yaralı", "gece gelip sildi usulca / ağzımızdan sızan sözcükleri", "dilin gurbetindeyiz nasıl olsa / söze tutsak / hangi tümceye başlasak / çıt!", "susardım duysun diye sesimi / o sözcüklerini bende bilerdi", "bir yüzük verdi bana / hoşçakal sözcüğünden / yakarken ardındaki bütün harfleri", "o günden beri mendil gibi kullandım / bütün sözcükleri." Enver Ercan, insan ilişkilerinde konuşmanın önemini, dille ilgili sözcükleri kullanarak vurgulamış hep. Bu vurgu kimi zaman hüzünlü bir alaysılık da taşıyor:

"Sözcüklere kadar yolum var, demek peki?"

Bu dizelerdeki "sözcükler"i, kolayca "cehennem"le değiştirebilirsiniz. Çünkü sözcükler, insanın cehennemidir. Hele bir ozansa o insan. Sonunda kendini de "yerini yadırgayan bir sözcük gibi" duyumsayacaktır. Okuduğu kitaplarda "hiçbir sözcük harflerini bir arada tutamayacaktır." Ve yalnızlığında "hangi harfi denese, dili acıyacak", kendini "avucunda sözcük ölüleriyle" baş başa bulacaktır. Zaman, "sözcüklerin dalıp gitmesi" midir?

Enver Ercan, geçtiği her şeyi öpen, kanatan, inciten bir zamanı anlatıyor bu kez. Bir yanın "zamanı tuttuğu", öte yanın "yalnızca şaşırttığı" bir ilişkiyi. Zamanı tutan, kendini "hem içindeydim o anın / hem de dışında" diye tanımlayacaktır. Ahmet Hamdi Tanpınar'a bir saygı selamıyla, dönemler ve değişen insanlar arasındaki farkı vurgulayarak. Sürçen zamanların ozanlarının, kendilerini "Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında / Yekpâre, geniş bir ânın / Parçalanmaz akışında" diye anlatmasına olanak yoktur çünkü... Günümüz insanı sevdalıyken bile, tedirgin. ■

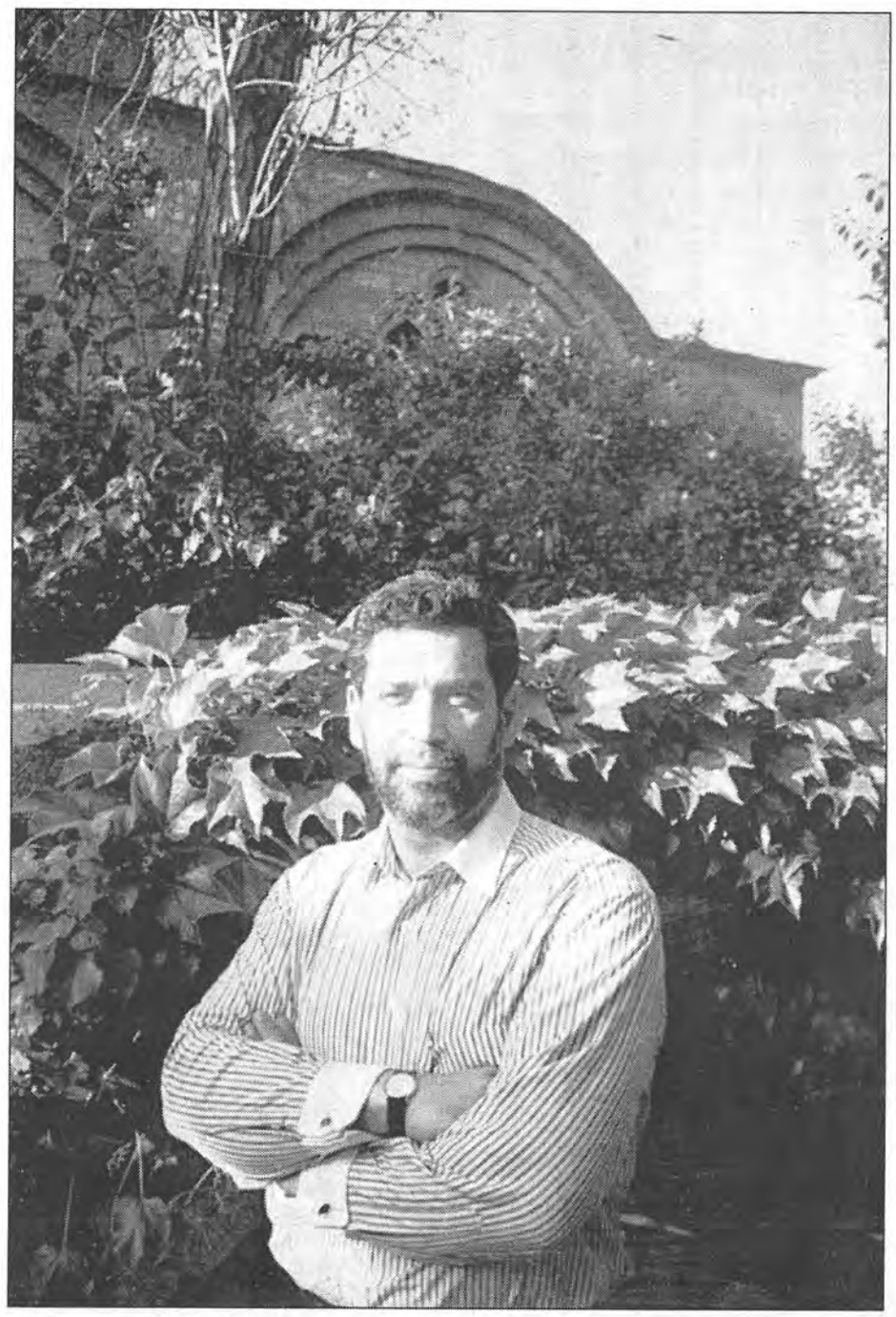

Enver Ercan'ın yeni şiirleri:

Kırık bir aşkın sözcüklerle karşılığı

Enver Ercan, "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman" adını verdiği son kitabında yürekte ve sözcüklerde heyecan ve acı veren yolculuğunun ürünlerini okura sunuyor.

ATAOL BEHRAMOĞLU

Bir aşk ilişkisinde şairin sözcüklerinden başka verecek neyi olabilir? Ya da sözcüklerinden daha değerli ne olabilir? Ve bu sözcükler, yürekte ve dilde bir kazıyla, zamanın durmaksızın örttüğü duygu ışıltılarına belki daha gerçek ve dayanıklı bir yaşam kazandırmaktaysa... Neruda "Yirmi Aşk Şiiri ve Umutsuz Bir Şarkı"sında aşkın kısalığından, unutuşun uzunluğundan yakınır... Aşktan da, unutuştan da daha uzun yaşayacak olan o duygulara sözcüklerle bulunan karşılıklardır. Şiiriin yüceliği ve şairin çilesi de belki buradadır: Yaşamak yetmez. Ona sözcüklerle bir karşılık bulmak gerekir. Mutluluğun, mutsuzluğun, bütün yaşantıların kaçınılmaz yokoluşuna karşı, tek avuntumuz, onlara sözcüklerle bir karşılık bulabilmektir. Böylece sözcüklerde yolculuğumuz başlar. Heyecan veren, ama daha çok acı veren bir yolculuktur bu. Hangi sözcükleri bulmalıyız ki, o aşka bir karşılık olabilsin? Hangi sözcüklerle karışlamalıyız ki duygularımız zamana ve unutuluşa karşı daha uzun, ve -kim bilir- belki de ölümsüz bir yaşam kazansın... Şairin sözcüklerle yapmak istediği budur... Başarısının ödülü ise, Puşkin'in sözcükleriyle söyleyecek olursak, kendi kuruntusu, kendi yapıntısı, kendi yaratısı olan şeyin karşısında gözyaşı dökmektir...

Acı veren yolculuk

Enver Ercan, "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman" adını verdiği son kitabında yürekte ve sözcüklerde heyecan ve acı veren yolculuğunun ürünlerini okura sunuyor. Yağmurdan, serin odalardan, sevdalıların adımlarına uyan sokaklardan, yıldızları havuza bakan bir bahçeden, çocuksu ikindilerden, derin bir geceden, çapaksız bir sabahtan, birbirine yakışan parmak izlerinden, sessizce kapanan telefonlardan, buğulanan gözlük camlarından ve bütün aşklar gibi kırık bir aşk öyküsünün içindeki nice duygu, yaşam ve madde ayrıntısından oluşmuş bir sözcükler demeti... Gümüş astarlı, sessizlikten hoşlanan, en sessiz harflerinden yırtılan, insan yüzlerine benzeyen, iyi kalpli, öpüşmesini bilen, acıyan, ağır yaralı, hoşça kal anlamlı, tozlanan, incinen, dalıp giden, ölen ve tıpkı göz yaşlarını tutamayan bir insan gibi bir an gelip harflerini bir arada tutamayan sözcükler...

1988'de imzalayıp Paris'e gönderdiği ikinci kitabı "Sürçüyor Zaman"ın arkasındaki yazısız bir sayfaya notlar almışım: "Zekâ, kışkırtıcılık, konuşma dili, günlük yaşam, dil tadı, eleştiri, içerikte ve dilde yeni anlamlar.." Yine bu notlara göre Orhan Veli, Metin Eloğlu, Can Yücel bana yakın ustaları olarak görünmüş. "Saklangaç", "Bir Kentin Aşağıdan Görünüşü" adlı şiirlerin altını çizmişim.. Ve son bir not: "Az yazıyor, yazık."

Enver Ercan üçüncü şiir kitabını ikincisinden yaklaşık on yıl sonra, geçen nisan ayında yayımladı. İlkini de ikinciden yine yaklaşık on yıl önce yayımlamış: "Eksik Yaşam" (1977). Bu ilk kitap, sözcüğün tam anlamıyla bir kenar mahalle delikanlısının, yine sözcüğün tam anlamıyla naif, içten gelme duyguları... "Çektiğim sıkıntı, yaşadığım hayat / En azından bir kürek mahkûmununkine eş / Fakat yine de gözümde dünya bir / Bütün insanlar kardeş." yirmisine henüz basmış çiçeği burnunda şair adayının şiir Tanrı'sından dileği vardır: "Başımı kaldıramıyorum / Kendimden utanmışlığımdan / Üzerimdeki bu ağır yük neden? / Her geçen gün kendimi aşacağıma / Gerilemekteyim bilmeden. / Ya benim ruhuma doğ / Doğ ki ozanlığımın tadını çıkarayım / Ya da vur gerçeğini suratıma tokat gibi / Vur ki her şeyi tadında bırakayım." ("Tanrım"). Şairin mizacıyla (kişiliği genç şairin bu birkaç dizesi ilginç bir örnektir. Benim yaklaşık on yıldır tanıdığım Enver Ercan, bu ilk gençlik ürünü dizelerdeki delikanlının tıpkısıdır: Utangaç, onurlu, kendini aşma isteğiyle, şiir yazma tutkusuyla dolu, fakat gösterişten, kibirden uzak, kozasını içten içe ören bir duygu ve düşünce adamı...

İkinci kitap, sadece ilkine göre değil, genel olarak şiirimiz bakımından da bir aşamadır. Bunu bugün, üçüncü kitabının yayımlanışından sonra, daha rahatlıkla söyleyebiliyorum. Ve yine, bu üçüncü kitabının yayımlanışından sonra, az yazmasını bir kusur ya da eksiklik olarak değil, erdem olarak görüyorum...

Alçakgönüllü genç usta

İkinci kitapta, "bütün bıçaklara / ters bileylenmiş" "kendine külhan" delikanlı, dilde ve duyguda ulaşacağı yoğunlukların ipuçlarını veriyordu: "tuhaf bir adamsın vesselam / canını sıkan bir sokağı / boğuyorsun da / kırmızıya / bir yaprak düşse dalından / altında kalıyorsun / hiçbir şeyin uymuyor kitaplara / ama gel bu sabah / karını öperek uyandır / işe mişe de gitme / kızına kahvaltıyı sen yaptır / sonra pırıl pırıl günü tak yakana / yeni bir hayatın önsözü gibi / kentin kalabalığına karışıp yürü / kimse korkmasın bakışlarından / üstün başın boydan boya gökyüzü." ("Gece")

Üçüncü kitap, "Geçtiği Her Şeyi Öpüyor Zaman" ise ("Geçtiği Her Şeyi Örtüyor Zaman" da olabilirdi) şiirimizin bu alçakgönüllü genç ustasının günümüz Türk şiirine kırık bir aşka ve bütün aşk kırgınlarına (dikkatle, sevgiyle, incelikle sunulmuş) armağanıdır. "Yalnızca kitaplarını okuyorum nicedir / dokunmak için ellerine / altını çizdiğin satırlarda / sonra gözlüklerim buğulanıyor / hiçbir sözcük harflerini / tutamıyor bir arada..." ■

TÜBİTAK, Cep ve Oxford yayınlarında

Mühendislerin kitapları

Üç mühendis ve üç kitap. Evet, mühendisler çok yazmıyorlar, ama yazdıkları zaman da ilginç konulara değiniyorlar, bunları büyük bir özen ve ustalıkla, kendilerine özgü akılcı bir yaklaşım içinde anlatıyorlar. Bulabilirlerse her üç kitabı da okuyuculara önermek isteriz.

ÜSTÜN ALSAÇ

TÜBİTAK çok güzel bir dizi başlattı. Bilimsel konuları herkesin anlayabileceği bir dille anlatan kitaplar yayımlıyor. Başka ülkelerde bu tür çok yayın yapılıyor. Bilim adamları da böyle kitaplar yazmaktan gocunmuyorlar, tam tersine, bu onlar için övünç kaynağı bile oluyor, çünkü bu tür kitapların yazılması kolay bir iş değil. Araştırma ve eğitim çalışmalarının yanı sıra bu tür yayınlara zaman ayırabilme sorunu bir yana, kullanılacak dil de önem taşıyor. Konuyu bilenlere, terminolojisini anlayanlara değil de, tümüyle bunların dışında olan okuyuculara seslenmeyi gerektiriyor. Ele aldığı konuları sıkmadan, herkesin anlayabileceği bir biçimde açıklayarak anlatmak, dar bir alanda uzmanlaşmış kişilere her zaman kolay gelmiyor. Onun için bu tür yapıtların özenli bir biçimde dilimize kazandırılması gerçekten kutlanacak bir olay.

Bir Mühendisin Dünyası

James L. Adams'ın Bir Mühendisin Dünyası bu dizide çıkan kitaplardan biri. Önümüze bilmediğimiz bir dünya açıyor. Mühendislik uğraşı nedir, hangi konuları kapsar, ne gibi sorunları vardır? Adams bu ve benzeri konuları ele almış, kolay okunur ve anlaşılır bir biçimde bir araya getirmiş. Kitabın Teknolojinin Kısa Tarihi, Hesap Makinasının Ötesinde, Sorunların Kökeni, Tasarım ve İcat, Matematik, Bilim ve Araştırma, Geliştirme, Deneme ve Yanılma, İmalat ve Montaj, Para ve İş, Yasal Düzenlemeler, Teknolojinin İzinde başlıklarını taşıyan on bir bölümü var. Başındaki giriş bölümünde konu ve kapsamı kısaca tanıtılmış bir son sözle de bitiyor. En sonuna kaynak olarak önerilen kitaplar eklenmiş. Yapıt çeviri olduğu için bu liste de yabancı kitap adlarından oluşuyor.

Mühendisler de, mimarlar gibi, konuşmayı çok sevmiyorlar. Onlar daha çok sorunları uygulamalı olarak çözmeye yatkın kişiler. En büyük yardımcıları matematik, çözümlerinin doğruluğunu, geçerliliğini matematiksel modeller aracılığıyla sınıyorlar. Doğal olarak fizik de onunla birlikte geliyor. Ama Adams'ın da belirttiği gibi, mühendisliğin hep hesaptan kitaptan ibaret olduğunu düşünmek yanlış. Uğraş alanının niteliklerine göre, kimi zaman örgütlenme, kimi zaman tasarım, kimi zaman üretim sorunları çıkıyor karşılarına baş etmek zorunda kaldıkları.

Onların da karşı karşıya kaldıkları yasal sorunlar var, her alanda olduğu gibi onlar da düşüncelerini uygulatabilmek için paraya gereksinim duyuyorlar. Özellikle güvenliği ilgilendiren sorunlarda ne denli ileri olurlarsa olsunlar yalnız hesaplara ve tasarımlara bel bağlayamıyorlar, en iyi sonuca ulaşabilmek için deneyler yapmak zorunda kalıyorlar. Bu da hem zaman alıyor hem parasal kaynak gerektiriyor, onun için de yöneticilerle karşı karşıya geliyorlar. Onlar da araştırma, geliştirme çalışmaları yapıyorlar. Kendi alanlarındaki eğitim sorunlarıyla ilgileniyorlar.

Kendisi de bir mühendis olan Adams

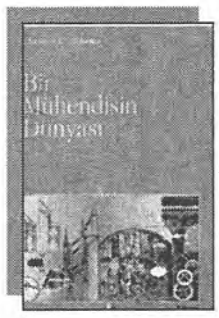

işte mühendislerin yaptıkları bu tür çalışmaları açıklamaya çalışmış, oldukça da başarılı olmuş. Kitabın en ilginç bölümlerinden biri Tasarım ve İcat başlığı altında olanı. Bu sözcükler geçtiği zaman çoğu kişinin aklına mimarlık, endüstri tasarımcılığı, sanatçılar, buluşçular gibi mühendisliğin dışında kalan başka uğraş alanları gelir, mühendislerin de tasarım yaptığı pek düşünülmez. Oysa onlar bu konuyla da uğraşıyorlar, bunu da çok fazla abartmadan, işlerinin doğal bir parçası olarak yapıyorlar. Adams'ın verdiği bir tasarım tanımı var, konusu doğrudan tasarım olan kitaplarda bile bulunamayacak bir yalınlık ve açıklık taşıyor. Mühendislere özgü bu dolambaçsız anlatım yolu da insanın çok hoşuna gidiyor doğrusu.

Özel Yayınlar

Adams'ın tasarıma ilişkin sözleri bana daha önce yayımlanmış başka bir kitabı anımsattı. Onu da bir mühendis yazmıştı, bir Türk mühendisi. Hani yapı işleriyle uğraşan bir STFA şirketi vardır, yazarı onun kurucularından olan Feyzi Akkaya. Bilmem hiç bu kitabı gördünüz ya da sözünün edildiğini duydunuz mu? Benim de elime yayımlanmasından çok sonra geçmişti, kitapçılarda, kitap fuarlarında falan da rastladığımı anımsamıyorum. Kitap yazılmıyor, kitap yayımlanmıyor, kitap okunmuyor diye yakınıyoruz ya, işin eleştirilecek başka bir boyutunu da bu arada göz ardı ediyoruz: kitaplar dağıtılmıyor da. Kitapçılarda dağıtım şirketlerinin verdiklerinden başka yayın bulmak çok zor, hele böyle özel yayınlarla karşılaşmak tümüyle olanaksız. Dağıtım şirketleri bu iş için belli koşullar koyuyorlar, ücretler talep ediyorlar. Bu doğal olarak kitabın maliyetine yansıyor. Bir nedenle bu yolu seçmeyen yazarların kitapları da okuyuculardan uzak kalıyor. Bu yöntemin ne kazandırıp ne yitirdiğini düşünmekte yarar var. Kimi gerçekten iyi kitaplar bundan dolayı okuyucuya ulaşamıyor.

Akkay'nın Ömrümüzün Kilometre Taşları adını taşıyan kitabı da işte böyle bir özel yayın. Çok kısaca iki Türk yapı mühendisinin çalışmalarını anlatıyor. Okul yaşamı, tanışmaları, ilk işleri, nasıl önce ayrı düşmüşler, sonra nasıl bir araya gelerek ortak olarak çalışmayı sürdürmüşler, kurdukları iş nasıl gelişmiş, neler yapmışlar, çalışma alanlarını nasıl yurt dışındaki işleri de kapsayacak biçimde genişletmişler. 1930'lu yılların başından 1980'lerin sonuna kadarki dönemi kapsayan bir anılar dizisi. Böyle olduğu için de ülkemizin bu dönem içindeki gelişmesine de ışık tutuyor bir bakıma. Ne gibi olumsuz koşullar altında çalışmaya başladıklarını, araç-gereç, deneyimli işçi-usta yoksunluklarıyla nasıl baş ettiklerini, bir işi almak için, aldıktan sonra da sürdürürken yabancı şirketlerle, onların sözüm ona uzmanlarıyla nasıl uğraşmak durumunda kaldıklarını, çeşitli sorunlar için ne gibi çözümler geliştirmiş olduklarını öğrenmek ilginç oluyor.

Anıları aktarmak

Akkaya'nın çok rahat bir yazış biçemi var, Türkçeyi de çok iyi kullanıyor, anlattıklarını bir öykü gibi okutuyor, öyle ki, kimi teknik sorunlara değindiği yerlerde bile akıcılığını, anlaşılırlığını yitirmiyor. Bu çok hoş bir şey. Kitabı Adams'ın kitabı gibi belli bir konuda bilgi iletmeyi amaçlamıyor, yalnızca anılarını aktarıyor, o kadar. Ama bunları abartmadan, yalın bir biçimde iletmesiyle de öğretici oluyor. Yapı mühendislerinin yapım işlerinde kullandıkları makinaları tasarlamak, bunları özel olarak ürettirmek ve çalışacakları yerlerde kurmak zorunda olduğunu kaç kişi bilir? Kim bitmiş bir yapıya bakarken projenin arazi koşullarına uymadığı durumlarda ya da beklenmedik bir kaza ile karşılaşıldığında nelerin yapıldığını düşünür? Akkaya anılarını iletirken bunlara benzer konuları da okuyucusunu hiç sıkmadan araya sıkıştırıyor. Mühendisler de insan, onlar da düşünüyorlar, duygulanıyorlar. Bu da araya toplumsal bir gözlemin, bir eleştirinin karışmasına, kişisel bir bağın anlatılmasına yol açıyor. Bir bakıyorsunuz onları duygulandıran bir olaydan söz edilirken siz de kendinizi olaya kaptırıvermişsiniz. Kısacası, kuru bir iş kitabı yerine, bir sevgi kitabıyla karşılaşıyorsunuz.

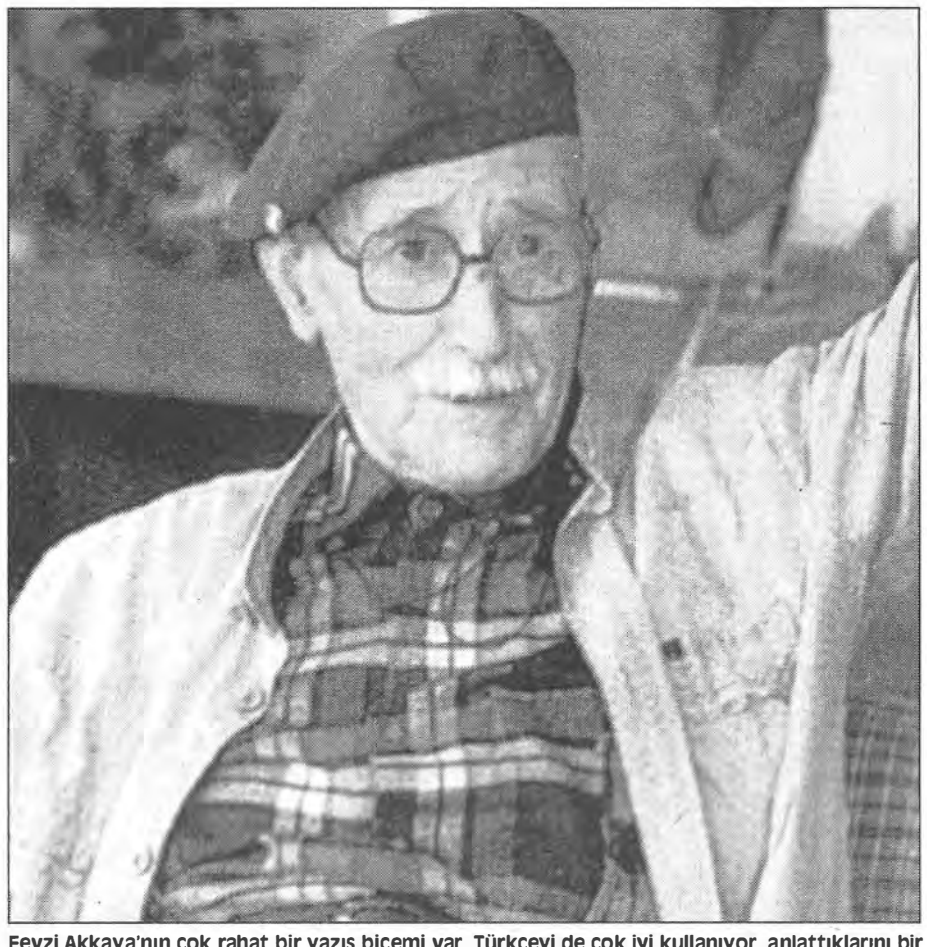

Fevzi Akkaya'nın çok rahat bir yazış biçemi var, Türkçeyi de çok iyi kullanıyor, anlattıklarını bir öykü gibi okutuyor, öyle ki, kimi teknik sorunlara değindiği yerlerde bile akıcılığını, anlaşılırlığını yitirmiyor.

Mimarlar ve Mühendisler

Son olarak bir başka kitaptan daha söz etmek istiyorum, onun da yazarı bir mühendis ama yabancı bir yayın. Alan Holgate'in Aesthetics of Built Form (Yapıların Biçimleniş Estetiği) adlı çalışması. Holgate de bir yapı mühendisi, verdiği bir ders nedeniyle daha çok mimarların uğraş alanı içinde sayılan kimi konulara girmek, onları mühendislerin anlayacağı dille iletmek durumunda kalmış. Bunu yaparken de epeyce araştırmış olduğu anlaşılıyor. Ele aldığı konuları mühendislere özgü akılcı bir yaklaşım içinde ve olabilecek en yalın bir biçimde dile getirmiş. Öyle ki, o zamana kadar karmaşık olan, yerine oturmamış pek çok bilgi onun elinde anlaşılır oluyor, yerini buluyor. Holgate okuyucularını uyarıyor, mimarlarla yapı mühendislerinin farklı diller konuştuklarını, aynı konulardan söz ederken bile başka başka şeyler anlayabileceklerini söylüyor. Ama, diyor, insan biraz çaba gösterirse mimarların dilini anlayabilir, onların yapay fiziksel çevreye ilişkin düşüncelerinin çok da yanlış olmadığını görebilir. Özellikle onlarla birlikte çalışmak durumunda olan mühendislerin bunları anlamayışının nedeni bu tür bir eğitim almamış, böyle düşünme alışkanlığı edinmemiş olmalarındandır, diye ekliyor.

Üç mühendis ve üç kitap. Evet, mühendisler çok yazmıyorlar, ama yazdıkları zaman da ilginç konulara değiniyorlar, bunları büyük bir özen ve ustalıkla, kendilerine özgü akılcı bir yaklaşım içinde anlatıyorlar. Bulabilirlerse her üç kitabı da okuyuculara önermek isterim. Konuları başka başka ama her biri yeni bir görüş alanı açıyor. Hele Akkaya'nın kitabını alırsanız başka bir olumlu katkıda da bulunmuş olacaksınız, çünkü yapıtın geliri gene bu mühendis tarafından kurulmuş olan Feyzi Akkaya Temel Eğitim Vakfı'na bağışlanmış. Bu kuruluş yapı kesimindeki niteliksiz işçiler ile yüksek düzeydeki mühendisler arasında yer alacak ara uzmanların, yani teknisyenlerin yetiştirilmesi amacını güdüyor, bugüne kadar da kendi olanaklarıyla pek çok öğrenciye yetişme olanağı sağlamış. ■

---

* James L. Adams, Bir Mühendisin Dünyası, çeviri: Cem Soydemir, Ankara, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları 13, 1995 (1991), 320 sayfa, 15,5X21.5 cm.

* Feyzi Akkaya, Ömrümüzün Kilometre Taşları, STFA'nın Hikâyesi, yapım: Cep Kitapları AŞ, yapıtın tümhakları Feyzi Akkaya Temel Eğitim Vakfı'na aittir, İstanbul, 1989, 349 sayfa, 18.5x25 cm.

* Alan Holgate, Aesthetics of Built Form, Oxford University Press, Oxford - New York - Melbourne, 1992, 289 sayfa, 16x24 cm.

Gaston Bachelard'ın ele aldığı konuların birbirleriyle ilişkili, birbirlerini tamamlayan bir yanı var ki, bu okumayı rahat kıldığı gibi, üstünde düşünmeye başladığınızda bir önceki konu da bu düşünceye dahil oluyor. Kitapta 'mekân'ı merkez alırsak, her konu başlığının imgelerle bilenmiş bir ok gibi bu merkeze yöneldiğini görürüz. Tabii bu oklar, merkezde eritilir, yazar tarafından.

ERDAL DOĞAN

Gaston Bachelard'dan "Mekânın Poetikası"

İmgeler usa vurulmuyor

"Düşünce yapısını bütünüyle bilim felsefesinin temel izlekleri üstüne kurmuş, çağdaş bilimin hem etkin, hem gelişme halindeki usçuluk çizgisini elinden geldiğince netlikle izlemeye çalışmış bir filozof, şiirsel imgelem sorunlarını incelemek istediğinde, o güne kadar edindiği bilgilerin tümünü unutmak, felsefi araştırma alışkanlıklarının tümünü bir yana bırakmak zorundadır."

"Mekânın Poetikası" adlı yapıtına bu sözlerle başlıyor Gaston Bachelard. Aslında filozoflar için hayli güç denilebilecek bir yöntemi, yine filozoflara önerirken; 'yeni alanda', yani şiirsel imgelem sorunlarını ele alırken; kültür geçmişinin hesaba katılmayacağını, düşüncelerin yapılandırılması, aralarında bağıntı kurulması için harcanan çabaların etkisiz kalacağını vurguluyor. Kitabında 'mutluluk mekânı'nın imgelerini inceleyen yazar, hayli uzun tuttuğu 'giriş' bölümünde, tezlerini felsefi bir çerçeveye oturturken, imgenin doğuşuna hazır olmaya çağırıyor şiir okurunu. Tabii şiir okurunun yelpazesini, felsefeciden 'ruhçözümcüye' kadar geniş tutuyor ve sıklıkla bu ikiliye göndermelerde bulunuyor.

Aslolan imgenin kendisi

Kitabın diğer bölümlerine geçmeden -Bachelard'ın yine 'giriş' bölümünde detaylı bir şekilde üstünde durduğu- bir fenomenologla bir ruhçözümcünün şiir yapıtına yaklaşımlarındaki farklılığa ya da yollarının nerede ayrıldıklarına bakalım. Bachelard'a göre "ruhçözümcü, imgenin varlıksal incelemesini bir kenara bırakır; bir insanın tarihini kazmaya başlar; şairin gizli acılarını görür, gösterir. Böylelikle de çiçeği gübreyle açıklamış olur." C.G. Jung da Bachelard'la hemfikirdir. "İlgi, sanat yapıtından saparak ruhsal önsellerin oluşturduğu içinden çıkılmaz kaos içinde yitip gider ve şair klinik bir vaka haline gelir, belirli ölçüde psychopathia sexualis'e yakalanmış hastalara örnek oluşturur. Böylelikle, sanat yapıtı üstünde yapılan ruhçözümleme, nesnesinden uzaklaşmış, tartışma genel insansal bir alana taşınmış olur ki, bu durumun, sanatçının durumuyla ilgisi yoktur; özellikle de bu durumun onun sanatı açısından bir önemi yoktur."

Peki fenomenoloji? "Ona göre, imge oradadır, söz konuşur, şairin sözü ona seslenir. Şairin bize sunduğu söz mutluluğunu -drama bile baskın çıkan o söz mutluluğunu- almak için onun yaşamış olduğu acıları yaşamaya hiç gerek yoktur. Yücelme, şiirde, bu dünyada mutsuz olan ruh durumunun üstüne uzanir, onu örter. Bu bir olgudur: Ortaya çıkmasına neden olan dram ne olursa olsun, şiirin kendine özgü bir mutluluğu vardır."

Yapıtın kendisini muhatap alan fenomenolog için şiir, kısaca bir çalışma deryasıdır. Bu deryanın mekân imgelerinden hareket eden Bachelard, yapıtında çok farklı şairlerin, çeşitli şiirlerinden örnekler verirken, imgelemin durmak bilmeyen kaynağında kendine de bir mekân yaratır. Kuşkusuz bu mekânın çatısını şiir oluşturur. On bölüm halinde okura ulaştırılan kitapta her bölüm şirsel bir haz verir. "Mahzenden Tavan Arasına Ev, Kulübenin Anlamı", "Ev ve Evren", "Çekmeceler, Dolaplar ve Kasalar", "Yuva", "Kabuk", "Köşeler", "Minyatür", "İçtenlikli Sonsuz Büyüklük", "Dışarının ve İçerinin Diyalektiği", "Yuvarlağın Fenomenolojisi".

İçtenlik kaynakları

Kitabında imgelemi temel alan yazar, imgelemin kaynağı olarak 'içtenliği' gösterir. Her türlü sınırlamayı, boyutlandırmayı reddeden imgelem, içtenlik kaynağıyla fenomenolojiye de konu olur. Şiir ve mekân arasındaki ilişkinin yüzeysel değil, derinlikli bir çalışmayla incelenmesi, böylesi bir incelemede imgeyi yaratanın değil, imgenin kendisinin bir fenomen olarak ele alınması bir bakıma şiire yaklaşılması gereken noktalardan belki de en önemlisini gösterir.

Bachelard'ın insan ruhunda önemsiz sayılabilecek hiçbir şey olmadığından emin bir fenomenolog olarak sorunlara yaklaşımını ciddi buluyorum. Ayrıntılar üstünde duruyor. Çok basit bir imge, biliyor ki araştırmalarına yeni bir soluk kazandıracak, yeni bir ufuk açacaktır. "İmgelem, şiirsel bir ayrıntı aracılığıyla karşımıza yepyeni bir dünya çıkarır. Bundan böyle ayrıntı, toplu görüşünün önüne geçmiş olur. Basit bir imge -yeni bir imgeyse- birdünyanın kapılarını açar."

İşte bu noktada yeni bir dünyaya açılan kapılar, beraberinde o dünyanın korunmasını, o dünyada yeni duygulanımların yaşanmasını ve bu yaşananların birbirinden farklı düşsel değerler doğurmasını getirecektir. Bu nokta, sahip olduğumuz mekânlardır. Mekânı insan ruhunun çözümleme aracı olarak ele alan Bachelard gibi bir fenomenolog için her mekân imgesi, yanıtlanması gereken bir sorudur. "Nasıl oluyor da gizli odalar, ortadan kalkmış odalar, unutulmayan bir geçmişi barındıran barınaklar haline geliyor? Dinginlik, kendine nerede ve nasıl ayrıcalıklı durumlar bulabiliyor. Geçici barınaklar ve rastlantısal sığınaklar, özel düşlerimizde kimi zaman nasıl nesnel hiçbir temeli olmayan değerler kazanıyor?"

Bachelard, bu soruların yanıtlarını tarihsel bir sıralamayla aramıyor. Evren ile odanın yer değiştirebildiği, gizler için çekmecelerin, dolapların birer sığınak olduğu, bir kuş yuvasında bir insanın soluk aldığı mekânın şiirsel özüne yazar da şiirlerle dokunuyor. Bachelard'ın yapıtını okuduğumda, beni yapıta sıkı sıkıya bağlayanın da bu olduğunu düşündüm.

Günlük yaşamın artık rutin bir hale dönüşen karmaşası içinde göremediğimiz, görmek için 'zamanımızın olmadığı' hani o 'bir şey'ler var ya, işte onlarla karşılaşmak, biraz olsun şaşırttı beni. Çünkü bir mekânın, bir mekân içinde giz sığınaklarının, o mekânda kurulan düşlerin şiirle çözümlenmesi ya da bir mekân çözümlemesinde şairin imgelemine başvurulması, şiirin evlere girmediği bir yüzyılın sonlarında başka nasıl bir duygu bırakabilir ki?

Evren şairin neresinde

"Ev ve Evren" başlıklı yazısında Bachelard, Rene Cazelles'in "Evim, deniz rüyalarına benzesin isterdim, içinde martıların oynaştığı" dizesinin ardından şairin değil, evrenin şairin neresinde olduğunu anlatır.

"Evle ilgili tüm düşlerde, sonsuz büyüklükte kozmik bir evin gücünü buluruz. Bu evin bağrında fırtınalar kopar, pencerelerden martılar uçar. Böylesine dinamik bir ev, şairin tüm evrende oturmasını sağlar. Ya da başka bir deyişle, evren gelir onun içinde oturur."

Yazar, Cazelles'in bir dizesi için söylediklerini, "İçtenlikli Sonsuz Büyüklük" başlıklı yazısında Rilke'nin "Ova, bize büyüklük kazandıran bir duygudur" cümlesi üzerinden geliştirir. Söz konusu olan konumumuzdur. "Bize büyüklük kazandıran her duygu, dünya üzerindeki konumumuzun yayılmasına neden olur." Bu aynı zamanda içtenliğin de büyümesidir. Mekânın bir diğer haline dönüşmesidir. Çevresini sayısız varlıkla donatmasıdır.

Bachelard'ın ele aldığı konuların birbirleriyle ilişkili, birbirlerini tamamlayan bir yanı var ki, bu okumayı rahat kıldığı gibi, üstünde düşünmeye başladığınızda bir önceki konu da bu düşünceye dahil oluyor. Kitapta 'mekân'ı merkez alırsak, her konu başlığının imgelerle bilenmiş bir ok gibi bu merkeze yöneldiğini görürüz. Tabii bu oklar, merkezde eritilir, yazar tarafından.

Yukarıda "Ev ve Evren" yazısından bir örnekle "İçtenlikli Sonsuz Büyüklük" arasında kurduğumuz ilişkiyi, konularası yayabiliriz. Bu bağlamda ortaya çıkan nedir, sorusunu ise; ruh fenomenolojisi biçiminde yanıtlarız.

Gerek bir mekân içinde, gerekse bir mekân dışında; düş kuran bilincin sahip olduğu yaratma edimi, kendi sınırsızlığı içinde bir mekân yaratıyorsa ve çeşitli varlıkları o mekâna oturtuyorsa, burada esas olan mekân imgesinin deformasyonudur. Bu deformasyon, aynı zamanda ruh fenomenolojisine açık bir çağrıdır.

Bachelard'ın yapıtı boyunca ruhbilimin gir(e)mediği ya da des(e)mediği noktalar üstünden bir çözümlemeye gitmesi, sonuçta gerçekten "şairlere kulak vermek gerekir" sözünü haklı çıkarır Nedenselliğin çözemediği bir haklılıktır bu: Yazarın, kendimizi küçücük düşünüp (parmak çocuk gibi), içinde kendimize bir yer bulduğumuz kuş yuvaları, deniz kabukları imgelerini ele almasına, bu küçük imgelere sayfalarca yazmasına yol açan...

Onları sıradan 'bir şey' olmaktan çıkarıp, şiirlerde soluk alan bu imgelerin düşlerimizdeki yerini sergileyen Bachelard, yalnızlığımızın küçücük görünen, ama yine düşlerimizde bütün bir evreni kucaklayabilen içtenlik mekânı imgelerini titizlikle irdeliyor "Mekânın Poetikasında". Bunları irdelerken de, kimi yerde ruhbilimcinin, kimi yerde filozofun gözlerinin içine baka baka gülümsemesi, imgelerin, o dünyaya girilerek anlaşılabileceğini, burada nedenselliğin peşinden koşulmasının anlaşılmazlığa kapı aralayacağını sıkça vurgulaması bir bakıma değerlerin yerli yerine oturtulması değil midir?

Sonuçta, "imgeler usa vurulmuyor". ■

Mekânın Poetikası/ *Gaston Bachelard/ Kesit Yayıncılık/ 262 s.*

Ölümünün 15. yılında Azra Erhat

İnsancı düşüncenin unutulmaz öncüsü

On beş yıl önce yitirdiğimiz değerli bilim insanımız Azra Erhat'ın anılarını yazdığını işitmiştik. Bunları cezaevindeyken yazdığı söyleniyordu. Epeycesini yazarak, yeğeni Gülleyla'ya bıraktığı anıların yayımlanması bekleniyordu. Beklenen bu anılar "En Hakiki Mürşit" başlığı altında yayımlandı. Azra Erhat'ı bir kez daha saygıyla anıyoruz.

ARSLAN KAYNARDAĞ

Azra Erhat'ı, yurdumuzda yaşayan herkesin, özellikle gençlerimizin, öğrenmesi, yazdıklarını çevirdiklerini okuması gerekir. 1982 yılında 67 yaşındayken yitirdiğimiz Azra Erhat, ömrünü insanlığa, bilime, aydınlığa adamıştı. Tarih ve vatan bilincinin, millet sevgisinin, humanizmayla yani insancı düşünceyle elde edilebileceğini söylüyordu. Türkiye'de hümanizmanın önde gelen savunucularından biri oldu. Hümanizmayı insanların mutluluğu için sonsuz bir çaba olarak anlamıştı.

Erdem örneği olduğu kadar çalışkanlık örneği idi. Hiç boş durmadı. Yazı yazdı, çeviri yaptı, ders verdi. Almancadan, İngilizceden, Fransızcadan, Latinceden özellikle eski Yunancadan yaptığı çevirilerle kültürümüze birçok kitap kazandırdı. **İlyada** ve **Odise'**nin dünyadaki en güzel çevirilerinden birini bize armağan etti. **Latin Dili Grameri** yazdı (1). En iyi hazırlanmış mitoloji sözlüklerinden biri onun kaleminden çıktı. Eski Yunan edebiyatının üç büyük yazarını, **Sofokles'**i, **Aristofanes'**i, **Hesiodos'**u yazdığı kitaplarla tanıttı. Onların yapıtlarını çevirdi. **Küçük Prens'**in güzel çevirisini onun Türkçesinden okuduk. Başka çevirileri de var...

Yazılarında insanı, sevgiyi, Anadolu'yu dile getirmeye çalıştı. Çeşitli yazılarını **Sevgi Yönetimi** ve **Ecce Homo-İşte İnsan** adlarındaki iki kitapta topladı. **Mavi Anadolu'**yu, **Mavi Yolculuğu** olanca güzelliği ile o yazdı. Çocuklarımıza **Troya Masalları'**nı anlattı (2).

Homeros'u, Hesiodos'u sevdiği kadar, Yunus Emre'yi, Pir Sultan Abdal'ı, Mevlana'yı da sevdi.

Bir özelliği de imececi olmasıydı. Çeviri yaparken, düşünce üretirken, işbirliği içinde olmayı seviyordu. Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol gibi çevirmenlerle, A. Kadir gibi ozanlarla birlikte çalıştı.

Halikarnas Balıkçısı ile bir Dionisos coşkunluğu içinde yolalıp giderken, Sabahaddin Eyüboğlu ile birlikte Apolloncu yönünü geliştirerek aklın nimetlerinden yararlandı.

Ümit Mektupları

Halikarnas Balıkçısı'na "pîrim" diyordu. Onun kendisine yazdığı, o coşkun, o gürül gürül mektupları kitap halinde yayımladı. Kendisinin Talat Halman'a yazdığı mektuplar daha sonra **Ümit Mektupları** başlığı altında yayımlandı (3).

Mektup türünün olağanüstü ustası idi. Mektuplarının bir araya getirilip yayınlanması gerekir. Ne yazık ki, Halikarnas Balıkçısı'na onun yazdığı mektuplar kaybolmuştur.

Azra Erhat, Halikarnas Balıkçısı ile birlikte, Batı'da yüzyıllardır sürüp gelen "Yunan mucizesi" kavramına karşı çıktı. Onun yerine "Akdeniz uygarlıkları gerçeği" üzerinde durdu. Akdeniz söylencelerinin bir bütün oluşturduğunu, bu söylencelerin daha çok Anadolu'dan kaynaklandığını belirtti.

Bir yandan da "total insan" (kendini bütünleyebilmiş insan) kavramıyla bir dünya görüşü meydana getirmeye yöneldi. Felsefeci Nusret Hızır'dan aldığı bu kavramdan şunu anlıyordu: "Kültür çevresinin alt ve üst yapısındaki bütün öğelerden etkilenen, buna karşılık kendisi de onları etkileyen, yani çevresiyle diyalektik alış veriş içinde bulunan insan."

Halikarnas Balıkçısı pîri olduğu gibi, Sabahattin Eyüboğlu da hocasıydı, ustasıydı. Eyüboğlu'nun ölümünden sonra onun bütün yazdıklarını toparlama işine girişti ve bu yazıların unutulmasını önledi.

Son yıllarında oldukça büyük bir kitabın hazırlığı içindeydi. "Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına" başlığı altında bir çalışma yapıyordu. Çalışması epeyce ilerlemişti. Öleceğini anlayınca bu işi, Vedat Günyol ve arkadaşlarının tamamlamasını uygun gördü, onlara bıraktı.

Azra Erhat'ın dergi ve gazete sayfalarında kalmış yazıları vardır. Ayşe Nur takma adıyla yazılar yazdığı da unutulmamalıdır. Bunların hepsi yayımlanmalıdır. **Yeni Ufuklar** dergisindeki bir yazısında "Işık Ülkesi" adıyla yayımlanacak bir kitabından söz ediliyor (4). Böyle bir kitap var mı? Varsa nerede olduğunu merak ediyorum.

Çalışkan olduğu kadar, bir direniş, bir iyimserlik simgesiydi, ruh sağlamlığı örneği idi.

Üniversitedeki işine son verdiler, haksız yere hapse attılar, başına gelenleri hep gülümseyerek karşıladı, kimseye kin tutmadı. Bakın, Haldun Taner ne diyor (5):

"Takılan çelmelerle uğraşmaya tenezzül etmeden, her seferinde yerden kalk-

Erhat, cezaevi koşullarına şaşılacak derecede kolay uyum göstermişti.

masını bildi. Kalktı, üstünü silkeledi ve kozasını bıraktığı yerden örmeyi şevkle sürdürdü. Çünkü o Sisyphos'un çocuğuydu. Bir tepeden yuvarlanan kayayı ikide bir yukarı çıkarmaya çalışan Sisyphos, her mantığın kolay anlayacağı bir simge değildir. Bilir misiniz, kısır döngü sanılan bu iniş çıkışlarda Sisyphos en çok hangi anlarda mutlu oluyordu? Tepeden yuvarlanan kayayı yeni baştan yukarı çıkarmak için işe başladığı anlarda..."

"Azra Erhat bu mutluluğu tadanlardandır" diyor Haldun Taner.

Kanser olduğunda yıkılmamıştı. Coşkunluğundan, sevgi dolu düşüncelerinden uzaklaşmamıştı.

Şimdi de sözü sevgili dostu Cengiz Bektaş'a verelim. Şöyle diyor Cengiz Bektaş:

"Ölümü bile bir şölendi, dostlarına el sallayıp öpücükler dağıtarak gitti (6)."

***

Erhat'ın anılarını yazdığını işitmiştik. Bunları cezaevindeyken yazdığı söyleniyordu. Epeycesini yazarak, yeğeni Gülleyla'ya bıraktığı anıların yayımlanması bekleniyordu. Beklenen bu anılar **En Hakiki Mürşit** başlığı altında yayımlandı (7).

Bu ad bir anı kitabı için uygun mu? Kendisi mi böyle istedi? Bu tür sorular sorulabilir.

Erhat'ın Atatürk hayranı olduğunu, ona olan sevgisini, verdiği değeri yazılarında belirttiğini biliyoruz. Örneğin şöyle demişti:

"Yüzyıllardan beri gelişip gelen törelerimizin sonucudur Atatürk. Çağdaş iyi insan, iyi vatandaş olarak gelenek ve göreneklerimizin hepsinden pay almış, öyle yetişmiştir."

Atatürk'ü hâlâ gereğince tanımadığımızdan yakınmaktaydı (8). Bir yazısında öteki devrimci devlet adamlarıyla Atatürk'ü karşılaştırarak şöyle demişti:

"Bu adamlar eylemlerini devrimle yürütüp bir noktaya geldikten sonra ana düşünceyi unutuveriyorlar. Katı ve değişmez öğretilere yönelerek Anaksagoras'la Herakleytos'dan gelen temel felsefeye ihanet ediyorlar. Ona ihanet etmeyen tek devlet adamı Atatürk'tür (9)."

Cumhuriyetimizin kurucusunu böylesine seven Azra Erhat, onun önemli düşüncelerinden birinin kitabına ad olarak verilmesini istemiş olabilir.

Cezaevi anıları

Erhat 1971'de Maltepe Cezaevi'nde dört ay tutuklu kaldı. O yıl, 12 Mart faşist yönetiminin hukuk dışı korkunç kararlarıyla sürekli tutuklamalar yapılıyor, insanlar cezaevlerinde kapatılıp bekletiliyordu. Tutuklananlar arasındaki aydınların sayısı gittikçe artmıştı. Öyle ki, gün geldi Azra Erhat'ı, onunla birlikte Sabahattin Eyüboğlu'nu, Vedat Günyol'u da tutukladılar. Ülkenin övündüğü bu üç değerli insanın, sürekli birlikte çalışıp kültür üretmelerini, örnek bir dostluk kurmalarını, eğitime katkılarını 12 Mart'ın karanlık güçleri iyi karşılamamıştı.

Cezaevi koşullarında anı yazmak kolay değildir. Bu iş bellek kadar belgeyi de gerektirir. Ayrıca huzurlu or am ister. Erhat, cezaevi koşullarına şaşılacak derecede kolay uyum göstermiş ve anılarını yazmayı başarmıştır. Onunla aynı cezaevinde kalan Seçkin Cılızoğlu şöyle diyor (10):

"Azra Erhat gelince, odada beş kişi olduk. Hepimizden hayli yaşlıydı, ama canlılığı, sıcaklığı ve muziplikle hiciv arasında oluşu onu herkesle kaynaştırdı. Barakadaki iyimserliğini, kendisi için yarattığı sevinci görünce, hem gıpta ettim, hem de şaştım. Kaldığımız süreyi bir tatilmiş gibi düşünmemizi istiyordu. Öyle de yaptı. Bir mavi yorgan, bir mavi battaniye ve kocaman mavi bir şalla, zırhlı tugayın spor salonundan dönme kadınlar koğuşunu mavi yolculuğa dönüştürdü. Akşam oldu mu, yanımdaki ranzanın alt yatağına girer, mavi yorganını, battaniyesini örter, mavi şalını da üst ranzanın kenarından sarkıtırdı. 'Mavilikler içindeyiz, sanki bir teknedeyiz' deyip yatardı."

Bütün bunlar ruhsal bir çaba ister. O

bu çabayı göstermiş ve oluşturduğu ortam içinde anılarını yazabilmiştir. Kitap, yeğeni Gülleyla'ya anlattığı öyküler halindedir. Bu öykülerde, çocukluğundan başlayarak, cezaevinden çıkışına kadar birçok şey anlatılmaktadır. İlk sayfalarda 1920'nin "mütareke" İstanbul'u, işgalci İngilizler, Fransızlar, onların yaptığı ev baskınları ve küçük Azra'nın her yana sorgulayıcı bakışlarla bakıp durması anlatılıyor. Küçük Azra coşkun, duygulu ve zekidir. Rumca, Ermenice ve Fransızca öğrenmeye başlamıştır. Onu okula göndermediler, evdeki mürebbiyelerden ders aldı.

Aile 1922'de İzmir'e gidip yerleşti. Oraya vardıklarında kent zafer coşkunluğu içindeydi. İzmir'i İstanbul'dan daha çok sevdiğini söylüyor. Evde yine mürebbiyeler vardır. İtalya'dan, Avusturya'dan getirtilen mürebbiyeler.

İzmir'de iki yıl kalırlar, sonra bütün aile Viyana'ya gider. Kitapta, kibar, aristokrat kültür kenti Viyana ve oranın izlenimleri anlatılmaktadır.

Viyana'da ilk kez okula yazılıyor ve Almanca öğreniyor.

Değişen koşullar yüzünden iki yıl sonra Brüksel'e doğru yola çıkıyorlar ve bu kente yerleşiyorlar. Brüksel'deki yıllarında bir genç kız olmaktan çok, bir insan olarak yetiştiğini söylüyor ve orada gördüğü eğitimin önemini belirtiyor.

Şu sözlerini olduğu gibi aktarıyorum:

"Ömrümdeki bunca çabanın tutukluluk la sonuçlanması, benim yaşımdaki bir kadını kırabilir, yıkabi rdi. Bugün her şeye karşın, en canlı, en güçlü günlerimi yaşıyorsam, bunu Belçika'da gördüğüm insanlık ve insancıllık eğitimine borçluyum. Kendime ilke edindiğim hümanizmanın ilk tohumlarını bu eğitimden aldım. Orada edindiğim bilgi ve kültürden yurdum için bir şeyler çıkarmaya uğraştım, bir çabam, bir amacım vardı."

Belçika'da klasik liseye girmişti. Oradaki öğretmenlerini, hele Latince öğretmenini çok sevdi. Latinceyi, eski Yunancayı öğrendi, Fransızcasını ilerletti. Çok gezdi, çok kitap okudu. Ara vermeden okuduğu kitaplar, en yakın, en büyük dostu oldu. Anladı ki, "İnsan, ne kadar çok dostu olursa olsun, yine de yalnızdır. Bu yalnızlığı paylaşabileceği tek dostu kitaptır."

Batı'daki "erdem" anlayışının önemini de belirtmektedir. Bu anlayışın Avrupa'ya klasik kaynaklardan geldiğini söylüyor, yani eski Yunan ve Latin kültüründen. Erdem kavramıyla demokrasi süreci arasında bağlantı kuruyor.

Para sıkıntısı yüzünden Brüksel'de kalamayacaklarını anlayınca İstanbul'a dönmeye karar verirler. İstanbul'da ilk işinin üniversiteye yazılmak olduğunu söylüyor. Üniversite yenileşmiştir ve 1933 üniversite reformunun ilk yılıdır. Almanya'dan ayrılmak zorunda kalan birçok değerli profesör İstanbul Üniversitesi'nde toplanmıştır. Edebiyat Fakültesi'nde iki büyük profesörün adı geçmektedir: Felsefede Hans Reichenbach, Filoloji'de Leo Spitzer.

Azra Erhat, Halikarnas Balıkçısı'na "pîrim" diyordu. Onun kendisine yazdığı, o coşkulu mektupları kitap halinde yayımladı.

Erhat'ın ilk yazısı

Spitzer onun hocası olur. Şöyle diyor: "Bu hoca olmasaydı ben, bugünkü ben olamazdım. Dünya görüşüm böyle olmaz, anılarımı açık seçik bu dille iletemezdim."

Avrupa'nın az yetiştirdiği seçkin bilim adamlarından olan Spitzer, insan ve hoca olarak çok etkileyici idi. Öte yandan kültür tarihi kavramına yeni bir anlayış getirmiş, "metin yorumlaması" diye yeni bir yöntem ortaya koymuştu.

Bu yöntem, dilcilere ve edebiyatçılara yeni ufuklar açmaktaydı. O zamana kadar, dilcilerle edebiyatçılar, uzak iki alan gibiydi, birbirinden yararlanmazlardı. Spitzer, "metin yorumlaması, uslup incelemesi" yoluyla arada köprü kurdu, çalışmalarını geliştirmeye başladı.

Azra Erhat böyle bir hocayı seçtiği için seviniyordu. Spitzer'in öğretimi, "öyle bir cümbüştü ki, güle oynaya geçiyordu dersler, seminerler..."

Edebiyat Fakültesi'nde her bölüm kendi dergisini çıkarmaya başlamıştı. Filoloji'nin dergisi **Romanoloji Semineri** adını taşıyordu. Derginin ilk sayısıyla birlikte Erhat'ın ilk yazısı da yayımlandı. **Uslup İlminde Yeni Bir Usul** başlıklı bu yazısında hocasının kimliğinden ve getirdiği yeni yöntemin öneminden sözediyordu.

Spitzer'in kürsüsü başka bakımdan da önemliydi. Sabahattin Eyüboğlu, Süheyla Bayrav, Güzin Dino gibi genç ve değerli asistanlar Spitzer'e bağlı olarak bu kürsünün kadrosundaydılar.

Erhat, Alman edebiyatı dersleriyle Latince derslerini de izledi. Kitabında, "coştukça coşuyordum" diyor, "ne sonsuz renk ve zenginlikte bir dünyaydı bu diller."

Eyuboğlu ve Azra Erhat birlikte çalışırlarken.

Ünlü Alman profesör Bossert, Arkeoloji Bölümü'nde ders veriyordu. Erhat'ı kendisine asistan olarak almak istedi. Spitzer kesin bir dille karşı çıktı; Azra Erhat'ı paylaşamıyorlardı.

Spitzer'in dersleri son derece iyi ve güzel bir biçimde sürüp giderken, onu Washington Üniversitesi'nden çağırdılar. Ne acıdır ki, İstanbul Üniversitesi böyle bir hocanın kalması için en ufak bir çaba göstermedi. Oysa kalabilirdi. Spitzer rektörlüğün bu durumu karşısında kırıldı ve ayrılarak gitmek zorunda kaldı. Ayrılırken, sevgili öğrencisi Azra Erhat'ı Prof. G. Rohde ile tanıştırdı. Bu profesör Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Latince dersi veriyordu.

Rohde'nin asistanı oldu Erhat ve Ankara'ya gitti... Yeni oluşan çağdaş ve dinamik bir kentte çalışmak güzeldi. Ankara doğasıyla, dinamizmiyle herkesi etkiliyordu. Anadolu'nun bu ilk üniversitesinde Latince Bölümü kurmanın bütün zorluklarını Prof. Rohde ile birlikte yendiler.

Bu Alman hoca son derece çalışkandı. Çalışmalarıyla, Türkiye'de klasik kültür ın, hümanizma görüşünün yerleşmesine, yayılmasına önayak oldu. "Bu yolda Hasan Ali Yücel'in sağ kolu idi, çevrilecek klasikleri seçer, çevirmenlere yol gösterir, çevirileri eleştirirdi (11)."

Azra Erhat, Ankara'da kısa sürede çok dost edinmişti. Sabahattin Eyuboğlu, Nurullah Ataç, Orhan Veli de Ankara'ya gelince dost çevresi daha değerlendi, daha da genişledi.

***

Bir ömrün, oluşan bir kültürün çeşitli yönlerini öğrendiğimiz anıların sonlarında Atatürk'ün ve onun devrimlerinin önemi üzerinde epeyce durulduğunu görüyoruz. "Atatürk Türkiyesi'ni, tarihin en eski çağlarından günümüze kadar kültür açısından incelemek ömrümün amacıdır" diyor Erhat ve ekliyor:

"Şu anda **Ata'nın Söylevi, Söylev ve Demeçleri** önümde. İşlemediğim ağır bir suçla suçlanıyorum, yazacaklarım savunmam olacaktır. Bu savunmayı yargıçların yüzlerine karşı yapamasam da zararı yok. Gülleyla seni karşıma alır, sana karşı yaparım savunmamı. Sen küçük bir kız, bir Türk kızı, bir insan evladı, beni dinlersin, beni anlarsın, bu kadarı bana yeter..."

Atatürk'ün sözlerini konuşmalarını okudukça, her an onun yeni bir insancı yönünü keşfederek duygulandığını, çok heyecanlandığını söylüyor. "Atatürk'ü, Türkiye'nin ilk hümanist düşünürü olarak selamlayabiliriz" demektedir.

***

Kitabın ikinci bölümü **Yazılmayan Anılar** başlığını taşımaktadır. Kısadır bu bölüm ve ilk bölümden beş yıl sonra yazılmıştır. Azra Erhat beş yıl sonrasının duygu ve düşüncelerini şöyle dile getiriyor:

"Bir gün bizi cezaevinden salıverdiler. O gün içime bir korku düştü. Anılarım ne olacak diye sordum kendime, ne güzel yazıp duruyordum. İstemiyordum koğuştan ayrılmak. Dışarı çıkınca yazmayı sürdüremeyeceğimi biliyordum. **Mitoloji Sözlüğü** gibi gece gündüz çalışmayı gerektiren bir iş bulmasaydım, büyük bir yıpranmaya uğrardım."

Yazdıklarını içinden geldiği gibi yazmıştı. Çok kimse daha yazmasını, anılarını bitirmesini bekliyordu. Çünkü ortaya çıkacak "hümanizma tablosunun göz alacak odağı" daha yazılmamış duruyordu.

Erhat, anılarının sonrasını, özellikle koğuş günlerini yazıp yazmamayı kendisiyle epeyce tartışıp düşündükten sonra, karar verdi, yazacaktı. Üstelik • günlerde Sevgi Soysal'ın Ankara'da aynı dönemde tutuklu kaldığı **Yıldırım Kadınlar Koğuşu** anılarını okumuş, çok beğenmişti.

Geri kalan bölümü yazmaya başladığını söylüyor. "Bu konu, aradan geçen beş yıl içinde özlemle sarılacağım bir konu oldu" diyor.

Böyle diyor ama, kitapta Koğuş anılarının ne kadarı yazıldı, yazılanlar ne oldu, belirtilmiyor. Yazıldıysa yayımlanmasını bekliyoruz.

Bu insancı yolcunun, bu erdemli insanın yolundan yürüyeceklerin çok olmasını dileyelim. ■

1) Bu kitapı Prof. G. Ronde ve Samim Sinanoğlu ile birlikte yazmıştır. Ankara, 1943, DTCF Yayınları.

2) **Troya Masalları,** 1981 İstanbul, Cem Yayınları.

3) 1974'ten 1982'ye kadar yazılan bu mektuplar, **Milliyet Sanat Dergisi'**nin 15 Ocak 1986 tarihli 186. sayısından başlayarak yayımlandı.

4) **Yeni Ufuklar,** 1985, sayı 163.

5) **Milliyet Gazetesi,** 14 Eylül 1982.

6) **Milliyet Sanat Dergisi,** 15 Eylül 1982, Yeni Dizi, Sayı 56.

7) **En Hakiki Mürşit** (Anılar), Cem Yayınevi, 205 sayfa, 1996.

8) **Yeni Ufuklar,** Kasım 1962, sayı 126.

9) Azra Erhat, **Sevgi Yönetimi,** İnkılap Kitabevi Y., 1980, sayfa 201.

10) Seçkin Cılızoğlu, **Askerlik Arkadaşım Azra Abla, Edebiyat 81** dergisinden kestiğim bu yazının üstüne tarihini yazmamışım.

11) Erhat, değerli profesör G. Ronde için 1960'ta **Yeni Ufuklar** dergisinde bir yazı yazmıştı. Ocak 1960, Cilt 12, Sayı 40.

ÇIKTI

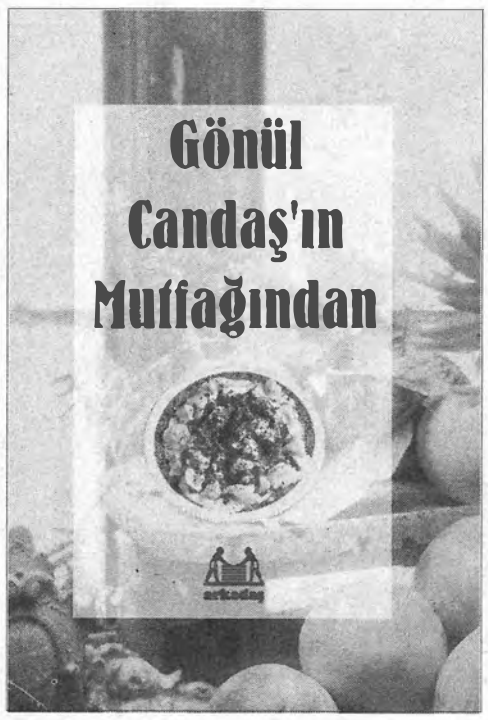

Özenli tasarımı,
sayfa düzeni ve
baskı kalitesi ile
BENZERSİZ!

Baştan sona
renkli-resimli
büyük boy
419 sayfa

Bereketli Olsun'un yazarından yeni bir kitap!

GÖNÜL CANDAŞ'IN MUTFAĞINDAN

Uygulamaya dayalı, tanı sonuç veren tariflerle

Geleneksel
Anlatı Sanatımızın Ustalarından
Dursun Akçam'ın
Tüm Eserleri Arkadaş Yayınevi'nde

Çarpıcı
Öyküler,
Unutulmaz
Tiplemeler...

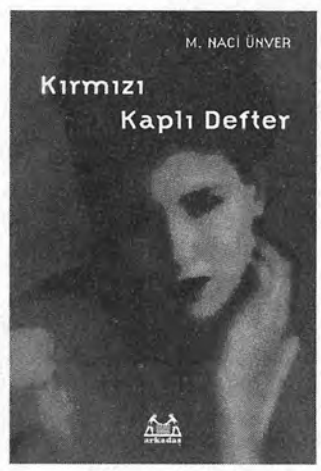

M. Naci Ünver'in Yeni Öykü Kitabı

Evlilikler
ve
"kadınlar,
bizim
kadınlarımız"

Tüm Seçkin Kitapçılarda

arkadaş YAYINEVİ Mithatpaşa Cad. 28/A-C-D Ankara Tel: 434 46 24 (4 Hat) Faks: 435 60 57

"Başlangıcından 19. yy. Kadar Gürcüstan Tarihi" isimli kitap, Gürcüstan'ın yetiştirdiği değerli tarihçilerden, Prof. Niko Berdzenişvili ve Prof. Simon Canaşia tarafından hazırlanmıştır. "Gürcüstan Tarihi"nin birinci cildi, tamamı 12 ciltlik ana çalışmanın bir özetidir. SSCB döneminde hazırlanan bu kitap, Gürcüstan Demokratik Cumuhuriyeti'nde halen ders kitabı olarak okutulmaktadır.
SSCB dönemindeki "Bilimler Akademisi"nin, öteki bilim dallarında olduğu gibi"tarih yazımı" konusunda da, nesnel gerçeklikten, bilimsel bakış ve yöntemden uzak "konumu" nedeniyle, kitabın ikinci cildi ilgililerce yeniden yazılacaktır.
Ülkemizde de "tarih yazımı" konusu, bilimsellikten uzak yöntemlerl, resmî tarih anlayışıyla ele alınmaktadır. Oysa dünya halklarının tarih ve kültürlerini, bilimsel yöntemlerle, günümüzde yeniden inceleyip araştırmak, insanlığın geleceğini kazanması açısından son derece önemlidir. "Gürcüstan Tarihi"nin yayınlanması, bu açıdan da bir boşluğu dolduracaktır.
Daha önce, 1968'de yayınlanan değerli yazar ve araştırmacı Ahmet Özkan'ın "Gürcüstan" adlı yapıtı, bu konudaki çalışmaların ilkidir. Genç yazar Fahrettin Çiloğlu'nun 1993'te yayınladığı "Gürcüstan Tarihi" adlı kitap da anılmaya değer bir çalışmadır. Gürcü Tarihi, kültür üzerine titiz araştırmalarıyla tanınan Hayri Hayrioğlu'nun Gürcücüden Türkçeye kazandırdığı "Gürcüstan Tarihi" ise, bu konudaki çalışmaların en bilimsel ve en kapsamlısı niteliğindedir.
Günümüzde; evrensel ölçekte tüm halkların tarih ve kültürlerini inceleyip araştırmak , bu zenginlik kaynaklarından yararlanmak, özümsemek ve yeni sentezlere kavuşturmak yeniden gündeme gelmişir.
Kafkasya halklarından Gürcüstan, yüzyıllar boyu çeşitli kavim ve ulusların istilasına uğramıştır. Ulusal özgürlük ve bağımsızlık konusunda tutsaklığı onursuzluk sayan Gürcü Halkı, SSCB dönemindeki "sosyalizm" uygulamalarından, "ulusalların kendi kaderlerini tayin" ilkesinin "yorumu"ndan da büyük ölçüde zarar görmüştür.
Türkiye'nin kapı komşusu kardeş Gürcü Halkı, varlığını ve tarihsel kültürünü he süreçte korumuştur. Bilim, sanat, kültür vb. alanlardaki bu birikim, insanlığın evrensel kurtuluşuna katkı olabilecek zengin değerlerle doludur.
"Tarih-Kültür Dizisi"nin ilk kitabı olan "Gürcüstan Tarihi"nin yayınlanması, ülkemiz, bölgemiz halklarının kardeşliği yolundaki etkinliklere yapılan bir katkı halkasıdır. Bilimsel bilgi ve tarih bilinci kazanmamızda, bu çalışmayı Türkçeye kazandıran Hayri Hayrioğlu'nu kutluyoruz.

Sorun Yayınları

Başmusahip Sk. No: 3/2 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212. 511 08 29 Fax: 0212. 519 05 60

GÜRCÜSTAN TARİHİ

NİKO BERDZENİŞVİLİ - SİMON CANAŞİA

Sorun Yayınları

Fiyatı: 850.000.-Tl.

Coşkun Adalı'dan "Günümüz Kapitalizmi ve Devlet Üzerine"

Tezi ve sözü olan bir kitap

Coşkun Adalı, benzer konuları işleyen başkalarından çok farklı ve zor bir yol seçip, problematik ve başlıklarla kıldan ince kılıçtan keskin bir çizgide yürüyor. Bu çizginin bir yanında, bugün sesleri dünden "gür" çıkan inkârcı liberaller, öteki yanında tutucu dogmatikler var. Coşkun Adalı, bu çalışmasında dogmatizme düşmeden bilimsel, liberalizme prim vermeden yenilikçi ve eleştirel olunabileceğini ortaya koyuyor.

HALUK YURTSEVER

Coşkun Adalı, "reel kapitalizmi" ve "kapitalizmin devleti"ni irdelediği son kitabını hangi ihtiyaç ve amaçla yazdığını şöyle anlatıyor:

"Kapitalizm tarafından yoğrulan, şekillendirilen, birleştirilen ve parçalanan, bütünleştirilen ve ayrıştırılan bir dünyada yaşıyoruz. Hızlı değişen, akışkanlığı durağanlığına giderek baskın çıkan bir dünyada... Teoriye dogmatizmin sürekli sızıyor olması, belki de bu akışkanlığın en ilginç göstergelerinden biridir. Neyin nasıl değiştiğini anlamamaya niyet edince, bu niyetin teorisini yapmak zorunda kalırsınız. Değişen dünyaya, onun değişim hızına uygun yoğunlukta bir teorik uyum sağlama çabası şarttır. Varolan teorik pozisyonu dondurarak yapay biçimde korumak diye bir şey olmaz. Teorinin gerçeklikle etkileşime girmesi önlendiği anda o teori ölür. Sonra da ona dayanan politika ölür.

"Kapitalizm, bu gerçekliğin esas tayin edici unsurudur. İyi biliniyor ama iyi biliniyor olması hâlâ yeterince iyi bilindiği anlamına gelmiyor. Gerçekliğe tayin edici unsurundan yanaşmak gerekiyor.

Elinizdeki kitap bu yönde bir çabadır."

Bu sözler, Coşkun Adalı'nın benzer konuları işleyen başkalarından çok farklı ve zor bir yol seçtiğini daha başından haber veriyor. Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine çalışması, seçtiği problematik ve başlıklarla kıldan ince kılıçtan keskin bir çizgide yürüyor. Bu çizginin bir yanında, bugün sesleri dünden "gür" çıkan inkarcı liberaller, öteki yanında tutucu dogmatikler var. Coşkun Adalı, bu çalışmasında dogmatizme düşmeden bilimsel liberalizme prim vermeden yenilikçi ve eleştirel olunabileceğini ortaya koyuyor.

Kitabın hedef kitlesi de amacına ve pozisyonuna uygun biçimde formüle ediliyor:

"Bu kitabın özü de, katipatlizmin her türlü sömürü, eşitsizlik ve adaletsizliğin esas kaynağı olarak kaldığını ve bir toplumsal devrime konu olduğunu unutmamış olanlara, ama onun geçirdiği değişimleri bilimsel bir şekilde çözümlemeden de politik eylem yürütülemeyeceğini anlayanlara hitap ediyor."

Coşkun Adalı kitabında, reel kapitalizm ve devlet konusunda teorik soyutlama ve kavramlaştırmalar geliştirirken somut gerçekliği inceleme çabasından

da geri kalmıyor; bu yöntem sayesinde teori, somut durumun somut çözümlemesine ışık tutan bir kaynak işlevi görüyor.

*

Kitabın "Reel Kapitalizm" başlıklı birinci kesiminde, kapitalizm bütün temel ve sabit öğeleri, özellikleri, işleyişleri ve çelişkileriyle masaya yatırılıyor. Sistem tanımından farklı entegrasyon düzeylerine, fordizmden liberalizme, üçüncü dünyanın yükseliş ve düşüşünden ulus-devlet sorunsalına, dünya ekonomisinin kazanmakta olduğu uluslarötesi karakterden, küreselleşmenin çelişkilerine kadar tartışmalı tüm konularda yeni sözler söyleniyor. Adalı, bütün bunları yaparken kullandığı kavramlar konusunda titizlik göstererek onları tanımlamayı ve yeniden tanımlamayı ihmal etmiyor.

Kapitalizmin sabit ögeleri

Bu tanıtma yazısında, zaten yoğun ve komprime özellikteki bu tezleri özetlemek, hatta bunların hepsine değinmek mümkün değil. Bu yüzden, fikir versin diye ancak birkaçına değinebileceğim.

Adalı, "sistem"i "bütünün hiçbir parçası tarafından sorgulanmayan bir ilişkinin, tek bir mantığa dayalı bir işleyiş içinde kendini sürekli yeniden üretebildiği ortam" olarak tanımlıyor. Dünya Kapitalist Sisteminin teorik yapısındaki sabit ögeleri ise şöyle sıralıyor:

Dünya tek pazardır.

Kapitalizmin evrenselleştiği bir dünya, emek sömürüsünün evrenselleştiği bir dünyadır. Artı-değeri burjuvazi bölüşür.

Tek dünya pazarı kanalıyla bütün kapitalist ülkeler birbirine bağlıdır.

Karşılıklı eşitsiz bağımlılık, hiyerarşi demektir.

Hiyerarşinin en tepesini tutan kapitalist ülke, en güçlü kapitalist ülkedir ve sistemin hegemonudur.

Bunlardan hareketle, daha yetkin bir tanıma varıyor:

"Dünya kapitalist sistemi,dünyadaki toplam sermayenin genişletilmiş yeniden üretimin gerçekleştiği koşulların toplamından oluşan, işgücü sömürüsünün dünya çapında örgütlendiği ve toplam artı-değerin sistemin unsurlarının gücüne göre bölüşüldüğü hiyerarşik yapının adıdır."

Daha sonra sistemin evrimi irdeleniyor. Bu evrimin kilometre taşlarından birini "Fordizm" ve Keynescilik oluşturuyor. Taylorist iş örgütlenmesine ve yaygın tüketime dayanan birikim modeli olan Fordizm ve onun ekonomik politik ifadesi olan Keynescilik bütün renkleri ve aktörleriyle Ekim Devrimi sonrası dönemin ürünüdür. Adalı bu süreci ve sosyalizmin, sınıf savaşımının kapitalizm üzerindeki basıncını anlattıktan sonra özgün bir tanım formüle ediyor:

"Keynescilik emeğin ağır baskısıyla deforme olmuş kapitalizmi, liberalizm emeğin baskısından sıyrılmış kapitalizmi temsil eder."

Keynesci birikim modelinin tıkanmasıyla birlikte, sermayenin emeğe saldırısı yoğunlaşmaya, dış yatırımlara ağırlık verilmeye başlanıyor. Bazı sektörlerde üretimin metropolden çevreye kaymaya başlamasıyla birlikte "üçüncü dünya" konusu da bütün ağırlığıyla dünya gündemindeki yerini alıyor.

Kitabın alt bölümlerinden birinin başlığı "Üçüncü Dünya: 'Yükseliş' ve Çöküş." Bu başlık altında kavramın kendisinden başlayarak birçok konu tartışılıyor, üçüncü dünyanın kapitalist kalkınma rüyalarının nasıl hüsrana uğradığı anlatılıyor. Adalı, emperyalizmin, ikiyüzlülüğünü, insafsızlığını şu son derece somut ve çarpıcı verilerle ortaya koyuyor:

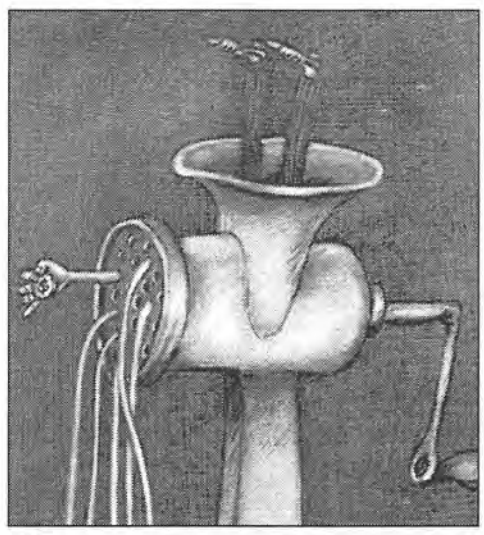

"Metropol ülkelerin korumacılık politikaları yüzünden Üçüncü Dünya ülkelerinin yılda kaybettiği miktar, 500 milyar dolar olarak hesap edilmiştir. Bu miktar Üçüncü Dünya'nın borçlarının üçte biridir. Bu durumda metropol ülkeler, Üçüncü Dünya'dan gelen mamul ürünlere koydukları gümrük sınırlamalarını sadece ve sadece üç yıl kadar bir süre için kaldırsalar, Üçüncü Dünya'nın borcu sıfırlanacak."

Öte yandan Üçüncü Dünya sistemin yumuşak karnını oluşturuyor:

"Üçüncü Dünya'nın bugünkü durumu, dünya kapitalist sisteminin kırılganlığını arttırıyor, onu küçük bir darbeden yara alabilir hale getiriyor."

Coşkun Adalı'nın birinci kesimde ele aldığı konulardan biri küreselleşme. Küreselleşmeyi, alt-sistemleşmeyle ilişkisi içinde çözümlüyor. Alt sistem kategorisinin tarihsel olarak bitmiş olan ulus-devletin yerini aldığı tezini ileri sürüyor. Ama, alt-sistemleşmenin, bazılarının ileri sürdüğü gibi bir tür devletsizleşme olmadığını da vurguluyor.

Adalı'nın küreselleşme konusundaki önemli birkaç değinmesi ise şöyle:

"Küreselleşme, kapitalizmin bütün gezegeni kapsayacak şekilde bir coğrafi yayılması anlamına gelmiyor. Küreselleşme gezegenleşme değildir. Küreselleşme, küresel değildir." Bu tezin doğal uzantısı ise, küreselleşen dünyayla, küreselleşme dışına itilen dünya arasındaki uçurumun derinleşmesidir. Küreselleşmenin çelişkisi, ilerledikçe dünya kapitalist sistemini daha kırılgan bir yapıya doğru itmesidir. Bu sürecin getirdiği,küresel istikrarsızlıktır.

*

İkinci kesimin başlığı, "Kapitalizmde Devlet-Ekonomi İlişkisi". Coşkun Adalı çözümlemelerine, Marksist teoride devlet sorununun iki farklı problematik ve yöntemle ele alındığını hatırlatarak başlıyor. Birincisi, teorik inşayı, toplumsal işbölümünü ve sınıf savaşını temel alan tarihsel materyalist problematik ve yöntemdir. İkincisi, Adalı'nın bu çalışmasında başvurduğu, kapitalist devleti, kapitalizmin soyut ekonomik kategorilerini kullanarak çözümleme yöntemi oluyor. Adalı çalışmasını, deyim yerindeyse, devletin "ekonomi-politiği" üzerinde yoğunlaştırıyor. Bu çözümlemenin temel taşları yalın ve güçlü bir anlatımla şöyle döşeniyor:

"Kapitalist üretim biçimi ürünlerin değil metaların üretimidir, en üst soyutlama düzeyinde aralarındaki fark şiddettir. Meta şiddet içeren üründür. Kapitalist üretim biçiminin şemasında, devletin daha meta üretimi aşamasında varolması, zincirin daha sonraki halkalarında da otomatikman varolması anlamına gelir. Yani meta dolaşımı, devlet olmadan mümkün değildir... Zor olmadan, meta özünde şiddeti içermeden kapitalist meta üretimi olmaz... Bu argümandan çıkan önemli sonuç şudur: Ücret/işgücü arasındaki değer eşitsizliğini, zorla bir 'eşitlik' haline getirdiği için devlet, aslında değer yasasının işleyişine müdahale etmektedir. Bu müdahale, daha ilk aşamada, meta üretim aşamasında gerçekleştiğine ve sonraki aşamalara otomatikman taşındığına göre, değer yasasının hiçbir zaman saf bir işleyiş biçimi yoktur. Değer yasası devletten kırılarak işler... Kapitalizmde devletin ekonomiye her müdahalesi, değer yasasının işleyişine bir müdahaledir. Ayrıca bu son saptama, komünizme geçiş süreci için de geçerlidir.

Bu pasajlar, devlet konusundaki tartışmaları zenginleştirerek, yeni boyutlar getirecek tezlerin özünü ve özetini veriyor.

Devlet-ekonomi ilişkisi

Bu öz tezin doğal uzantısı, devlet-ekonomi ilişkisinin içsel olduğu, Adalı'nın ifadesiyle devletin ekonomiye dışsal olmadığı düşüncesidir. Adalı bu düşünceyi, yukardaki öz biçimiyle formüle etmekle kalmıyor, devlet- ekonomi ilişkisini somut biçimleriyle inceleyerek, "serbest pazar" ve "rekabet" kategorilerinin gerçekte ne anlama geldiğini göstererek çeşitli yönleriyle açıyor. Petrol fiyatlarını saptanma yöntemi ve Apple tekelinin belli bir dönem sağladığı olağanüstü kâr örnekleri üzerinden kapitalizmde serbest pazar ve rekabetin ne büyük bir yalan ve aldatmaca olduğunu gösteriyor.

Kitabın bence önemli, özgün ve kapitalist azgelişmişlik-kapitalist devlet sorusalına açınımlar getiren bölümlerinden birinin başlığı, "Kapitalizmin, Kapitalistin, Kapitalin Devleti" olarak formüle edilmiş. Adalı, burjuvazinin ve kapitalizmin egemen olduğu dünyamızın herhangi bir yerinde devletin temsil ettiği sınıftan önce "doğabileceği" varsayımından hareket ederek, bu devletin kapitalist sınıfı ve onun da kapitalin devletini yaratabileceğini teorik ve pratik argümanlarla kanıtlıyor. Bu kanıtlama, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş ve evrimini anlamamıza yardım eden teorik malzemeyi de sağlıyor.

Adalı, kavram üzerindeki tartışmalara da girerek Devlet Tekelci Kapitalizmini de çözümlüyor. DTK'nın tekelci kapitalizmin yeni bir aşaması olmadığını, DTK'nın bir işleyiş ve devletle tekellerin kaynaşma biçimi olduğunu belirtiyor: Ekonomik güçle politik güç tek bir mekanizmada birleşmiştir. Ekonomik iktidarla politik iktidar ayrılığı kaybolmuştur.

Kitap, reel kapitalizmin işleyişinde devletin varlığını ve işlevini somut mekanizma ve örnekleriyle ortaya koyan son derece öğretici bir bölümle sona eriyor.

Başlıklarıyla ve ancak birkaç yönüyle değinebildiğim konulara ilgi duyanlara Coşkun Adalı'nın yoğun bir emek ve yöntemli bir çalışma ürünü olan kitabını okumalarını öneririm.

Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine, ciddi ama kesinlikle asık suratlı olmayan bir kitap. Adalı, bilimsel soğukkanlılığına öfkesini ve umudunu katmış ve bunu diline de yansıtmış. Kitap, akıcı, yer yer esprili rahat bir dille yazılmış.■

Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine / *Dr. Coşkun Adalı / Sarmal Yayınevi / 230 s.*

GAZETE BAYİLERİNDE!

Bu sayıda

- **Kafkasya'da Rusya Karşı Ekseni**
- **Bilinç Üzerine**
- **Gürcistan ile Ekonomi ve Siyasal İlişkiler**
- **Dünya'nın Soylu Gelenekleri**
- **Rustavi Halk Dansları**
- **Geleneksel Gürcü Düğün Sofrası**
- **Türkiye'de Gürcü Köyleri**
- **Azerbaycan'da Gürcü Köyleri**
- **Adana'da Bir Gürcü Köyü**
- **Şavşat ve Köyleri**
- **Cansug Kahidze ile Söyleşi**
- **İberya Özkan ile Söyleşi**
- **Pridon Halvaşi ve Fakir Baykurt Şiirleri**
- **Her Şeye Rağmen Sinema**
- **Barhal'da Bahar**
- **Bir Abonelik Öyküsü**
- **Çemi Tha**
- **Bir Dede Ena'nın Düşündürdükleri**
- **Laz Alfabesi**
- **Sözlük**
- **Lazca ve Megreice Üstüne**
- **Masal: Anne Kumru D. Gücü**
- **Haber Yorum / Basın**

Abone: Yıllık 1.000.000 TL. Abone bedelini 1612040 no'lu posta çekine yatırıp makbuz fotokopisini adresinizle birlikte gönderiniz.

ÇVENEBURİ, Total Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
Halaskârgazi Cad. 59/6 Rişvanoğlu Apt.
Harbiye - İstanbul Faks: 0212 233 71 04

yaz parantezleri

CHARLES BUKOWSKI
sıcak su müziği
500.000.

SELÇUK ERDEM
karikatürler - 1
400.000.-

YVONNE KROONENBERG
bütün erkekler aynı şeyi ister
400.000.

AYÇA ŞEN
yanlarım ağrıyor
400.000.-

SOSYOLOG ECEVİT
biz toplum olarak...
400.000.-

JACK KEROUAC
paris'te satori
400.000.-

parantez

İSTİKLAL CAD. 212, Alt KAT 8, Aznavur Pasajı, GALATASARAY - İSTANBUL

Yurdanur A. Çetirge
NAMLUDAKİ KARANFİLDEN ŞERİATA

İran Deneyi ve Şeriatın İçyüzü

Çıktı

BÜTÜN KİTABEVLERİNDE

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, 8/A, Yenişehir ANKARA
Tel: 312 - 434 41 06 / 07 Fax: 312 - 431 77 58
BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak 17/1 Cağaloğlu İSTANBUL
Tel: 212 - 522 52 01 Fax: 212- 527 41 19

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, 46 / A, Yenişehir - 06420 / ANKARA Tel : (0-312) 431 81 22 - 434 49 98 Faks : (0-312) 431 77 58

ŞİİR ATLASI

Hazırlayan: Cevat Çapan

Şiirler / Michael Hofmann/ Çeviren: Coşkun Yerli

"Bir Sabah Erkenden"

Michael Hofmann, Alman asılı İngiliz şair, yazar ve çevirmen. 1957'de Freiburg'da doğdu, dört yaşından beri Londra'da yaşıyor. Yılda bir dönem ders vermek üzere Gainsville, Florida'ya gidiyor. Üç şiir kitabı ve bir deneme kitabı yayımladı. Dördüncüsü bugünlerde çıkacak: *Yaklaşık Hiçbir Yer?* Almancadan İngilizceye yaptığı çok sayıdaki çevirileri arasında *Kafka*'dan (Amerika), Wolfgang Koeppen'den, Joseph Roth'dan ve merhum babası Gert Hofmann'dan (Film Anlatıcı) romanlar yer alıyor. *Film Anlatıcı* romanı İngiltere'de 1995 Independent En İyi Yabancı Roman Ödülü'ne layık görüldü.

RUH GÖÇÜ

Sürüyor soyun, biz kalanlar,
annem, ablamlar, erkek arkadaşları,
etrafı onardık, şimşirleri budadık,
badana yaptık, otları ayıkladık.

Beş yaş gençleşti her yer -
eskiliğinin ayırdına bile varamazdın.
Zordu bizi durdurmak, öyle sıradan
Tolstoycu nedenler göstererek.

Karıncaların kraliçe günüydü, ya da
n'âpıyorlarsa işte, o gün. En sona
kadar gidip, n'âpacaklarını bilemedikleri
kanatlarını devrişirip tümüyle
öz-bilinçli halde, geri döndüler.

Berlin'de Ossi'ler gibi her yere yayıldılar
(guguk saatlerinde bir koşu). Akıllılar
uzağa gitti, bir sonraki yaya genedoğumu
konumunda olabilmek için.

YÖNLER

Yeni güney doğu mezarlığı
yaklaşık hiçbir yer
metroyla on durak sonra otobüs
sayfiyeler arasında zikzaklar
Dachau kadar kötü ve sonunda
yine bir durak önce iniyorsun
eski güney doğu mezarlığında
mahalleye pazarlara otoyola
bitişik ve sonra dev sazanlarıyla
havuzlarda bahçıvanlar
sarhoşlar yollarda yuvarlanır
dövüşürler lavantalar güller
köşebaşında üst kattaki kafede
uzun uzun masalar ve pasta dilimleri

ZIRBELSTRASSE (1)

(anneme ve babamın anısına)

Evden taşınıyor o (2) şimdi, yapışkan çınarlara birbiri ardına
yıldırımlar düştü resimden pencerenin dışında, ki babam
yıldırımlardan hoşlanmaz, kapalı tutmak isterdi perdeleri,
bir sabah erkenden ikinci kez yıldırım çarpmadan önce,
ve dengesini, konuşma yeteneğini ve muzur mizacını

yitirmeden önce, yeni gelen insanlar adını sokağa veren
yüksek çamları kesmeden önce, geriye yalnızca huş ağaçları
kaldıydı, huşlar ki ince yaprakları ve salkımlarıyla, yukarda tüm
aklı selimi ve hamaratlığıyla yaşayan, sonra evi satan hayırsız kızı
tarafından huzurevine konan yaşlı kadının gümüş saçlarını

anımsatırlardı bana, annemle babamın üstünde, biricik kiracılar
otururdu, burjuva çingeneler, gardroplarının tepesinde tekerlekli
bavullarıyla, ablamın athırsızı erkek arkadaşının gece tırmandığı pencere, dişçinin çocuklarının çığlık attıkları, şimşirin ötesindeki
havuz, F.J. Strauss'un (3) can dostları olan, yan komşularımız yaşlı çift,

bahçeye döşeli taşların üzerinde öbek öbek, kazınamayan yosunlar,
içinde Magellan gibi yelken açıp kendi sümüklerinin tuzlu
sığlıklarında toplaşan salyangozlarla ayrık bürümüş çimen, babamın
bir yıl yetiştirmeye kalkıştığı patatesler, bir çatal bile yemek
olanaksız topraklı mermiler, bir ömrün kuşkulu varlıklarıyla,

tüm kitaplarla taşınıyor o (2) yalnızca benim monte edebildiğim
ve üstüne ayaklarımı uzattığım çelik masa, İtalya sınırına
düzenlenen yağmalardan edinilen, bir zamanlar sadelikleriyle göz
alan ve şimdi modası geçmiş, eski durumda alınmamış her şey
gibi üzücü *modern* mobilyalar ve yanında kitap okurken elem

veren abajurlar, dökük bir Yugoslav buzdolabı ile Strindberg
mutfağı, hoşlanmadığımız ve kullanmamıza izin verilmeyen
Meissen koleksiyonu, yoğurt ve Türk kahvesi yapmak için
demode ıvır zıvır, kızartma tavasında güvenli biçimde az
pişirilen hindi kotletleri, fazla pişirince köşeleri ufalanır, ve

tartışma çıkardı, benim bodrumda, kayaklar ve eski botlar arasında
bir ele geçirdiğim, bir yitirdiğim krallığım, babamın yazar nüshaları
ve yabancı baskıları, Rusları unutamayan insanlara ait darbeye
dirençli madeni kapılar, konserveler, teneke kutular ve dama,
erken ayrılışıma karşı kot pantalonumun yakıldığı kazan dairesi.

1 (Almanca) Çam Sokak (Ç.N.)
2 Özgün İngilizce şiirde dişil adıl (*she*) (Ç.N.)
3 Franz Joseph Strauss, eski Bavyera Başbakanı. (Ç.N.)

HOTEL NEW YORK, ROTTERDAM

Joachim Sartorius için

Bulutlar, kosterler ve Maas'ın üstüne inen uçaklar,
bacalar, vinçler ve yerinde çakılı duran harp gemileri,
Vo *Otel* ——çok şanslı olmalısın—— *New York*
durur yerinde, yarı kilise, yarı kale, yarımadası
ya da adası, deltası ya da ırmak kolları üstünde,
Otuzlarda göçmenlerin bekletildiği yerde,

ırmağı, tarifeleri, postayı, birbirini seyrederek,
büyük saat ve büyük rakamlı olan küçük saat,
yelkenli rüzgârgülü, tıknaz ambarlar,
sırayla yemek yiyip uyuyup konuşarak,
rüzgâr cepteki paralarını savurarak,
moralleri lombozdan kaçarak,
dönüşür yaşamları dümdüz bir savruluşa.

HAZİRAN

Kısa biçimler. Dizeler, tümceler, *bon mots* 1.
Bir öğle sonrası saati, kısa kesilmiş bir gece,
arada kalmış akşam. Çok ender bir paragraf
ya da kıt'a ('yer'), hiçbir zaman bir gün,
bir gün ve bir gün... Yarım litrelikler ve
çift güverteliler, ırmak, mezarlık, hep telâş
(neden mi, biz kendimiz kuşkusuz!)
balayımız destansı ayıp tefrikalar halinde.

RIMBAUD HUDSON'DA

Kuzey New York'ta birileri adam öldürüyor.
Bud light (2) karnı deşilmiş bir abrika, üç katlı
tuğla bina, yataklar ve prezervatifler, mürver
ve somak, sübyancılar ağır suda kefal tutuyor.

1 (Fransızca) Güzel sözcükler (Ç.N.)
2 (Hafif alkollü Budweiser birası anlamında. (Ç.N.)

Vitrindekiler

Kapitalizm ve Sonrası - Meta Üretiminin Yükselişi ve Çöküşü / *George Thomson / Çev: Fatmagül Berktay / Kaynak Yayınları / 128 sayfa.*

Yazar, kitabının önsözünde şöyle demekte bu yapıtı için: "Bu eser, Marx'tan Mao Zedung'a Devrimci Diyalektik Üzerine adlı kitabın yardımcı okuma kitabı olarak hazırlandı. Kitabın, yeni başlayanlar için uygun bir biçimde, tarihi materyalizme kısa bir giriş olması amaçlanmış ve uygarlık tarihinde meta üretiminin rolüne önem verilmiştir. Çin halk komünlerinden söz edilen son iki bölümde, komünizme geçişi hazırlamak üzere sosyalist bir ekonomide meta üretiminin nasıl denetim altına alındığı gösterilmektedir." Marksist İngiliz yazarı George Thomson, 1903'te Londra'da doğdu. 1926'da Cambridge Üniversitesi'ni bitirdikten sonra uzun yıllar çeşitli üniversitelerde Yunan Dili ve Edebiyatı üzerine dersler verdi. Eski Yunan toplumunu Marksist açıdan inceleyen eserler kaleme aldı. 1935'te Britanya Komünist Partisi'ne katıldı. 1945'ten sonra parti kadrolarının eğitim çalışmalarının örgütlenmesine katkıda bulundu. 1947-1954 yılları arasında Parti Merkez Komitesi'nde görev aldı. 1954'ten sonra revizyonist bir program benimseyen parti yönetimine karşı mücadele bayrağını açtı. Lenin ve Stalin'in bolşevik ilkelerinin safında yer alarak revizyonizme karşı kararlı bir tutum takındı. İngiliz revizyonistlerinin parti yönetimini bütünüyle gasp etmeleri üzerine, G. Thomson, partideki görevlerinden uzaklaşmak zorunda kaldı. Ama gerçek proletarya aydınlarına yaraşır bir biçimde her zaman Marksizm-Leninizmi savundu.

Marx'tan Mao Zedung'a - Devrimci Diyalektik Üzerine / *George Thomson / Çev: Coşkun Irmak / Kaynak Yayınları / 164sayfa.*

Yazar, eserini şöyle tanımlamakta: "Bu eser, 1917 Rusya Devrimi ve 1949 Çin Devrimi üzerine Marksist bir incelemedir. İnceleme, dünya sosyalist devriminin birbiri ardı sıra gelen iki aşaması olarak bu iki devrimin birliğini ve sürekliliğini ortaya koyacak bir biçimde düzenlenmiştir. Rusya Devrimi ile Çin Devrimi'nin dayandıkları ortak teorik temel, Marksist klasiklerden, özellikle de Lenin'in ve Mao Zedung'un yazılarından yapılan kapsamlı alıntılarla gözler önüne serilmiştir. Bu alıntılar, okurun, bu iki devrimi önderlerinin düşüncelerinden izleyebilmesini mümkün kılmakta ve aynı zamanda diyalektik ve tarihi materyalizmin temel ilkelerine girebilmesini sağlamaktadır. Çünkü bu teori, ancak, bağrından doğup büyüdüğü ve eksiksiz ve en duru anlatımını bulduğu devrimci mücadelelerin ışığında kavranabilir"

1640 İngiliz Devrimi / *Christopher Hill / Çev: Neyyir Kalaycıoğlu / Kaynak Yayınları / 86 sayfa.*

1640 İngiliz Devrimi hakkındaki bu inceleme, on yedinci yüzyılın olaylarına, bilinegelenden farklı bir yorum getirmekte: 1640-1660 İngiliz Devrimi, 1789 Fransız Devrimi gibi büyük bir toplumsal harekettir. Feodal olan eski düzeni koruyan devlet iktidarı alaşağı edilmiş, iktidar yeni bir sınıfın eline geçmiş ve böylece kapitalizmin daha özgür gelişmesi mümkün kılınmıştı. İç Savaş, I. Charles istibdadının, Kilise ve tutucu toprak sahiplerinin gerici güçleri tarafından savunulduğu bir sınıf savaşıydı. Parlamento, kent ve köylerde ticaret ve sanayi ile uğraşan sınıfların coşkun desteğine, küçük toprak sahiplerine, ilerici eşrafa ve nüfusun daha geniş kesimlerine seslenebildiği için Kral'ı yendi. Böylelikle, Cromwell'in şahsında simgeleşen 1640 İngiliz Devrimi, eskimiş feodal krallıkları tasfiye ederek, etkisi kısa sürede tüm Avrupa'yı ve giderek dünyayı saran burjuva devrimlerinin kıvılcımı oldu...

1908 Devrimi'nin Halk Dinamiği / *H. Zafer Kars / Kaynak Yayınları / 147 sayfa.*

Abdülhamit devrinde milli ticaret burjuvazisinin emperyalizm ve feodal tahakküme karşı mücadelesi şiddetlendi. Halkın ve askerlerin isyanı bütün imparatorluğa yayıldı ve istibdadı sarsmaya başladı. 1906 yılından itibaren Anadolu ve Balkanlar'da geniş halk kitlelerinin demokratik hareketi yükseldi. İstanbul, Erzurum, Van, Uşak, Sıvas, Bitlis, Denizli ve Balkan şehirlerinde, halk, yılların biriktirdiği hınçla zulüm idaresine, pahalılığa ve vergilere karşı harekete geçti. Böylece İttihat ve Terakki, milliyetlerin ve geniş yığınların mücadelesine dayanarak, halka kan ağlatan Abdülhamit istibdadını yıktı. 1908 Devrimi'ni yaratan halkımızın demokratik mücadelesi, ezilen milletlerin demokratik ve antiemperyalist mücadelelerinin bir parçasıydı. Elimizdeki kitap, 1908 Devrimi ve onun toplumsal temeli üzerine bir inceleme. Yazar, 1908 Devrimi'ni "yukarıdan aşağıya gerçekleştirilen bürokratik bir reform hareketi" olarak gören görüşün tersine, hareketin temelindeki halk dinamiğini belgeleriyle ortaya koymakta.

Özelleştirme Sömürgeleştirme / *Yılmaz Dikbaş / Kaynak Yayınları / 302 sayfa.*

Yazar, elimizdeki çalışmasında, Türkiye'de ve 55 ülkede özelleştirme uygulamalarını incelemekte. Latin Amerika'dan Avrupa'ya, Rusya'dan Malezya'ya kadar dünyanın hemen her köşesinde yürütülen "özelleştirme" saldırısının sonuçları ilk kez bu kitapla bir araya getirilmektedir. Özelleştirme fikri nereden çıkmıştır? Hangi ihtiyaca cevap vermekte ve kimlere hizmet etmektedir? Amacı nedir? Hangi yöntemlerle uygulanmaktadır? Yağmalanan zenginlikler nelerdir? Sonuçları neler olmuştur?.. Kitap, bağımsızlıktan ve emekten yana olanlara, yararlanabilecekleri zengin bir malzeme sunmakta.

Utanmaz Adam / *Hüseyin Rahmi Gürpınar/Günümüz Türkçesi: Kemal Bek / Özgür Yayınları / 362 sayfa.*

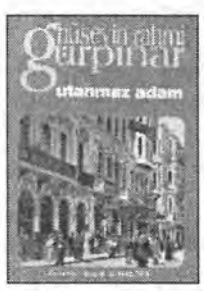

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Utanmaz Adam romanında da öteki romanlarında olduğu gibi toplumu ve insanlığı neşter altına yatırıyor. Avnussalâh, örnekleri günümüzde de görülen bir asalaktır; namussuzluklarını lafebeliğine sığınarak savunur. Ona göre "Böyle gelip, böyle gidecek"tir. "Avnussalâhda kimdir diyeceksiniz. Hüseyin Rahmi Bey onu tanıtırken: 'Ne mübarek isim, ne nefret edilecek isim sahibi'.. diye yazmış. Beylik ahlakın toplum düzeninde sökmeyeceğini daha küçük yaşta algılayan Avnussalâh artık serüvenden serüvene koşacaktır. Bir çalıp çırpma dünyasıdır ki, çalıp çırptıkça yükseliş, mevki, itibar sizi beklemektedir. Üstelik dolandırıcılık serüvenlerinde Avnussalâh yalnız değildir. Önce kendi yetiştirmesi Ali Safder'le dolandırıcılık mesleğinde dikiş tutturur. Sonra çeteye Binlik Mestinaz'ı katarlar. Hani şu, Yenibahçeli, gözüpek fahişe Binlik Mestinaz. Büyük bir kara alay ustası olan Hüseyin Rahmi kişilerini konuştururken, dolandırıcılık, hırsızlık mesleklerinin toplumumuzda niçin bunca rağbet gördüğünü, ceza mekanizmasının nasıl olup da işlemediğini, hukukun niçin kalın yasa kitaplarında kaldığını dile getiriyor. Yaşamın her alanında çifte ahlak karşımıza çıkar. Hüseyin Rahmi, II. Abdülhamid'i anlatıyor ama, yıllar sonrasının yepyeni Abdülhamid'lerini sanki 1930'lardan sezinlemiş"... Yazar bu evrensel konuyu, yine kendisine özgü gülmecesi ile işliyor.

Gün Tutulması Öyküleri / *Mucize Özünal / Kaynak Yayınları / 64 sayfa.*

"... Onların ölümünden çok sonra müritlerinden biri şeytan odasına gizlice girdi. Ekranda parlayan şekillerin abanoz kutudakilerle aynı olduğunu görünce, Parevski sunağındaki iki genç, derviş gibi kendini merak güdüsüne kaptırdı, yazıyı çözdü. Şimdi tarihçiler ikinci karanlık çağın sonu diyorlar o üne..." Mucize Özünal'ın ilk öyküsü 1965 yılında yayımlandı. Daha sonra çeşitli dergilerde çıkan öykülerini "Kızkovalayan" ve "Park Öyküleri" isimli iki kitapta topladı. Birinci kitabında gençlik ideallerini yaşamları boyunca bir meşale gibi taşıyanlarla bunları yitirenlerin; ikinci kitabında, insan yaşamlarının zaman prizmasında kesişme noktalarının öykülerini anlatan yazar, bu kez, "Gün Tutulması Öyküleri"yle toplumsal hareketlerin geri çekilme sürecinde geçmişten günümüze bir ayna tutuyor.

Kerguelen Adalarındaki Kemer: Elem Adalarına Yolculuk / *J. P. Kauffmann / Çev: Ömer Bozkurt / Yapı Kredi Yayınları / 187 sayfa.*

1943 doğumlu bir Fransız gazetecisi olan Jean-Paul Kauffmann, 18. yüzyıl sonlarında "insana sadece umutsuzluk" veren bu adaları keşfeden ve karaya ayak basmayı reddettiği için Fransa'ya dönüşünde hapse atılan Kerguelen Şövalyesi'nin yargılanışı ile ilgili tutanaklardan ve başka belgelerden yola çıkarak, bu takımadanın "coğrafi tarihi"ni kuruyor. Kitap, "dünyanın ucundaki yalıtılmış düş"ün keşfinin öyküsü olduğu gibi, aynı zamanda "kâşiflerin yazgıları"nı da anlatıyor. Bu yetkin gazetecilik çalışması, yayımlandığı 1993 yılında Fransa'da üç ödül birden kazanmıştı: Prix Jean Freustré, Prix des Marsons de Presse, Prix Henri Quéffelec.

Sanatta Karikatür / *Karikatür Vakfı Yayınları / 200 sayfa.*

Çizer Nezih Danyal tarafından kurulan Karikatür Vakfı, Uluslararası Karikatür Festivali'ni bu yıl üçüncü kez gerçekleştirdi. Festivalin bu yılki konusu "Sanatta Karikatür" olarak belirlenmişti. Yapılan sempozyumda yerli, yabancı çizerler ve bilimadamları bu konudaki bildirilerini sundular. Karikatür Vakfı Yayını olarak çıkarılan bu albümde, sunulan bildiriler Türkçe-İngilizce olarak yer alırken, festival sırasında açılan kişisel ve karma ülke sergilerine katılan karikatürler bulunuyor. Sanatta Karikatür albümü, özellikle mizahseverler için karikatürde ve mizahta us açıcı hoş bir gezinti alacak. Karikatür Vakfı Yayınları, İsteme Adresi: PK. 364 Yenişehir/ Ankara, Dağıtım: Say Dağıtım, 200 sayfa.

Çariçe Katerina - Çağının Sınırlarını Zorlayan Kadın / *Isabel de Madariaga / Çev: Mehmet Harmancı / Sabah Kitapları / 184 sayfa.*

Dev gibi bir imparatorluğun başına geçtiğinde otuz üç yaşındaydı. Otuz dört yıllık iktidarı sırasında yalnızca özel yaşamı fırtınalarla dolu değil, siyasi yaşamı da savaşlar, komplolar, veba salgınlarıyla doluydu. Ama O, Rus ve dünya tarihine damgasını vuracak bir kadın, Büyük Katerina olacaktı. Kendini siyasi ve askeri başarılarının ötesinde, bir dizi reformla yepyeni bir Rusya yaratmaya adadı. Kilise egemenliğinden uzak karma okullar, hastanelerinin iç düzeninden me-

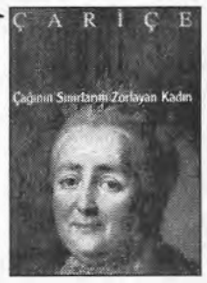

zarlık yerlerine kadar planlanmış kentler, özgür halkın ve serflerin haklarını koruyan yepyeni bir hukuk sistemi, operaları, tiyatroları, konserleriyle canlı bir kültür yaşamı... Kurduğu meclislerle, işkenceye ve düşünce suçu kavramına karşı çıkışıyla, zamanına göre demokratik bir toplum hayal ettiğini de ortaya koymuştu. Çariçe Katerina sıradışı öyküsüyle kadınları, çağlar ötesinden tarihi kendi elleriyle yaratmaya davet ediyor. Sabah Kitapları, Margaret Thatcher: Başbakanlık Yılları ve Elizabeth: Kraliçe Eş ve Anne'den sonra yayımladığı Çariçe Katerina'yla tarihe, yaşadıkları döneme damgasını vuran kadınların penceresinden bakmayı sürdürüyor. Bu kitaplar, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de politikadaki yerlerini ve rollerini gittikçe güçlendiren kadınlar için, bu yolda onlara ışık tutacak çok değerli bilgiler içeriyor.

IV. Murat ve Mirgün Bahçeleri - Güce ve Güzelliğe Âşık Bir Padişahın Romanı / *Adnan Özyalçıner / Milliyet Yayınları / 274 sayfa.*

Tarihçi Hammer'e göre saltanatı döneminde yirmi bin insanı idam ettiren ve Osmanlı padişahlarının en kan dökücüsü olan IV. Murat, 1612-1640 yılları arasında yaşadı. Yaklaşık on sekiz yıl (1623-1640) saltanat sürdü. Çocuk yaşta tahta geçtiği için padişahlığının ilk yıllarında, imparatorluk annesi Kösem Sultan ve onunla işbirliği yapan zorba vezirlerce yönetildi. IV. Murat yirmi yaşına geldiğinde annesini Sarayda gözaltına aldı, ona bağlı olan Topal Recep Paşa'yı da idam ettirdi. Zorbaların yanı sıra rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele eden padişah hazine gelirlerini arttırdı. Orduyu disiplin altına aldı; sanayi ve ticareti teşvik etti; Osmanlı İmparatorluğu'na yeni bir canlılık kazandırdı. Bütün bu olumlu gelişmelerin yanında halka içki ve sigara yasağı koydu; yasaklara uymayanları acımasızca öldürttü. Buna karşılık kendisi içkiye ve genç erkeklere olan düşkünlüğünü sefahat âlemleriyle sürdürdü. Koyduğu yasaklardan ve kan dökücülüğünden yılan halksa, padişahın ölümünü adeta bir bayram sevinciyle karşıladı! İşte bu belgeler romanda, Padişah IV. Murat'ın trajik yaşamını, usta yazar Adnan Özyalçıner'in kaleminden okuyacaksınız. Özyalçıner yalnızca IV. Murat'ın yaşamını yazmakla kalmıyor, tarihe, günümüzün nesnellik penceresinden bakıyor. Bir dönemin toplumsal koşullarını, resmi tarih kitaplarına yansımayan boyutuyla ele alıyor. Güce ve güzelliğe tutkun genç bir adamın iktidar serüvenini romanlaştırıyor...

Cinayet Sineması - Polisiye Sinemasının Tarihi ve Mitolojisi / *Bernhard Roloff-Georg Seeßlen / Almancadan Çeviren: Süheyla-Saliha N. Kaya-Derleyen: Veysel Atayman / Alan Yayıncılık / 377 sayfa.*

Polisiye (dedektif-polis) ve suç sinemasının önemli yapıtlarının geniş değerlendirmesiyle birlikte yaklaşık 600 filmin tanıtımını da içeren bu kitap, Alan Yayıncılık'ın Sinemanın Temelleri Dizisinde çok önemli bir adım oluşturuyor. Özellikle bu türün edebiyatla iç içeliği ve çok özel bağları, yazarları, polisiye edebiyatı konusunda (ülkemiz kültür ortamında) örneği az bulunur nitelikte bir "polisiye-dedektif" ve suç edebiyatı tarihi incelemesine götürüyor. Kitap bu yanıyla sinema ve edebiyat kültürü alanında çifte işleve bürünüyor.

Türk Safo'su Mihri Hatun - Divan Edebiyatımızın Tek Kadın Şairi / *Sennur Sezer / Milliyet Yayınları / 254 sayfa.*

Mihri Hatun, 15-16. yüzyıl divan edebiyatımızın, iki kadın şairinden biri. Kadın dünyasını, duygularını, alışılmış kalıplarını zorlayarak, açıkça ve kadınca söylemeyi başaran tek kadın divan şairi. Sevgililerini adlarıyla anacak kadar da cesur. Divan edebiyatımızı inceleyen yabancı uzmanlar onu Safo ile kıyasladılar ve "o dönemde Doğulu bir kadının bu biçimde şiirler

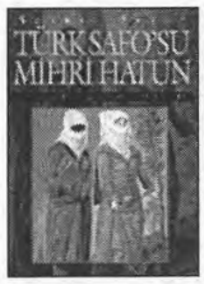

yazmasını şaşılacak bir durum" olarak nitelendirdiler. Çağdaşlarıysa, onu "güzel, zeki, esprli ve erkeğe denk" olarak tanımladılar. Tutkulu yaşamında, bedensel aşktan kaçındığını vurgulamaya özen gösterdiler. Şiirleri, yaşamı, dönemindeki şairlerle çatışmaları ve kadının toplumdaki yeri için yazdıklarıyla bir öncü olan Mihri Hatun'u Türk okuru pek tanımıyor. Sennur Sezer, onu, şiirlerinden yola çıkarak anlattı. Bu kitap, 15-16. yüzyıllardaki Osmanlı Sarayı'nı, dönemin edebiyat dünyasını ve şairlerinin yaşam koşullarını da belgelerle yansıtan bir ilk kitap. Osmanlı tarihinin gün ışığına çıkmamış bir sayfasını, konunun toplumsal ve insani boyutlarını gözardı etmeden irdeleyen bir roman.

Taş Üstüne Gül Oyması / *Erendiz Atasü / Bilgi Yayınevi / 155 sayfa.*

Elimizdeki kitabında yer alan yedi öyküyle Erendiz Atasü de taş üstüne gül oyuyor. Yerelden evrensele, evrenselden bireysele açtığı geçitlerde zaman zaman hüzne salıyor okurunu. Kimi zaman somut güzelliklere, bazen mitolojiik düşlemlere geçiriyor. Bu öykülere, gerçeğin değişik yüzlerini tartışmaya kapı açacak üçboyutlu öyküler de diyebiliriz. Yüzyıllık bir duygular serüveni, Güneydoğu, İkinci Dünya savaşçılarından günümüze çarpıcı bir uzantı, eski Mısır, yetke ve bilinçüstü değerlendirmeler, eski ile yeni arasında sıkışıp kalmış zaman; düş gücümüze yeni halkalar ekliyor. Taş Üstüne Gül Oyması, güzel Türkçenin olanaklarını başarıyla kullanan bir yazar olarak Erendiz Atasü'nün geniş okur kitlesine yayılmış ününü daha da büyütecek bir kitap.

Eroin Dosyası / *Yıldız Sağtürk - Bülent Büyükakın / Kastaş Yayınları / 156 sayfa.*

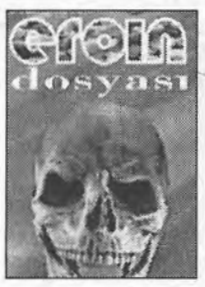

Çağın en büyük felaketlerinden biri kabul edilen uyuşturucu ve psikolojik deprem ilaçlarının kullanımına karşı dünya toplumunu uyarmayı hedefleyen bir araştırma kitabı elimizdeki. Dünyanın hemen her ülkesinin üretici, taşıyıcı, kaçakçı, kullanıcı ya da uyuşturucu kara paralarının aklanması operasyonları ile karıştırdığı uyuşturucu zincirini gözler önüne serecek Eroin Dosyası, her bölümünde şok açıklamalarla sansasyon yaratacak bir araştırma. Uluslararası önem taşıyan pek çok belge ve gözlem biraraya getirilerek hazırlanmış olan Eroin Dosyası çağın vebasına karşı cesaretle baş kaldıran bir yapıt.

Fakılu - Baykuşlar Vadisi / *Murat Çulçu / Ercıyaş Yayınları / 279 sayfa.*

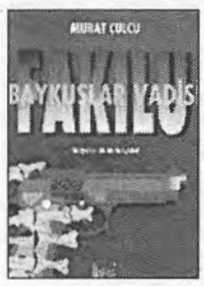

"Baykuşlar Vadisi, edebi bir kitap değil. Bir üslup denemesi, sıradan bir roman veya düşsel bir masal da değil. Onu bilimsel anlamda; Mafios Toplum Yapısı zemininde belirginleşen, mafialaşmanın teorik kalıpları çerçevesinde gelişen, sosyal bakımdan ete kemiğe bürünen ve karmaşık ilişkiler ağı içinde yaşama dönüşen bir öykü olarak tanımlamak mümkün. Adı Fakılu... Ölümcül bir sessizlik örtüsü altında en çirkin, acımasız ve ikiyüzlü ilişkileri yerel ahlak çerçevesinde doğallaştıran insanların yaşadığı bir Anadolu kasabası. En masum duygusallıkların, üzerindeki 'yasallık örtüsünü' kımıldatmaksızın müthiş bir kreşendo ile ölümün her çeşidine dönüşmesi... Durağan görünümlü ve tekdüze bir yaşam biçiminin gizeminde, her türlü yasadışılığı meşrulaştırarak kabul ettiren insanların dar çevresinde cereyan eden inanılmaz olaylar dizisi. Toprak mafiasından kent mafiasına geçişin ince sınırında belirginleşen acımasızca hesaplaşma... Kısacası, merkezi yönetim karşısında yerel otoritenin dayanağını oluşturan sosyal zeminin, lime lime edilerek irdelendiği, kolay okunabilecek bir anlatı... Baykuşlar Vadisi, hastalıklı ilişkilerin sosyolojik bakımdan ele alınıp çözümlendiği kapsamlı bir çalışmanın 'önsözü olarak' da değerlendirilebilir."

Bir Bunalım Çağında Toplum Felsefeleri / *Pıtırım A. Sorokin / Çev: Mete Tunçay / Göçebe Yayınları / 428 sayfa.*

Tarih ve Toplum Felsefeleri adını taşıyan elimizdeki yapıt, 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış en önemli sekiz sosyolog filozofun kuramlarını özetleyerek çözümlemekte ve birbiriyle karşılaştırıp eleştirmektedir. Nikolay Danilevski, Oswald Spengler, Arnold Toynbee, Walter Schubart, Nikolay Berdyaev, F.S.C. Northrop, Alfred Kroeber ve Albert Schweitzer. Sorokin bu yazarları incelemeden önce, Petrie'den Lolo'ya değin, zamanımızın en önemli sanat felsefesicilerinin düşüncelerini de anlatıyor. Colombia Üniversitesi (ABD) öğretim üyelerinden Albert Hofstadter, bu kitap hakkında New York Times gazetesinde yayımlanan tanıtma yazısında "derli toplu, uzmanlık gerektirmeyen, kolay okunan" bir metin olduğunu, başka yerlerde bulunması güç bilgiler içerdiğini belirtmiştir. Uygarlıkların doğuşu, gelişimi ve yayılma hızlarıyla tarih ve toplum felsefelerine ilgili okuyucuya yararlı olduğunu düşündüğümüz bu kitap uzun zamandır piyasada bulunamaz olmuştu.

Hazreti Muhammed - Yeni Bir Dünyanın, Dinin ve Silahlı Bir Peygamberin Doğuşu / *Maxime Rodinson / Çev: Attila Tokatlı / Göçebe Yayınları / 292 sayfa.*

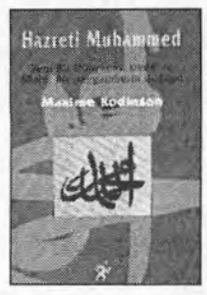

Muhammed bir gün gelip kendisini Peygamber ilan etti. Getirdiği mesajıyla, aynı zamanda kişisel, dini ve sosyolojik tahlil gücü sayesinde, bir mürit topluluğunun coşkun katılımını sağladı. Böylece Mekke'de bir cemaat ve bir din kurulmuştu. Bu cemaat yapısı ve kökeni itibarıyla totaliterdi. Çok geçmeden iç muhalefeti tasfiye ederek, bu cemaatı İslam Devleti'ne dönüştürdü. Devletin yüce ve mutlak başkanı Allah'tı. Elçisi Muhammed emirleri halka iletendi. Muhammed, bir savaş planını akıllıca seçip mücadelenin gerektirdiği kararları anında alan bir asker olduğunu da ispatlamıştı. Basit bir kişilik değildi Muhammed. Ne şeytani bir canavardı, ne de gözlerini sadece tanrısına dikmiş bir mistikdi... Kararlılığı, koşulların da yardımıyla, dünyayı alt üst etmiş bir avuç insandan bir tanesi haline getirdi onu. Bu kitap Yeni Bir Dünyanın, Yeni Bir Dinin ve Silahlı Bir Peygamberin Doğuşu'nu sosyo-psikolojik tahlillerle bilimsel bir şekilde anlatmakta.

Yollar Nereye Düşer / *Nurcihan / Bilgi Yayınları / 204 sayfa.*

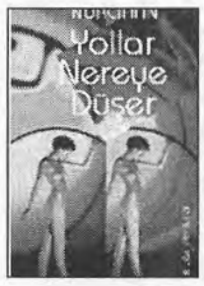

Nurcihan, 1960 Osmaniye doğumlu. İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği'ni bitirip, aynı yerde master yaptı. Daha sonra Hollanda'da "Kültürlerarası İşletmecilik" eğitimini tamamladı. 8 yıldır Amsterdam'da yaşıyor ve "Çok kültürlü toplum", "yaratıcı yazma", "Hollandaca-Türkçe karşılaştırmalı dilbilgisi" gibi dersler veriyor. 1992 yılında Milliyet gazetesinin düzenlediği Örsan Öymen röportaj yarışmasında feminist bir bilim-kurgu öyküsüyle üçüncülük ödülü aldı. 1984'ten beri dergilerde deneme, röportaj ve şiirleri yayımlanmakta. Yollar Nereye Düşer, Nurcihan'ın ilk kitabı.

Savaşın Çocukları - Girit'ten Sonra Ayvalık / *Ahmet Yorulmaz / Belge Yayınları / 135 sayfa.*

Girit'te artakalmış soyları karışmış Bizans, Venedik, Kuzey Afrika kökenli kadınlarla ilişkiye giren Osmanlı askeri. Daha sonra Anadolu'dan ve Rumeli'nden gelen kadınla da birleşir... Anadolu'dan ve

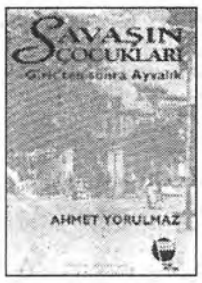

Rumeli'nden giden askerlerin çocukları olarak on beş kuşak Osmanlı Türkü yetişir adada. İşte, adaya çıkan ilk Türklerden sonraki siyasal, toplumsal gelişmeler içinde insanımızı vermeyi amaçlıyor "Savaşın Çocukları - Hanya'dan Sonra Ayvalık". Başka bir deyişle, yerinden sökülüp atılan bu ilişkilerden doğmuş ada Osmanlı Türkü'nün dramını, "Aynakis Hasan"ın yaşantısıyla dile getiriyor. Kitabı okuyan Necati Güngör, "Bu, 'Benden Selam Söyle Anadolu'ya'nın yazarı Dido Sotiriyu'ya nazire anlamı taşıyor" diyor ve şunları ekliyor: "O, Ege'nin Türk kıyılarındaki mutlu yaşantılarından koparılışlarını anlatıyordu; bu kitap ise bunun Yunanistan tarafını... Türk-Yunan barış ve dostluğunun özlemini bu kitaptan çıkarmak, çok kolay artık. Kir Vladimiros ile karısının bir Türk çocuğuna gösterdikleri sevgi, insan sevgisinin en güzel örneği bence!"

Delikanlı'nın 'D'si / *Sue Grafton / Çev: Mehmet Harmancı / Oğlak Yayınları / 214 sayfa.*

Polisiyenin yeni kraliçesi Sue Grafton, alfabeyi saymayı sürdürüyor. Okurlarımızın bildikleri gibi, Grafton'ın alfabesi her zaman kurnaz cinayetler ve katillerden daha kurnaz bir dedektifin kovalamacasından oluşur. A, ateş; B, baskın; C, cinayet demekti... D ise delikanlı demek ama, bu delikanlının ardında da polisiyenin sürükleyici, eğlenceli akışı ve usta bir yazarın kalemi var.

Sıcak Karlar / *Yuri Bondarev / Çev: Armağan İlkin / Yar Yayınları / 544 sayfa.*

1942 Aralık'ı... Manstein'in Panzerleri, Stalingrad önlerinde sıkışıp kalan Nazi ordularını kurtarmak için Cephe'ye sokulmaya çalışıyorlar. Hedefle aralarında buzlarla kaplı bir ırmaktan başka bir şey yok. Ve Sovyet Ordusu, düşman tanklarını bu son doğal engele varmadan durdurmak için hareket geçiyor. Sıcak Karlar, yalnızca bir savaşın romanı değil, "savaşan insanı" konu alan üstün bir yapıt.

Kıyı / *Yuri Bonderev / Çev: Faruk Yener / Yar Yayınları / 432 sayfa.*

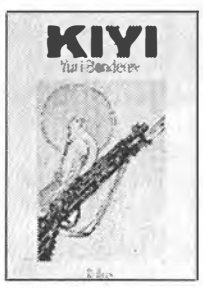

Kıyı, yukarıda tanıtımını verdiğimiz, "Sıcak Karlar" kitabıyla tanınan Çağdaş Sovyet Yazarı Yuri Bondarev'in en son romanı. Sıcak Karlar'da savaş romanlarının en çarpıcı ve en güzelini sunan Bondarev, Kıyı'da ilk kez savaş ve barışı bir arada işliyor. Savaşta ve barışta insanı, onun çaresizlikler karşısındaki tutumunu, savaş ve barıştaki aşkını, en ince ayrıntılarına kadar inceleyen yazar, dolaştığı Batı Almanya'yı sosyalist görüşle, ilginç olaylarla eleştiriyor. Son derece sürükleyici olaylarla dolu olan Kıyı, insanların savaşta bile insanlığını kaybetmeyebileceğini belirleyen bir yapıttır.

Soruşturma / *Peter Weiss / Çev: Ülkü Tamer / Yar Yayınları / 302 sayfa.*

1941-1945 yılları arasında Auschwitz toplama kampında dört milyon kişi öldürüldü. Bunun sorumlusu olarak 1964-1965'te Frankfurt'ta yargıç önüne yirmi bir sanık çıkarıldı. Günümüzün en ünlü oyun yazarlarından biri olan Peter Weiss, duruşmaların tutanaklarını tarayarak, Soruşturma'yı ortaya çıkardı. Soruşturma, 19 Ekim 1965 günü Doğu ve Batı Almanya'nın on üç tiyatrosunda birden oynamaya başladı. Aynı gün, Londra'da Aldwych tiyatrosunda Peter Brook'un yönetiminde seyirci önüne çıkarıldı. O tarihten sonra dünyanın birçok ülkesinde oynadı, radyolarda yayınlandı. Soruşturma, hayal gücüne dayanılarak yazılmış bir eser değil. Her kelimesi tutanaklardan alınmış bir belge.

Gökyüzüne Bir Bilet - Yaşantılarımızdan 25 Öykü / *Yılmaz Çongar / Kastaş Yayınları / 134 sayfa.*

"Anjiyo" adlı öykü kitabıyla daha önce yakından tanıdığımız Yılmaz Çongar, bu kez "Gökyüzüne Bir Bilet" adlı yapıtıyla karşınızda. Bu yapıtta aşk sözcüğünün anlamını bile bilmeyen, cinselliği utanç nedeni olarak gören bir çocuk; çevresiyle ilişki kuramayan genç kız; işten çıkarılma korkusunu tüm benliğinde duyumsayan umarsız bir işçi; özverinin azaldığını, köşe dönmenin bir yaşam ilkesi haline geldiğini acı acı algılayan bir memur; eline erkek eli değmemiş elli iki yaşında bir kız ve toplumumuzun daha nice insancıkları kıvanç ve üzüntülerini sizlere iletebilmek için sayfalar arasına sıkışmış, okunmayı bekliyorlar. Yazarımız, bu öykülerini sağlam gözlemler sonucu, içtenlikli, yalın bir dil ve kendine özgü biçemiyle işlemiş. Varlık, Türk Dili Dergisi, Cumhuriyet Kitap, Çağdaş Türk Dili, Karşı, Kıyı vb. yazın, ekin dergilerinde öykü ve inceleme yazıları yayımlanmakta olan Yılmaz Çongar, 1992 yılında THK'nın düzenlediği yarışmada birinciliğe, aynı yıl İsveç'te düzenlenen ETOS sanat yarışmasında Jüri Özel Ödülü'ne değer görülmüştü.

Yarın Bizimdir Yoldaşlar / *Manuel Tiaga / Çev: Metin Alemdar / Yar Yayınları / 440 sayfa.*

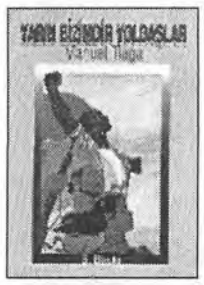

Bazı romancılar eserlerine "Ben bu notları rastlantı sonucu, bir çekmecede buldum..." gibi sözlerle başlamayı sever. Ama, elinizdeki kitap gerçekten de böyle bulunmuş bir eser. Bu nedenle kapağında ünlü bir romancı adına rastlamıyoruz, oysa roman başlıbaşına, bir ismi dünyaya tanıtmaya yetecek güçte. Eserin bulunan tek kopyası üzerine iliştirilmiş bir pusulada, büyük olasılıkla takma olan Manuel Tiago adı okunmuş vaktiyle. Bu olayda bir sır gizlendiği kesin, Portekiz'de Salazar dikkatörlüğüne karşı savaşan gizli komünist partinin sırrı bu. Kitapta, Portekiz Komünist Partisi'nin bir yerel örgütüne bağlı köylü militanlar, derin anlamlı sözleriyle partinin o günkü mücadelesinin acil sorunlarını ve geleceğini tartışıyor; roman, partililerin özgürlük savaşını, yeraltı yaşamını, kitlelerle bağlarını, yenilen, genel grev yüzünden ağır bir darbe yiyen örgütün iyimserliğini ve geleceğe güvenini hiç yitirmeden toparlanışını, hem öğretici ve düşündürücü, hem de duygulandırıcı ve etkileyici biçimde yansıtıyor. Partinin somut durumların somut analizini zamanında yapıp doğru kararlara varmazsa kitlelerin öncüsü olmaktan çıkıp geride kalacağı gerçeğini, kendi deyişleriyle "Eğer parti sözünü vaktinde söylemezse, işçi sınıfı onun önüne geçmiş olacaktır", biçiminde dile getiriyor romanın kahramanları. Kitabı okurken, Fidel Castro'nun şu güzel sözlerini hatırlıyoruz: "Bir tür kahramanlığa karşı büyük hayranlık duyuyorum: Sessiz kahramanlık, adsız kahramanlık, sessiz erdem, adsız erdem." (8 Ekim 1987 tarihli konuşmasından) Portekiz gizli komünist partisinin adsız kahramanları, yüce erdemleriyle böylesine bir hayranlığa hak kazanıyor.

Altın Oran / *Sadettin Çağlarca / İnkılâp Kitabevi / 112 sayfa.*

"Büyük sanatçılar konularını altın dikdörtgenlerin (piramidal, dairevi, pentagon ve altın yıldızların birleşik geometrik konstrüksiyonları) içinde kurarlardı. Bu çabada kompozisyonların, dinamik, statik ve ritimsel görüntüleriyle duygularının etkilenmesine (ekspresyon)una çalışırlardı. Bu yapıtta, uzun hesaplara, teorik bilgilere sapmadan altın oran, altın sayı ve altın orantıların kompozisyonlardaki estetik ve düzen kurma önemini açıklamaya çalıştım. Anlaşılır bir dil kullanarak, aynı zamanda sade işlemler seçerek ve bol örnekler koyarak konuya açıklık sağlamak istedim. İstedim ki bir sanatsever klasik olsun, modern olsun bir tablonun karşısında kaldığında onun, geometrik örgüsünü, kurgu sistemini, altın orantıların rollerini, simetrik, asimetri denge düzenini, statik, dinamik hareket yapısını bölümleriyle, direksiyonlarıyla ışık-gölgeleriyle, proporsiyonlarıyla plastik bir zevkle tadabilsin; seyir edebilsin. Amacım bu" diyor yazar kitabı için.

Bilim ve İktidar / *Federico Mayor - Augusto Forti / Çev: Mehmet Küçük / TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları / 194 sayfa.*

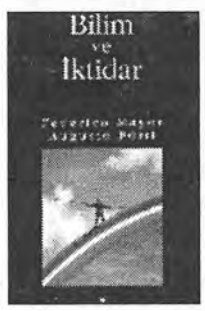

Bilim ve İktidar'da insanların öykülerine, kültür tarihine ve bu kültürün yaratıcılarının kişisel tecrübelerine başvurularak bilimin, kendisini çeşitli dogmalardan kurtarmak için katetmek zorunda kaldığı güçlüklerle dolu ve kimi zaman trajik nitelikteki yol anlatılmaktadır. Bilim ve toplum arasındaki ilişkileri geliştirme ihtiyacının yoğun bir biçimde hissedildiği günümüzde elinizdeki küçük kitabın ilgi çekeceğini umuyoruz...

Çöl Gezegeni Dune / *Frank Herbert / Çev: Arzu Taşçıoğlu - Deniz Vural / Sarmal Yayınevi / 719 sayfa.*

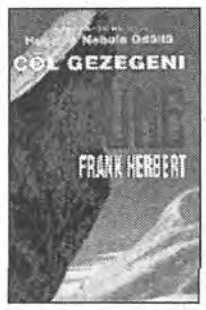

Frank Herbert'ın on iki milyondan fazla satan muhteşem Dune serisi, insanoğlunun hayal gücünün büyük başarıları arasındadır. Bir mesih efsanesi olan Dune, liderleri niçin sorgusuz sualsiz izlediğimizi anlatır. "Biz Caladanlıyız; orası insan türü için cennet gibi bir dünyaydı. Caladan'da fiziksel ya da zihinsel bir cennet inşa etmeye hiç gerek yoktu; dört bir yanımızda gerçekliği görebiliyorduk. Ve ödediğimiz bedel insanların yaşamlarında bir cennete sahip olmak için her zaman ödedikleri bedeldi; yumuşadık ve üstünlüğümüzü kaybettik." Tüm zamanların en çok satan Bilimkurgu romanı.

Din ve İnsan Sorunu / *Hüsen Portakal / Toplumsal Dönüşüm Yayınları / 274 sayfa.*

Son yıllarda ülkemizde din, bir inancın sınırlarını aştı, adeta iki ideolojinin, iki dünyanın çatışma noktasına dönüştü ve bu oranda insana, insan varlığına saygı unutuluyor. Eğer diyor yazar "bir ilişki günah korkusu ya da sevap hesabı üzerine kuruluyorsa onda insana saygı yoktur." Elinizdeki bu Din ve İnsan Sorunu kitabı çoğu kişinin kafasını kurcalayan birçok soruna ayrıca yanıt veriyor: Dinin eski kaynakları nelerdir? Din gerçekten gökten mi indi, yoksa insanın kendi ürünü mü? İnsan niçin bir dine inanıyor? Din hangi psikolojik gereksinimlere yanıt veriyor? Din olgusunu insanın dışında değil, insanla birlikte irdeleyen, insanı düşündüren ve aydınlatan bir kitap.

Bilimsel Düşünme Yöntemi / *Cemal Yıldırım / Bilgi Yayınevi / 308 sayfa.*

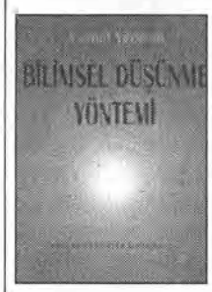

"Felsefe"yi varlık, bilgi ve değer yargıları olmak üzere "düşünsel sorunları irdeleme, açıklığa kavuşturma etkinliği" diye niteleyebiliriz. Bilim felsefesi de bu çerçevede bilimin amaç, yöntem ve kuramsal yapısını açıklamaya yönelik bir çalışma. Kitabı oluşturan yazılar bilim felsefesinde değişik sorunları işlemekle birlikte temelde ortak bir hedefe yönelik: Bilimsel Düşünme Yöntemine açıklık getirmek; bilimi metafizikten, teoloji ve astroloji gibi sözde -bilimlerden ayıran ölçütleri belirlemek! Her yazı kavramsal çözümleme, eleştirel yaklaşım ve özgür tartışmanın çarpıcı örneklerini veriyor. ■

KİTAP ÖDÜLLÜ BULMACA

İLKER MUMCUOĞLU

■	■	■	1 İ	2 E	3 A	4 H	5 A	■	6 E	7 C	8 E	■							
9 H	10 C	11 A	12 J	13 F	14 F	15 H	16 I	■	17 A	18 E	19 I								
20 H	21 H	22 H	■	23 I	24 J	25 I	26 A	27 H	28 F	■	29 B								
30 A	31 D	32 C	33 C	■	34 E	35 G	36 J	37 I	38 I	39 A	40 E								
41 I	42 E	■	43 H	44 I	45 G	46 H	47 E	48 I	49 H	50 B	51 G								
52 I	■	53 B	54 E	55 J	56 J	57 B	58 E	59 B	60 C	■	61 H								
62 A	63 A	64 B	65 B	66 O	67 I	68 I	69 C	■	70 B	71 D	72 F								
■	73 C	74 D	75 I	76 J	77 E	78 G	79 D	80 I	■	■	■								

Önce aşağıda tanımları verilen sözcükleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir yatay çizgi üzerine gelecek biçimde yazın. Sonra çizgilerin altlarındaki sayılara göre bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Kara kareler iki sözcük arasını gösterir. Bir satırın sonunda kara kare yoksa, bu, sözcüğün alttaki satırın başına sarktığını gösterir).

ADI, SOYADI:.....

ADRESİ: .....

.....

Bulmaca tamamlanınca, sorulan tanımların karşılığı olan sözcüklerin ilk harfleri yukarıdan aşağıya doğru Metin Sefa'nın "Sözboğumu" adlı şiir kitabının çıktığı yayınevinin adını oluşturacak; bulmaca karelerindeyse, aynı şiir kitabından bir alıntı ortaya çıkacaktır. Dikkat: "İ/1","İ/48","O/66" harfleri ipucu olarak yerine konmuştur.

Tanımlar ve sözcükleriniz:

A. "Seyhan ...." (şair).

5 39 17 26 63 62 30 3 11

B. Afrodizyak etkisi olduğuna inanılan, Yohimbeheden elde edilen alkaloit.

65 29 53 64 50 57 70 59

C. Açık mavi, gök rengi

10 73 32 69 60 33 7

D. Kanun.

71 74 31 79

E. Şeyh M. El. Nefzavi'nin Söz Yayınları tarafından çıkarılan aşk öğretisi kitabı.

58 47 40 8 18 42

6 34 77 2 54

F. Yararlı, kazançlı.

28 13 14 72

G. Masonların toplantı yeri.

78 45 35 51

H. Atlas Okyanusu'nda ve Akdeniz'de yaşayan, eti lezzetli, kemik iskeletli balık.

43 46 61 20 22 21 9 15 4 27 49

I. "Yezdan'ın bir elinde meyve-i ... ..." (Mehmet Tevfik).

80 19 44 41 38 52

75 25 37 23 16 68 67

J. Bir palanganın, makaralarını, tirintilerini, vetalarını sökme.

36 55 24 76 12 56

387. sayının çözümü:

A. Reille, B. Alometri, C. Meğer, D. Akıllı Bıdık, E. Zemmetme, F. Aykırı Öyküler, G. Namık Kemal, H. Şöyle Bir, I. Eğirdir, J. Nebir.

Şiir:
"bırakmıyorlar alışayım kendime tırtıl,
kelebek ölümleri,
eğri iğneyle örerim de kozamı
beklerim."

387. sayımızdan kitap kazananlar:

Ankara'dan: Deniz Aygün, H. Çiğdem Sel, Şükran Atilla, Cevriye İşçi, İlyas Ay, Nurittin Yıldıran, Ahmet Çelikcan, *İstanbul'dan:* Zarife Kavlo, Berrin Çetin, Ünser Tuna, *İzmir'den:* Hülya Elgin, *Karaman'dan:* Coşan Gencel, *Kırklareli'den:* Remziye Tomruk, *Karabük'ten:* Ayla Okay, *Lüleburgaz'dan:* Leyla Kaplan, *Konya'dan:* Bilal Yeşilöz, *Bursa'dan:* Nilgün Güven, *Bolu'dan:* Furkan Güngör, *Mersin'den:* Adalet Ergun, *Giresun'dan:* Aynur Kabacaoğlu, *Balıkesir'den:* Nihat Bayrı, *Ş.Urfa'dan:* Ü. Kayacan, *Sivas'tan:* Zeki Karakuş, *Sinop'tan:* Doğan Özdemir, *Adana'dan:* Gülen Taner, *Mersin'den:* Seda Gürdal.

Can Yayınları'dan yine düşünce özgürlüğü

Yüksek Sesle Düşünmenin Tam Sırasıdır

Can Yayınları, Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye kitap dizisinin üçüncüsünü yayımladı. İlk iki kitap düşünce dünyamızda bir hayli gürültü koparmıştı. Yirmi üç aydınımızın yazılarından oluşan bu yeni kitap da bir hayli ses getirecektir sanırız.

KORKUT AKIN

Bir sabah, daha gün doğmadan kalkın yataktan... O serin taze havayı çekin ciğerlerinize... Ufka bakın... Gökyüzünün yavaş yavaş ağarmasını izleyin. Bir top ateş gibi göğü yırtarak doğan güneşi izlevin. O sessizlikte, ufukta doğan güneşin sesini dinleyin. Doğanın uyanışının sesi bir orkestranın kreşendosunu andıracaktır. İçiniz açılacak, damarlarınızdaki kan daha bir hızlanacak, yüzünüze tatlı bir gülücük gelip oturacak.

Artık gün doğmuştur, kentin olağan gürültüsü güneşin doğarken yarattığı muhteşem orkestrasyonu susturmuştur. Sizin içiniz coşku dolu, umut, yüklü... Siz , geleceğe hazırsınız şimdi.

Trenin herhangi bir vagonundasınız ve lokomotifin gittiği yöne karışamıyorsunuz. Bir şeyleri değiştirmek istiyorsunuz... Öne yürüdükçe sanki, tren hızlanıyor... Lokomotifin gürültüsü raylardan gelen tıkırtıları bastırıyor. Hâlâ trenin yönüne karışamıyorsunuz... Oysa, siz -evet, siz- trene yön vermek istiyorsunuz. Siz, trene yön vermelisiniz. Gerek geçtiğiniz yöreler gerekse ulaşmak istediğiniz istasyonlar çok farklı... Kondüktörle konuşmak ya da tartışmak yetmiyor size... Yolcular ise kendi hallerindeler... Belki -büyük çoğunluğu kesinlikle- bir trende olduklarının bilincinde bile değiller... Ne yol, ne ulaşılacak istasyon umurlarında. Bezginler... Onları uyarmak, kışkırtmak zor... O zoru göze alıp almamayı tartışıyorsunuz içinizde...

Birileri vagondan vagona koşturuyor... Koşuşanlar aydınlık ve güleç yüzlüler... Bazen yüksek sesle, bazen fısıldayarak, bazen ellerinin hareketinden destek bularak, çoğunlukla da dolu dolu cümlelerle bir şeyler anlatıyorlar... Şiirlerle, öykülerle, fıkralarla süslüyorlar konuşmalarını. Dinleyenlerin tepkilerini göz ardı etmeden sürekli anlatıyorlar... İlgileri dağınık yolcuların. Konuşma bitip de konuşan bir başka vagona koşturunca, yine kendi dünyalarına dönüyorlar... ama söz aramızda; önceleri dudak büküp unuttuklarının üzerine birkaç söz söylemeye başladılar... *"Güzel insan"* diyorlar, kim olduklarını sorduğunuzda. Koşuşturan *"güzel insanlar"*. Sizin de içiniz ısınıyor onlara. Kulak kabartıyorsunuz. En çok "demokrasi" sözcüğü duyuluyor. İnsan hakları, barış -hemen şimdi-, özgürlük, dayanışma... Bunlar sizin de hedefiniz. Ucundan siz de karışıyorsunuz aralarına... Denk getirdikçe iki üç cümlecik de sizin ağzınızdan dökülüyor. Ürküyorsunuz, ama *"güzel insanlar"* sizi yadırgamıyor; seviniyorsunuz. Heyecanınız sizi taşıyor. Treni rengarenk boyamaktan söz ediyorsunuz. Çiçekler açmış, ebemkuşağı renklerine bürünmüş göz alıcı bir tren... Yönüne karışamıyorsunuz, ama boyamanızı engelleyemezler... İlkin, böyle bir öneriye katılanlar oluyor. *"Güzel insanlar"* ses çıkarmadıkları bu öneri yandaş bulunca; katıldıklarını, ama asıl trenin yönü üzerine kafa yormanın gerekliliğini anlatıyorlar.

Aslında, yorgun değilsiniz. Yılların yorgunluğu yerinize mıhlasa da sizi, o coşkuyla yekinip kalkıyorsunuz. Bülbül gibi şakıyorsunuz dur-durak bilmeden. *"Güzel insanlar"* ayrı ayrı konuşuyor sizinle... İlgilerine seviniyorsunuz. Size yana yakıla, döne dolaşa okumayı, yazmayı öneriyorlar. Konuşmayı, haykırmayı öneriyorlar... Şiirlerle, küçük öykülerle başlıyorsunuz işe (Bu, bir "iş" kuşkusuz. Yaşama sevinci nedir ki yoksa?).

Okudukça geliştiğinizi, büyüdüğünüzü hissediyorsunuz. Onuncu bölümü önerenlere onbirinci bölümle yanıt veriyorsunuz. Resim galerilerini geziyor, sempozyumlara katılıyor, sanat-kültür tartışmalarıyla ufkunuzu açıyorsunuz. Kütüphanelerden çıkmıyor, sinemaları dolduruyor, konserlerde şarkılara katılıyorsunuz. Caddelerde sıcağa-soğuğa, yağmura-kara aldırmadan yürüyorsunuz. Sürekli tartışıyorsunuz... Yolcular sizi istediğiniz gibi dinlemiyor. Meramınızı anlatabilmek için bin dereden su getiriyorsunuz. Yeterince geliş-e-mediğinize hayıflanıyorsunuz. Daha bir sıkı sarılıyorsunuz okumaya, galerileri gezmeye, konserleri dinlemeye, sinemayı izlemeye, tartışmalara katılmaya... Demokrasi savunucularını izliyorsunuz. Hepsi işlerini bırakmış, canla başla savaşım veriyor her makasta trene bir yön vermek için...

Kimi zaman bir mahkeme salonuna dönüşüyor vagonlar. Yargılananlar o *"güzel insanlar"*. Yargılan-a-mayanlar ise lokomotifi ele geçirmiş çeteler. Siz de, gönüllü katılıyorsunuz yargılananların arasına. Suçlayan, küçümseyen bakışlar hiç yıldırmıyor sizi... Biliyorsunuz ki, bunca zamandan sonra, kim *"güzel insan"* kim değil.

"Yüksek Sesle Düşünmenin Tam Sırasıdır". Önce, düşünmenin sesi mi olurmuş şaşkınlığını yaşıyorsunuz. Sonra, ufuktan doğan güneşin sesini dinleyerek güne başladığınızı anımsıyorsunuz. **"Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye"**ye ulaşamamışsınız -ki kimsenin ulaşmasına izin verilmediğini biliyorsunuz artık- ardından, **"Yine Düşünce Özgürlüğü, Yine Türkiye"** önlenmeye çalışılsa da yıkmış tüm engelleri ulaşmış yolculara... Aradan geçen iki yıl çok şey değiştirmiş **"Yüksek Sesle Düşünmenin Tam Sırasıdır"** olduğunu kavramışsınız... Akgün Akova'dan, Ahmet Altan, Toktamış Ateş, Kürşat Başar, Atilla Birkiye, İsmail Cem, Yılmaz Elmas, Aydın Engin, Şükrü Erbaş, Doğu Ergil, Güngör Gençay, Gülay Göktürk, Melisa Gürpınar, Nedim Gürsel, Feyza Hepçilingirler, Muzaffer İzgü, Yaşar Kemal, Ali Kırca, Onat Kutlar, Erdal Öz, Yaşar Seyman, Mehmed Uzun, Celal Üster'e tüm yüksek sesle düşünenleri okuyup, dinleyip, izleyip haykırmaya başlıyorsunuz...

Ay nurdu bu sabah, gökyüzünde, gün doğarken. Zorlu yaşamın tüm hüznünü atıyorum üzerimden...

Ben umudu üzmüyorum. Siz de üzmeyin. ■

"Yüksek Sesle Düşünmenin Tam Sırasıdır"/ *Denemeler/ Can Yayınları/ İstanbul, 1997/ 158 s.*

CAN YAYINLARI

Yugoslav edebiyatının en usta kalemlerinden *Danilo Kiš*'ten belleklerden silinmeyecek bir öykü derlemesi.

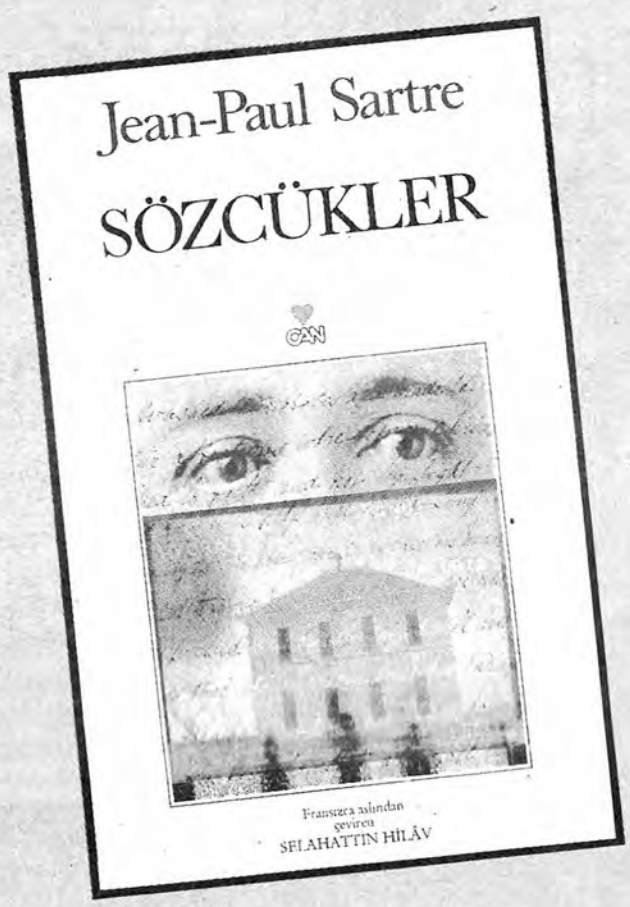

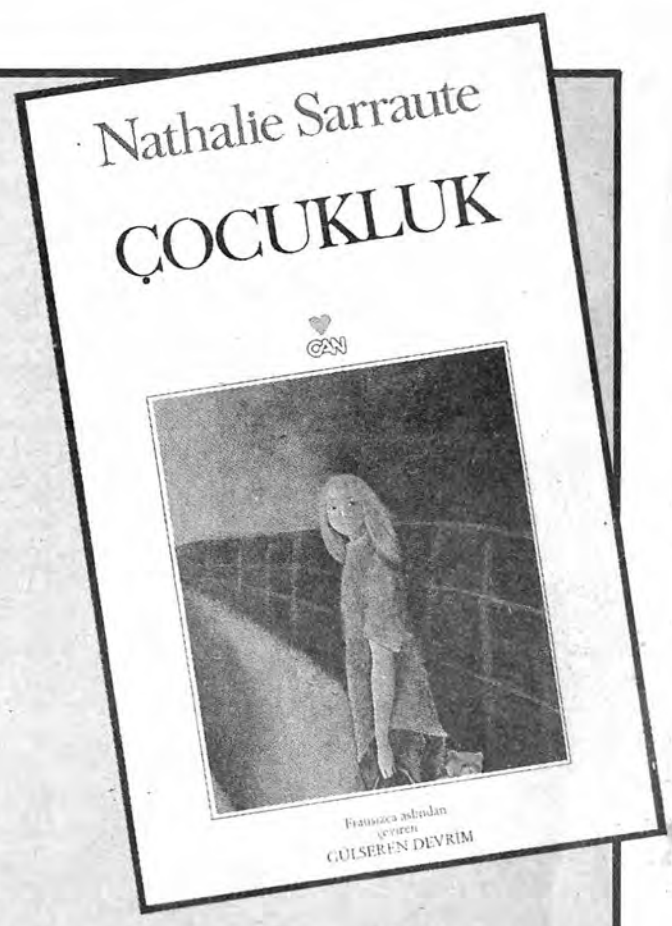

Çağdaş Fransız edebiyatının ve 'Yeni Roman' akımının en önemli temsilcilerinden *Sarraute* çocukluk anılarını ustaca sunuyor.

6 KİTAP DAHA

20. yüzyıla yazar-aydın kimliğiyle damgasını vuran büyük düşünürün 1953-64 yılları arasında kaleme aldığı, özyaşamöyküsü niteliğindeki yapıtı.

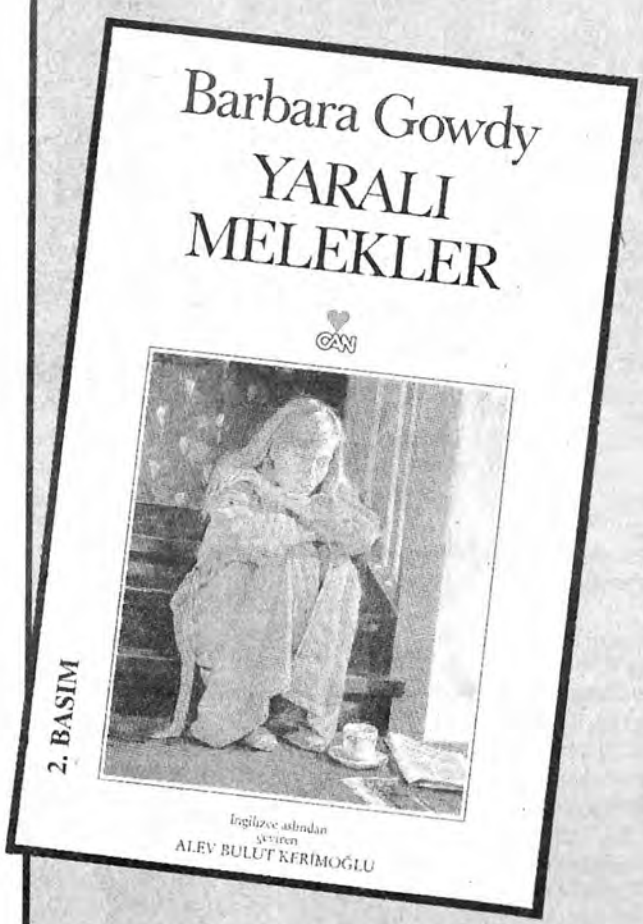

Dengesiz, öfkeli bir baba ve dünyaya küsmüş bir annenin yanında büyüyen üç kız kardeşin şaşırtıcı, ürkütücü öyküsü.

Fransa'nın Goncourt Ödüllü yazarından şaşırtıcı ve eğlenceli bir roman.

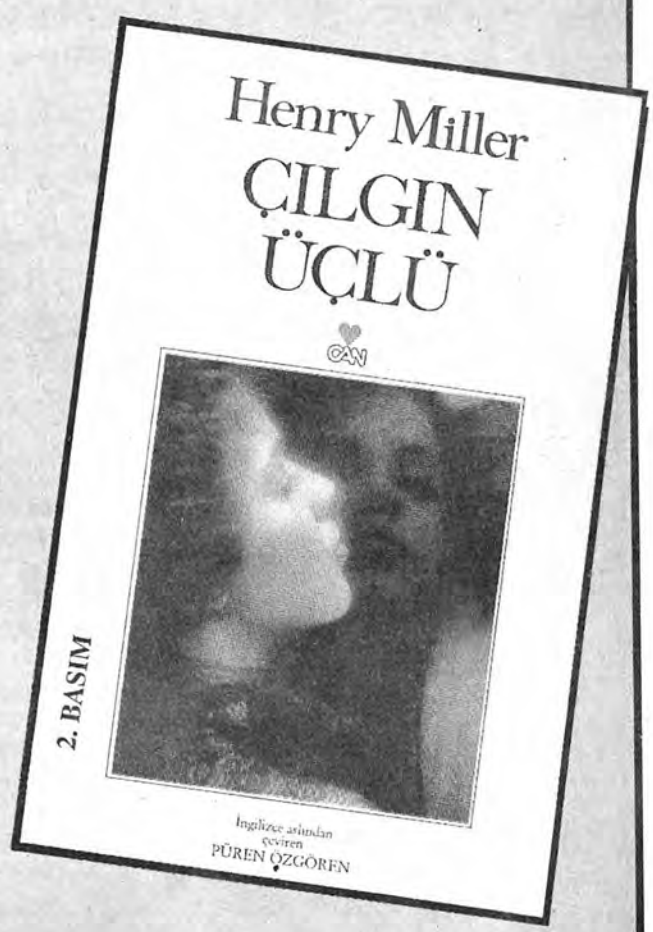

Bir ayda ikinci basım

Oğlak Dönence'siyle ünlenen *Henry Miller*'ın fırtınalı evliliğinden yola çıkan bu roman, 20. yüzyılın en sıradışı yazarlarından birinin özel yaşamının perde arkasını sunuyor.